

**УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

**ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА**

**ЛІТЕРАТУРА ДО ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ
ДАТ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ НА 2003 РІК**

Бібліографічний список

**Тернопіль
2002**

Укладач	М.В.Друневич – головний бібліотекар відділу краєзнавчої літератури та бібліографії
Редактор	Г.С.Моліцька – заступник директора ОУНБ з наукової роботи
Відповідальний за випуск	В.І.Вітенко – директор ОУНБ
Комп'ютерний набір	С.С.Стахурська

Щорічний бібліографічний список “Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2003 рік” подає інформацію про визначні події, уродженців та видатних людей, чий життя та діяльність пов’язані з Тернопільщиною.

Посібник відкривається переліком основних ювілейних і пам’ятних дат року.

Матеріал систематизовано за хронологією дат, зокрема, подається число, місяць, найменування події, текстова довідка та рекомендаційний список літератури; а в персоналіях – за алфавітом.

Адресується викладачам, вчителям, студентам, культурно-освітнім працівникам, а також усім, хто не байдужий до історії краю, його сьогодення, цікавиться й займається краєзнавством.

Розширити коло літератури даної тематики допоможуть видання: “Література про Тернопільську область за ... рік”, краєзнавчі бібліографічні покажчики, списки та попереджувальні довідки, видані Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою за попередні роки.

Перелік дат та ювілеїв не вичерпний.

Відбір літератури закінчено в липні 2002 року.

Виносимо подяку за подання окремих матеріалів:

- ГОЛОВИНУ Б.П. – почесному члену Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т.Шевченка;
- МАТЕЙКУ Р.М. – кандидату історичних наук, доценту ТАНГ;
- ХОМІ В.І. – почесному члену товариства “Просвіта”;
- ХАНАСУ В.В. - краєзнавцю, публіцисту, перекладачу.

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ НА 2003 РІК

СІЧЕНЬ

7 - 60 років від дня народження Коцюлима Мирослава Петровича – актора, народного артиста України

20 - 135 років від дня народження Будзиновського В'ячеслава Титовича – українського письменника, історика, публіциста

24 - 140 років від дня народження Нижанківського Остапа Йосиповича – композитора і громадського діяча

24 - 70 років від дня народження Дударя Євгена Михайловича – українського письменника, гумориста

ЛЮТИЙ

2 - 140 років від дня народження Бордуляка Тимофія Гнатовича – українського письменника

3 - 140 років від дня народження Попович-Боярської Кліментини Карлівни – української письменниці, громадської діячки

13 - 70 років від дня народження Чопик Марти Теодорівни – дитячої поетеси

БЕРЕЗЕНЬ

15 - 455 років з часу утворення Тернопільського ставу

19 - 165 років від дня народження Лучаківського Володимира – адвоката, бургомістра Тернополя

КВІТЕНЬ

16 - 155 років з часу скасування панщини і кріпосного права в Галичині

25 - 60 років від дня народження Зозуляка Євгена Тадейовича – українського поета і журналіста

27 - 50 років від дня народження Заставецької Ольги Володимирівни – професора, вченого-географа

ТРАВЕНЬ

9 - 70 років від дня народження Андріяшика Романа Васильовича – українського письменника, лауреата Державної премії України імені Шевченка

18 - 90 років з часу заснування Тернопільського обласного краєзнавчого музею

25 - 95 років Черняхівської трагедії

29 - 125 років від дня народження Карманського Петра Сильвестровича – поета, прозаїка, перекладача, громадського діяча

ЧЕРВЕНЬ

2 - 50 років від дня народження Барни Володимира Андрійовича – поета, журналіста, голову Спілки письменників України

8 - 120 років від дня народження Дучимінської Ольги – письменниці, перекладача, етнографа, фольклориста

15 - 165 років від дня народження Вітошинського Йосипа Сильвестровича – українського хорового диригента, громадського діяча

ЛИПЕНЬ

1 - 160 років від дня народження о. Михалевича Миколи – священника, пасічника

4 - 140 років від дня народження Панькевича Юліана Івановича – українського живописця-графіка

17 - 115 років від дня народження Агнона Шмуеля Йосефа – ізраїльського письменника

СЕРПЕНЬ

4 - 395 років з часу закінчення будівництва церкви Різдва Христового у Тернополі

4 - 125 років від дня народження Крушельницького Антона - письменника

- 7 - 130 років від дня народження Блажкевича Ілька Дмитровича – диригента, громадського діяча
 13 - 100 років від дня народження Лазарчука Іполіта Андрониковича – українського художника кіно, заслуженого діяча мистецтв
 18 - 100 років від дня народження отця Зеновія Ковалика
 23 - 70 років від дня народження Будного Степана Франковича – українського поета
 31 - 120 років від дня народження Назарука Осипа – письменника, журналіста, громадського діяча

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 - 45 років з дня заснування музичного училища ім. С.Крушельницької
 10 - 100 років від дня народження Стадника Яреми Йосиповича – актора, співака і режисера
 13 - 130 років від дня народження Лукіяновича Дениса Яковича – українського письменника, літературознавця
 17 - 100 років від дня народження Іванчука Андріана Михайловича – українського поета, письменника
 25 - 65 років від дня народження Герети Ігоря Петровича – археолога, мистецтвознавця, культуролога, історика і політичного діяча

ЖОВТЕНЬ

- 4 - 135 років від дня народження Студинського Кирила Йосиповича – літературознавця, мовознавця, славіста, академіка АН України
 21 - 140 років від дня народження Величка Григорія – вченого-географа
 25 - 155 років від дня народження Францоza Карла-Еміля – польського письменника
 29 - 100 років від дня народження Яструна Мечислава – польського поета, прозаїка, перекладача

ЛИСТОПАД

- 1 - 85 років з часу утворення Західно-Української Народної Республіки
 2 - 125 років від дня народження Манастирського Антона Івановича – українського живописця, графіка, народного художника України
 8 - 135 років від дня народження Грушевської (дівоче прізвище Вояковська) Марії Сильвестрівни – перекладача, члена Центральної Ради, громадської діячки
 16 - 125 років від дня народження Парашука Михайла Івановича – українського і болгарського скульптора, громадського діяча
 21 - 125 років від дня народження Лепкого Миколи Сильвестровича – гімназійного професора

ГРУДЕНЬ

- 4 - 180 років від дня народження Гушалевича Івана Миколайовича – українського письменника і громадського діяча
 7 - 115 років від дня народження Лепкого Левка Сильвестровича – композитора, письменника, журналіста
 12 - 70 років від дня народження Лавренюка Венедикта Антоновича – краєзнавця, історика та музеєзнавця, заслуженого працівника України
 18 - 100 років від дня народження Завадовича Романа Михайловича – українського поета, прозаїка, журналіста

***

- 190 років від дня народження Коритка Еміля Станіславовича - етнографа

***

- 540 років з часу заснування Підгаєць

- 450 років з часу заснування першої козацької Січі нашим земляком Дмитром Івановичем Вишневецьким (Байдою)

- 170 років з часу створення гуртка “Руська трійця”
- 85 років з часу створення Української Галицької Армія

7 СІЧНЯ

60 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
КОЦЮЛИМА МИРОСЛАВА ПЕТРОВИЧА
(7.01.1943) – АКТОРА, НАРОДНОГО АРТИСТА
УКРАЇНИ

Народився 7 січня 1943 року в с.Стара Ягільниця, тепер Чортківського району Тернопільської області. Середню освіту здобув у Білобожницькій середній школі.

Акторській майстерності М.Коцюлим навчався у театральній студії при Львівському академічному українському драмтеатрі ім. М.Заньковецької, у класі О.М.Ріпка.

Після закінчення студії у 1963 році він розпочав свою акторську діяльність у Тернопільському музично-драматичному театрі ім. Т.Г.Шевченка.

Життя і театр для М.Коцюлима – одне ціле. Він не грає ролі, він ними живе. А герої його – різнохарактерні, з різних епох, з різними уподобаннями. Цей актор є творцем майстерних комічних ролей, а на естраді – читець гуморесок. Серед ролей, зіграних М.Коцюлимом: Стецько (“Сватання на Гончарівці” Г.Квітки-Основ’яненка), Гордій (“Доки сонце зійде, роса очі виїсть” М.Кропивницького), Омелько (“Мартин Боруля” І.Карпенка-Карого), Карагач (“Таке довге, довге літо” М.Зарудного), Ксьондз (“Тарас Бульба” за М.Гоголем), професор Радев (“Ця маленька земля” Г.Джагарова), Велутто (“Моя професія – синьйор з вищого світу” Дж. Скарначчі і Р.Тарабузі), Пузир (“Хазяїн” І.Карпенка-Карого).

Його талант загально визнаний і відзначений.

За роль Пузиря в “Хазяїні” Карпенка-Карого він отримав премію ім. Амвросія Бучми (1997), а за роль у п’єсі Дударєва “Рядові” – Другу республіканську премію.

З 1969 року він працює (за сумісництвом) режисером, а в окремих виставах і актором Озернянського самодіяльного народного театру Зборівського району. На його сцені М.Коцюлим протягом 1969-1997 років поставив 34 вистави.

Колектив Озернянського театру не один раз був відзначений нагородами – на обласних конкурсах ім. Л.Курбаса, одержував призові місця.

ЛІТЕРАТУРА

Мирослав Коцюлим: “За час подружнього життя моїх валізок за дверима не було...”: [Інтерв’ю] /Зап. В.Боднарчук //Соломія. – 1998. - №5 (квіт.).

***

Почесні звання! Указом Президента України артистові обласного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка М.П.Коцюлиму за значний особистий внесок у розвиток українського театрального мистецтва, вагомі творчі здобутки присвоєно почесне звання “Народний артист України” //Вільне життя. – 1999. – 3 квіт.

Актор Тернопільського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка М.Коцюлим став лауреатом премії ім. А.Бучми за 1997 рік //Тернопіль вечірній. – 1997. – 26 груд.

***

Корнієнко О.З. Тернопільський театр ім. Т.Г.Шевченка. – К.: Мистецтво, 1980. – 102 с., іл.

С.30, 68, 70, 72, 74, 80, 86,
89: Про Коцюлима М.

***

Вацик А., Добридень Б. 35 літ у полоні Мельпомени //Тернопільська газета. – 1998. – 7 січ.

Весна Х. Іншого шляху немає... //Ровесник. – 1986. – 18 жовт. – (Театр. Актор).

Демків Б. Краса чи сміх врятують світ?: [Інтерв’ю] //Тернопіль вечірній. – 1998. – 9 січ.

Леонтьюк В. “До зустрічі в театрі!...” //Вільне життя. – 1986. – 21 груд.

Мельничук Б. Сто сердець в одному //Вільне життя. – 1993. – 5 січ.

Приходько Л. Сто ролей, сто доль //Вільне життя. – 1976. – 21 берез.

Собуцька В. Щаслива зірка і дві п'ятірки, або Ой, мамо, Коцюлим, Коцюлим: [Бенефіс М.Коцюлима] //Свобода. – 1998. – 10 січ.

Сушкевич В. Мирослав Коцюлим: Людина місяця: Розм. з засл. артистом України //Русалка Дністрова. – 1993. - №6. – (берез).

Чорна О. Зійшлися життя і театр //Ровесник. – 1999. – 15 квіт.

***

Коцюлим Мирослав Петрович //Медведик П. Літературно-мистецька та наукова Зборівщина: Словник біогр. визначних людей. – Тернопіль, 1998. – С.143-144, портр.

20 СІЧНЯ

135 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
БУДЗИНОВСЬКОГО В'ЯЧЕСЛАВА ТИТОВИЧА
(30.01.1868-14.02.1935) – УКРАЇНСЬКОГО
ПИСЬМЕННИКА, ІСТОРИКА І ПУБЛІЦИСТА

Народився В'ячеслав Будзиновський 20 січня 1868 року в Баворові Тернопільського району в сім'ї сільського учителя.

Навчався спочатку у Львівській польській, а потім – українській гімназіях.

1886 року Будзиновський починає редагувати часопис “Праця”, а через два роки започатковує молодіжний журнал “Товариш”. На посаду редактора було запрошено І.Франка. До редакції також входили О.Маковей, П.Павлик, М.Ганкевич, К.Трильовський, О.Терлецький. В журналі “Товариш” була надрукована перша стаття В.Будзиновського “Сільське робітниче питання” (рецензія на німецьку книжку).

У 1891 році вийшла перша його книжка “Культурна нужда австрійської Русі”. А в 1894 р. – “Аграрні відносини”; 1895 р. – “Хлопська посілість”. У тому ж 1895 р. Будзиновський стає редактором новоствореного “Громадського голосу” – офіційного органу радикальної партії, а невдовзі і газети “Радикал”.

Переїхавши у 1896 р. до Чернівців починає видавати газету “Праця”, де вперше друкує новели В.Стефаніка, разом з Д.Лукіяновичем видає “Універсальну бібліотеку” і продовжує роботу над селянським питанням.

У 1907 р. В.Будзиновський був обраний послом до австрійського парламенту, де представляв інтереси українського народу аж до жовтня 1918 р., до проголошення Української держави. Почав писати історичні статті, а потім історичні оповідання і повісті: “Наші гетьмани”; “Хмельниччина” та інші.

Після війни був редактором прогресивної газети “Рада”. Видав публіцистичні твори “Йшли діди на муки”; історичні повісті “Осаул Підкова”, “Під одну булаву” (1920); “Кров за кров” (1922); “Історія України” (1924); “Пластун” (1926), “Пригоди запорозьких скитальців” (1927), “Перед бурею” (1930), “Тримить” (1934). Найбільш популярними були історичні (33 кн.) та економічно-політичні (29 кн.) твори.

Талановиті були його гумористичні твори (9 кн.).

Помер В'ячеслав Будзиновський 14 лютого 1935 року і похований на Личаківському цвинтарі.

ЛІТЕРАТУРА

Будзиновський В. Волю бути козачкою: Оповідання. – Нью-Йорк: Говерла, 1962. – 85 с.

Будзиновський В. Йшли діди на муки: Введення в історію України. – Тернопіль: Вид-во “Тернопіль”, 1994. – 128 с. – (Із репресованих книг).

Будзиновський В. Наші гетьмани. – Тернопіль: Ред.-видав. відділ упр. по пресі, 1990. – 113 с.

Будзиновський В. Осаул Підкова: Уривок з повісті //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – С.13-15.

Будзиновський В. Пригоди запорозьців. – Нью-Йорк, 1957. – 220 с.

Будзиновський В. Пригоди запорозьких скитальців: Повість та оповідання. – К.: Дніпро, 1993. – 383 с.

Будзиновський В. Як Москва нищила Україну: На підставі старих народних пісень. – Тернопіль, 1991. – 34 с.

***

Весна Х. Співець козацької слави //Вільне життя. – 1991. – 11 квіт. – (Рядок з біографії краю).

Весна Х. “Шукав золото української душі...”: Штрихи до творчості В.Будзиновського //Вільне життя. – 1990. – 7 листоп.

В'ячеслав Будзиновський //Левицький К. Українські політики Галичини. – Тернопіль, 1996. – С.83-85.

В'ячеслав Будзиновський: між національним та інтернаціональним //Адрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст. – Тернопіль, 2000. – С.156-162.

Гаврилишин В. Будзиновський повертається... //Тернопіль вечірній. – 1993. – 20 лют.

Голобуд Б. В'ячеслав Будзиновський – політик і громадський діяч України кінця ХІХ – поч. ХХ ст. //Армія України. – 1998. – 8 верес. – (Сторінки історії).

Жердинюк М. “Як Москва нищила Україну”: [Повернення творчих доробків В.Будзиновського читачам] //Відродження. – 1991. – 19 берез.

Погребенник Ф. Письменник, видавець, меценат //Слово і час. – 1993. - №2. – С.18.

Прокопів І. В'ячеслав Будзиновський (30.І.1868-14.ІІ.1935) – публіцист і письменник //Укр. календар. – 1968. – Варшава, 1968. – С.166-167.

Ханас В. Коли ж народився Будзиновський (20 січ. 1868) //Тернопіль вечірній. – 1993. – 6 січ.

Ханас В. Найрадикальніший серед руських радикалів //Селянська доля. – 1993. – 30 січ.

Ханас В. Перший голос за незалежність //Подільське слово. – 1993. – 30 січ., 13 берез.

Цюцюра Т. Боротьба українців у віденському парламенті за загальне виборче право і національну автономію (зокрема, в роках 1905-1907) //Укр. історик. – 1980. - №1-4. – С.38-42.

Чорнопиский М. Девіз його життя: Демократична державність України //Розбудова держави. – 1993. - №9. – С.45-52.

Чорнопиский М. “Сей чоловік на муки піде, а не зрадить...” //Західна Україна. – 1993. - №22. – 23-29 трав.

***

Будзиновський В'ячеслав – укр. письменник, публіцист //Українська журналістика в іменах /За ред. М.М.Романюка. – Львів, 1994. – Вип. 1. – С.28.

Будзиновський В.П. (1868-1935) – укр. письменник, історик і публіцист //УЛЕ. – К., 1998. – Т. 1. – С.241.

Будзиновський В'ячеслав (20.І.1868-14.ІІ.1935) – укр. громадський та політ. діяч, письменник, історик, публіцист, видавець //Ткачов С., Ханас В. 250 імен на карті Тернопілля: Польсько-укр. взаємини. – Тернопіль, 1996. – С.12.

24 СІЧНЯ

140 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
НИЖАНКІВСЬКОГО ОСТАПА ЙОСИПОВИЧА
(24.01.1863-22.05.1919) – КОМПОЗИТОРА І
ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА

Остап Йосипович Нижанківський народився 24 січня 1863 року в с. Малі Дідушичі на Львівщині. Закінчив у 1887 році Львівську духовну семінарію, склав іспит на вчителя музики (1896 р.) в Празькій консерваторії. В 1885 році заснував музичне видавництво “Бібліотека музикальна”, де вперше в Галичині були видані твори Миколи Лисенка.

У 1892 році створив у м. Бережанах філію Львівського Товариства “Боян”, в 1895-96 роках був його головним диригентом, редактором багатьох його видань. Диригент товариства “Боян” у Львові (1895-96), Стрию (1900-1914).

Творча спадщина Остапа Нижанківського, як композитора невелика, але вагома. Найбільш знаними й улюбленими творами є хори: “Гуляли”, “З округів” на слова Ю.Федьковича, “В’язанка слов’янських гімнів”, “Наша дума, наша пісня” – на слова Т.Шевченка; солоспіви “Пісня вечірня”, “О, не забудь”, “В гаю зеленім” та інші.

Невтомна, різнобічна діяльність О.Нижанківського була перервана трагічною смертю. 22 травня 1919 р. композитор був розстріляний білополяками.

ЛІТЕРАТУРА

Нижанківський О. Вже більше літ двісті... /Сл. А.Свидницького //Музика. – 1992. - №2. – С.17.

***

Загайкевич М. Музичне життя Західної України другої половини ХІХ ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – 188 с.

С.185-187: Про О.Нижанківського.

З музикою крізь життя. – Львів, 1992. – С.184-192.

Історія української музики: В 6 т. Т. 4. (1917-1941). – К.: Наук. думка, 1992. – 593 с.

Про О.Й.Нижанківського див.:
“Іменний покажчик”, С.595.

Колодій Я. Остап Нижанківський /Передм. Ю.Ясиновського. – Львів, 1994. – 64 с.

Лисенко М.В. Листи. – К.: Мистецтво, 1964. – 538 с.

С.191-192, 268, 271, 364: Про
О.Нижанківського.

Нариси історії української музики. У 2-х ч. – К.: Мистецтво, 1964. – Ч. 1. – 409 с.

С.275-278: Про О.Нижанківського.

Нижанківський Остап //Українська журналістика в іменах: Матеріали до енцикл. словника /За ред. М.М.Романюка. – Львів, 1998. – Вип. V. – С.226-229.

Остап Нижанківський – композитор і громадський діяч //Михальчишин Я. З музикою крізь життя. – Львів, 1992. – С.184-192.

Союз Українських Професійних Музик у Львові: Матеріали і док. – Львів: Вид-во “Споло”; Вид-во М.П.Коць, 1997. – 144 с.

С.86; 89; 95; 100; 104; 111: Про
О.Нижанківського.

***

Макода П. Остап Нижанківський //Бережанське віче. – 1998. – 14 лют.

Медведик П. Стежками юності Дениса Січинського //Жовтень. – 1965. - №10.

С.140-146: Про творчу дружбу
О.Нижанківського з Д.Січинським.

Подуфалий В. Остап Нижанківський – засновник “Бережанського бояна” //Тернопіль вечірній. – 1992. – 9 трав. – (Витоки).

Сов’як Р. “Це був дуже сильний талант” //За вільну Україну. – 1993. – 6 квіт.

***

Дем’ян Г.В. Музей Остапа і Нестора Нижанківських //Нар. творчість та етнографія. – 1988. - №6. – С.91.

***

Нижанківський Остап Йосипович (24.01.1863-22.05.1919) – укр. композитор, хоровий диригент, діяч музичної культури //Митці України: Енцикл. довідник. – К., 1992. – С.422.

Нижанковский Остап Йосифович //Музыкальная энциклопедия /Гл. ред. Ю.В.Келдыш. – М., 1976. – Т. 3. – С.983.

Нижанківський Остап (1862-1919) – композитор, визначний диригент //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1996. – Т. 5. – С.1760.

Витвицький В. Історія музики //Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Перевид. в Україні. – К., 1995. – Т. 3. – С.868-873.

24 СІЧНЯ

70 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ДУДАРЯ ЄВГЕНА МИХАЙЛОВИЧА
(24.01.1933) – УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА,
ГУМОРИСТА

Дудар Євген Михайлович народився 24 січня 1933 року в с. Озерна Зборівського району. Закінчив Львівський університет (1962). Працював у редакції хмельницької молодіжної газети, в журналі “Перець”.

Письменник-сатирик. Автор численних публікацій у періодиці. Окремі його твори перекладалися багатьма мовами світу. Він є прекрасним виконавцем своїх творів публічно. Понад десять тисяч виступів, творчих вечорів, радіо- і телезустрічей – це ще одна яскрава і не менш вагома сторінка творчого доробку відомого сатирика.

Євген Дудар є автором численних збірок гумору та сатири: “Прошу слова” (1967), “Вуглеводи і віники” (1968), “Операція “Сліпе око” (1970), “Сусіди не дримають” (1973), “Коза напрокат” (1974), “Дисертація” (1976), “Сеанс гіпнозу” (1978), “Робінзон з Індустріальної” (1981), “Профілактика совісті” (1981), “Шедевр за вуаллю” (1982), “Директор без портфеля” (1985), “Антифас” (1987), “Дон-Жуан у спідниці” (1988), “Рятуймо жінку” (1989), “Коза напрокат” (1990), “Хунта діє” (1993), “Штани з Гондурасу” (1993), “З публічних марафонів” (1993), “Плацдарм” (1996), “Українці мої, українці” (2001), “Спогади про себе” (2001).

Нині Євген Дудар на творчій роботі. Він член Національної Спілки письменників України з 1973 року, Заслужений діяч мистецтв України (1993), лауреат літературної премії ім. О.Вишні (1985), лауреат міжнародної премії ім. П.Орлика (1995), лауреат премії ім. М.Годованця (1997), лауреат премії ім. П.Сагайдачного (2000).

За боротьбу своїми творами проти тоталітарних режимів Євгена Дударя нагороджено “Золотою медаллю Тараса Шевченка” (Спілка визволення України, Австралія, 1990).

ЛІТЕРАТУРА

Грамотою облдержадміністрації за внесок у відзначення 900-літнього ювілею м.Теребовлі нагороджено Дударя Є.М. – письменника-сатирика, засл. діяча мистецтв //Свобода. – 1997. – 19 серп.

Лауреати премії ім. П.Сагайдачного: [Є.Дудар – за книжку памфлетів “Плацдарм”] //Літ. Україна. – 2000. – 7 груд.

***

Дудар Є. Антифас: Гумор і сатира. – К.: Дніпро, 1987. – 519 с.

Дудар Є. Директор без портфеля: Гумор та сатира. – К.: Рад. письменник, 1985. – 229 с.

Дудар Є.М. Дон-Жуан у спідниці: Гумористичні та сатиричні повісті. – К.: Дніпро, 1988. – 236 с.

Дудар Є. Коза напрокат: Юмор и сатира. – М.: Сов. писатель, 1990. – 240 с.

Дудар Є. Профілактика совісті: Сатира й гумор. – К.: Дніпро, 1981. – 357 с.

Дудар Є. Рятуймо жінку: Гумор та сатира. – К.: Рад. письменник, 1989. – 238 с.

Дудар Є. Сеанс гіпнозу: Гумор і сатира. – К.: Молодь, 1978. – 119 с.

Дудар Є. Спогади про себе: Фрагменти з мого бурхливого і неспокійного життя. – Тернопіль: Джура, 2001. – 160 с.

Дудар Є. Хунта діє: Сатира і гумор. – К.: Орбіта, 1993. – 142 с.

Дудар Є. Шедевр за вуаллю: Гумор і сатира. – К.: Молодь, 1982. – 184 с.

***

Дудар Є. Дурному легше. Рятуймо жінку //Слово і час. – 1999. - №6. – С.95.

Дудар Є. Ми маєм в серці те, що не вмирає...: Звернення Гаврила з Мозамбіка до теребовлянської громади з нагоди 900-річчя княжого міста //Теребовлянщина: Краєзнав. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік. – Тернопіль, 2001. – С.124-125.

Дудар Є. Молитва до Шевченка //Свобода. – 1997. – 18 берез.

Дудар Є. Невигадані історії: 3 книжки “Спогади про себе” //Літ. Україна. – 1998. – 26 лют.

Дудар Є. “Нема чого чекати...”: Пам’ятка для склеротиків //Час. – 1998. – 22-28 січ.

Дудар Є. Чого чекаємо? //Ваше здоров’я. – 2000. – 12 трав.

***

Дудар Є. “В Озерній усе дихає спогадами” /Розм. з письменником-сатириком, засл. діячем мистецтв України, лауреатом премії ім. О.Вишні та ім. П.Орлика вела Г.Садовська //Вільне життя. – 1997. – 6 черв.

Дудар Є. Вони визволяли Бережани //Бережанське віче. – 1995. – 6 трав. – (50-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні).

Дудар Є. 3 публічних марафонів /Передне слово “Цей дошкульний Дадар” М.Рудакова //Урядовий кур’єр. – 1996. – 3 серп. – С.16., фото.

Дудар Є. Зона відчуження: [Письменницькі роздуми] //Літ. Україна. – 2000. – 3 лют.

Дудар Є. “Ношуся з твором, як курка з яйцем”: [Розп. нашого земляка] //Західна Україна. – 1992. – 22-28 листоп.

Дудар Є. “Світ уцілів тому, що сміятися вмів...”: [Про фестиваль “Вишневі усмішки”] //Свобода. – 2001. – 30 січ.

“Не з’їдаймося, шануймося!...” /Інтерв’ю Є.Дударя зап. Н.Пшеничак //Зборівська дзвіниця. – 1999. – 16 лип.

Дудар Є. “Щоб піднімати інших, треба підніматися самому. Щодня, щогодини, щохвилини” //Молодь України. – 1999. – 1 квіт.

***

Бенефіс Євгена Дударя //Літ. Україна. – 1999. – 21 січ.

Бенефіс Євгена Дударя //Літ. Україна. – 1997. – 30 січ.

Бобровська Т. Бойовий “Плацдарм” Євгена Дударя //Слово і час. – 1999. - №6. – С.87.

Будьмо лицарями //За вільну Україну. – 2000. – 28 квіт.

Власенко І. Коли гнів – любов //Урядовий кур’єр. – 1998. – 24 січ. – (На здобуття Державної премії ім. Т.Шевченка).

Грабовський В. В обороні здорового глузду: Нотатки на берегах книги Є.Дударя “Плацдарм” //Ваше здоров’я. – 1997. – 15 листоп.

Демків Б. З вишневого роду сміхотворців //Тернопіль. – 1993. - №1. – С.25. – (Ювіляри).

Кагарлицький М.О. Цей непогамований Гаврило з хутора Мозамбік //Літ. Україна. – 1998. – 22 січ. – (На здобуття Державної премії ім. Т.Шевченка).

Клочак О. Лауреати премії імені Пилипа Орлика – наші земляки: За визначний внесок у демократизацію українського суспільства премії удостоєний уродж. с. Озерна Зборів. р-ну письмен. Є.Дудар //Тернопіль вечірній. – 1996. – 19 січ.

Паламарчук Г. Ковток надії від Євгена Дударя //Час. – 1998. – 22-28 січ.

Плацдарм Євгена Дударя //Голос України. – 1993. – 5 лют. – (Культура).

Приймак О. Чародій любові завжди юний //Ваше здоров’я. – 1998. – 14 лют.

Рудаков М. Цей дошкульний Дудар //Зборівська дзвіниця. – 1997. – 29 берез.

Те ж: Вільне життя. – 1997. – 1 квіт. – (Автограф землякам), фото.

Урядовий кур’єр. – 1996. – 3 серп.

Сорока П. Сміх заради життя: Штрихи до літературного портрета Євгена Дударя //Березіль. – 1994. - №7. – С.176-180.

***

Дудар Є.М. (24.01.1933, с. Озерна) – письменник-сатирик, публіцист //Медведик П. Літературно-мистецька та наукова Зборівщина. – Тернопіль, 1998. – С.117.

2 ЛЮТОГО

140 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
БОРДУЛЯКА ТИМОФІЯ ГНАТОВИЧА

(2.02.1863-16.10.1936) – УКРАЇНСЬКОГО
ПИСЬМЕННИКА

Бордуляк Тимотей (Тимофій) Гнатович народився 2 лютого 1863 р. в селі Бордуляках, тепер Бродівського району на Львівщині в селянській родині. Початкову освіту здобув у містечку Станіславчик. Вчився у Львівській Українській гімназії, закінчив теологічний факультет Львівського університету в 1889 р.

У квітні 1890 р. поселився у с. Заставці Підгаєцького повіту. Там і розпочав писати оригінальні оповідання з життя західноукраїнських селян, яке І.Франко назвав галицьким пеклом. Вчителював у селах Галичини, був священником в селі Городище теперішнього Зборівського району, де жив до 1905 року.

Городищенський період життя був найбільш плідним для письменника. Тут було написано більшість відомих оповідань.

Т.Бордуляк автор збірок “Ближні” (1899), “Оповідання з галицького життя” (1903), “Іван Бразілієць” (1919), “Оповідання” (1953), “Твори” (1958) та інші.

Т.Бордуляк відомий як перекладач творів Софокла, Данте, Гейне, Тургенєва, Достоевського, Сенкевича, Міксата, а також “Слово о полку Ігоревім”.

У 1905 році письменник переїхав у с. Великий Ходачків Козівського району і жив у ньому до кінця своїх днів.

Помер письменник 16 жовтня 1936 року у Великому Ходачкові, де й похований.

ЛІТЕРАТУРА

Бордуляк Т.Г. Твори. – К.: Дніпро, 1983. – 373 с.

Бордуляк Т. Мати. – Львів: Кн.-журн. вид-во, 1959. – 47 с.

Бордуляк Т. Дай боже, здоровля корові: Оповідання //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С.7-8.

***

Тимотей Бордуляк //Історія української літератури: У 8 т. /Редкол. О.Є.Засенко та ін. – К., 1969. – Т. 4. – Кн. 2. – С.112-120.

Грабовський П. Зібрання творів: У 3 т. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – Т. 3. – 416 с.

Про Т.Бордуляка див: “Іменний покажчик”, С.369.

Тимотей Бордуляк: [Критич.-біогр. нарис] //Засенко О. Літературно-критичні нариси і статті. – К., 1962. – С.320-374.

Лисенко Є. Тимофій Бордуляк: Літ.-критич. нарис. – Львів: Кн.-журн. вид-во, 1960. – 79 с.

Легенда про останнє оповідання Т.Бордуляка //Шевчук В. Із вершин та низин: Кн. цікавих фактів із історії української літератури. – К., 1990. – С.336.

***

Колодчин Т. Співець селянської гіркоти //Нове життя. – 1989. – 29 серп.

Петраш О. Письменник селянської долі //Вільне життя. – 1988. – 2 лют.

Савак Б. Захисник страдального народу //Нове життя. – 1983. – 8 лют.

Сім’я Г. Майстер оповідань, чуттям огрітих //Рад. слово. – 1988. – 2 лют.

Тимотей Бордуляк (2 лют. 1863 рік – 16 жовт. 1936 р.): Коротка біогр. довідка //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С.6.

***

Ждан В. Свято шани письменника //Рад. слово. – 1988. – 6 лют.

***

Бордуляк Тимофій Гнатович (2.02.1863-16.10.1936) //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1917. – Т. 1. – С.529.

Бордуляк Тимотей (2.02.1863-16.10.1936) //УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С.218-219.

Бордуляк Тимотей (1863-1936) //Енциклопедія українознавства. – Львів, 1993. – Т. 1. – С.158.

3 ЛЮТОГО

140 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПОПОВИЧ-БОЯРСЬКОЇ КЛИМЕНТИНИ КАРЛІВНИ (3.02.1863-7.05.1945) – УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЬМЕННИЦІ, ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЧКИ

Народилася Климента Карлівна Попович 3 лютого 1863 року в селі Велдіжі (тепер Шевченкове) Долинського району Івано-Франківської області в сім'ї вчителя. Здобувши середню педагогічну освіту у Львові, вона працювала народною вчителькою в селі Жовтанцях на Львівщині, а через 4 роки переїжджає до сусіднього села Честині.

На перші роки вчительської роботи припадають і початкові поетичні спроби Климента Попович.

Твори К.Попович публікувалися в “Літературно-науковому віснику”, “Ділі”, “Жіночій долі”, календарі “Просвіта” та інших галицьких виданнях того часу. К.Попович бере участь у прогресивному жіночому русі та альманасі “Перший вінок”.

У 1980 році К.Попович одружилася з священником Омеляном Боярським і переїхала разом з ним на Буковину. Вона веде переписку з І.Франком та В.Лучиком.

Після десятирічного проживання на Буковині 1901 р. К.Попович разом з сім'єю переїздить у Новосілку-Костюкову Борщівського району.

Творчий доробок Климента Попович складають 32 вірші, одна поема “Звичайна історія”, шість оповідань, спогади про Івана Франка та Наталію Кобринську, 39 листів до Івана Франка (1884-1898) та по одному листові до Омеляна Партицького та Михайла Возняка.

Померла К.Попович-Боярська 7 травня 1945 року в с. Бабинці Борщівського району.

ЛІТЕРАТУРА

Попович К.К. Твори. – Львів: Каменяр, 1990. – 214 с.

Попович К. Дармо, орле, залітаєш. Де ж то сонце?: [Вірш] //Друг читача. – 1991. – 17 квіт.

Попович К. Де бог мій?; Покинь; Ілюзії; Мусиш любити!: [Вірші] //Тридцять українських поетес: Антологія. – К., 1968. – С.97-102.

Попович К. Спомин про Івана Франка //Іван Франко в спогадах сучасників. – Львів, 1956. – С.160-172.

Попович К. Чого я бажаю?; Вічна любов; Де мій бог: [Вірші] //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. 4. – Тернопіль, 1992. – С.35.

***

Баб'як П. Слово про землячку //Селянська доля. – 1991. – 8 берез. – (Повернуті імена).

Баб'як П. Франкове напуття //Друг читача. – 1991. – 17 квіт.

Весна Х. Письменниця франкової школи //Подільське слово. – 1991. – 13 квіт.

Довгошия П. Забута доля //Тернопіль. – 1993. - №4. – С.64-66. – (Пантеон українства).

Дуда І. Борщівщина літературна, мистецька, наукова //Літопис Борщівщини. – Борщів, 1995. – Вип. 5. – С.71-84.

С.73: Климента Попович-
Боярська.

Климента Попович-Боярська //Луговий О. Визначне жіноцтво України: Іст. життєписи. – К., 1994. – С.240.

Романець О. Мелодія життя Климента Попович: Репортаж з Львів. літературно-меморіального музею І.Франка //Галицький вісник. – 2001. – 3 берез.

Хома В. В обіймах Каменяра: Про дружбу між К.Попович і І.Франком //Вільне життя. – 1990. – 6 листоп.

Шляхами забутої долі //Надзбручанська правда. – 1986. – 28 серп.

***

Вихрущ В. Климента: Вірш //Надзбручанська правда. – 1988. – 30 січ.

Войтухів М. “Климентино, Климентино, горда квітко роду”: [Про вечір, приурочений К.Попович, проведений в центральній бібліотеці Борщова] //Галицький вісник. – 1993. – 13 лют.

13 ЛЮТОГО

70 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЧОПИК МАРТИ ТЕОДОРІВНИ
(13.02.1933) – ДИТЯЧОЇ ПОЕТЕСИ

Марта Чопик народилася 13 лютого 1933 року в Болехові, що на Франківщині. Закінчила Київський державний педагогічний інститут імені М.Драгоманова. Працювала логопедом в Тернопільській обласній дитячій клінічній лікарні.

У 1995 році вийшла перша збірка віршів М.Чопик “Це потрібно мені для життя”. Опісля побачили світ п’ять дитячих книжечок-розмальовок: “Бабця не спала – казку складала” (1995), “Хто у небі скуба гуси” (1996), “Гарні діти в мами квочки” (1997), “А що бачать очка” (1998), “Колобок” (2001).

У 1999 році вийшла ще одна збірка ліричних творів М.Чопик “Чом в душі вогонь не гасне?”

Неодноразово свої вірші Марта Чопик читала у програмі УТ-1 “Надвечір’я”. У кінці минулого року знімальна група програми побувала у Тернополі. Після цього на телеекранах з’явилася передача “В гостях у Марти Чопик”.

Захоплюється аплікацією. У травні 1998 року відкрита перша її персональна виставка аплікацій, організована обласним центром народної творчості.

За твори для дітей у 2001 році М.Чопик нагороджена дипломом лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Іванни Блажкевич.

ЛІТЕРАТУРА

Чопик М. Бабця не спала – казку складала: Вірші для дітей. – Тернопіль: Лілея, 1995. – 46 с.

Чопик М. В комарика скрипка є: Вірші для молодшого шкільного віку. – Тернопіль: Джура, 2000. – 48 с.

Чопик М. Гарні діти в мами квочки. – Тернопіль: Лілея., 1997. – 44 с.

Чопик М. Колобок: За мотивами укр. народної казки. – Тернопіль: Джура, 2001. – 15 с.

Чопик М. Це потрібно мені для життя: Поезії. – Тернопіль: Кн.-журн. вид-во “Тернопіль”, 1995. – 71 с.

Чопик М. Чом в душі вогонь не гасне?: Поезії. – Тернопіль: Збруч, 1999. – 128 с.

Чопик М. А що, я справді постарію: Вірш //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 2. – С.71.

***

Дармохвал Л. Вступне слово //Чопик М. Чом в душі вогонь не гасне?: Поезії. – Тернопіль, 1999. – С.3.

Зілінко О. [Про автора] //Чопик М. Чом в душі вогонь не гасне?: Поезії. – Тернопіль, 1999. – С.4.

Шова А. Взяти щастя у долоні: [Про терноп. поетесу і художницю М.Чопик] //Медична академія. – 2002. - №1 (січ.).

15 БЕРЕЗНЯ

455 РОКІВ З ЧАСУ УТВОРЕННЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО СТАВУ (15.03.1548)

В Україні немало міст, які мають свої водойми. Але такого, як Тернопіль і його став, мабуть, не знайдеш. Майже 300-гектарною голубою затокою врізається став у міські квартали і плескоче лагідними хвилями поруч з центральними площами і бульварами. Уся Україна дивиться на нього із заздрістю.

І нашого ставу давня, багата історія.

У 1540 році ці землі уподобав собі Ян Тарнавський – коронний гетьман Війська польського каштеляна Краківського. Він одразу оцінив вигідність місцевості для спорудження фортеці яка б захищала жителів від постійних набігів турків і татар. А вже 5 квітня цього ж року Тарнавський отримав від короля Зигмунда I привілей на заснування міста. Одразу був збудований пристосований до оборони замок, а з часом і церква. Дбаючи про безпеку жителів, гетьман вирішує створити штучний став. І 15 березня 1548 року він отримує на це дозвіл. У XIX столітті довжина ставу сягала чотирьох кілометрів, а ширина – одного кілометра. Однак, окрім захисної, озеро виконувало і господарську функцію. В ньому розводили риб різних видів, якими торгували за межами міста.

Ближче до двадцятого століття з різних причин рибне господарство занепадає. Став заростає очеретом і поступово взагалі зникає.

Лише з початком відбудови наслідків Другої світової війни згадали й про озеро. Відновлений став мав площу 315 гектарів. Наступні три роки зробили з колишнього болота справжню перлину. Був реставрований обпалений війною замок, з'явилася нова гребля, чудова набережна, створювалися штучні острови для відпочинку. Одним словом, усе те, що тішить наше око сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

Бойцун Л. Історія Тернопільського ставу: (Від давніших часів до Другої світової війни) //Нова Тернопільська газета. – 2001. – 1; 8 серп.

Бурма В. Тернопільське озеро. – Львів: Каменяр, 1973. – 39 с., фот.

Бурма В. Голуба хвиля Тернопільського ставу //Вільне життя. – 1999. – 4 листоп.

Васильчук О. Тернопільський став має вікову історію //Ровесник. – 1999. – 12 серп. – (Погляд в минуле).

Гуцал О. Тернопільський став //Екологія Тернополя в цифрах і фактах на межі тисячоліть: Міськ. еколог. бюлетень №4. – Тернопіль, 2001. – С.154-159.

Підгайний В. Тернопільський став //Шляхами Золотого Поділля: Регіон. зб. Тернопільщини. – Філядельфія; ПА, 1970. – Т. 2. – С.173-175.

19 БЕРЕЗНЯ

165 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛУЧАКІВСЬКОГО ВОЛОДИМИРА

(19.03.1838-19.04.1903)

– АДВОКАТА,

БУРГОМІСТРА ТЕРНОПОЛЯ

Володимир Лучаківський народився 19 березня 1838 року в селі Ременові на Львівщині. Маленьким хлопчиком, разом з батьками переїхав у село Довжанка Тернопільського району, де його батько був парохом.

Після закінчення Тернопільської української гімназії навчався на правознавчому факультеті Львівського університету. У 24 роки став єдиним адвокатом-українцем у Тернополі, а в 1896 році першим бургомістром-українцем.

Саме при Лучаківському в Тернополі вперше з'явилося електричне освітлення, телефон, водогін.

Бургомістр зустрічався з Іваном Франком, Соломією Крушельницькою, залучав їх до культурного життя Тернопілля. Він і сам успішно займався літературною творчістю. Для аматорського театру “Руська Бесіда” він переклав з німецької і польської мов біля 20 п'єс, що в свій час були головним репертуаром українського театру в Галичині.

Написав 2 оригінальні комедії “Іспит на мужа”, “Несподівані женихи”. Писав поезії, оповідання, гуморески.

Переклав з німецької мови на українську “Карний закон”. Видав друком “Причинок до етнографії галицького Поділля” (Тернопіль, 1883).

Помер В. Лучаківський 19 квітня 1903 року. Похований у Тернополі на Микулинецькому кладовищі.

ЛІТЕРАТУРА

Новіна М. Д-р Володимир Лучаківський //Шляхами Золотого Поділля: Регіон. зб. Тернопільщини. – Філядельфія; ПА, 1970. – Т. 2. – С.213-214.

Остап'юк Б. Давній Тернопіль: Іст. нариси, постаті, картини. – Маямі; Торонто: Друк о.о.Василіян, 1984. – 208 с.

С.16; 17: Про В.Лучаківського.

Сушкевич В. ... І підемо на вулицю Лучаківського: Ім'я першого бургомістра-українця повернулося на карту-схему Тернополя //Вільне життя. – 2002. – 15 серп.

Шляхами Золотого Поділля: Регіон. іст. мемуар. зб. Тернопільщини. – Філядельфія; ПА, 1983. – Т. 1. – 287 с.

С.49; 213-214: Про В.Лучаківського.

Шляхами Золотого Поділля: Тернопільщина і Скалатщина: Регіон. іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. – Т. 3. – 845 с.

С.66-67; 143; 603; 688: Про В.Лучаківського.

Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі 1898-1998: До сторіччя заснування /За ред. С.Яреми. – Тернопіль; Львів: НТШ; Львів. крайове т-во "Рідна школа", 1998. – 736 с.

С.29; 40: Про В.Лучаківського.

***

Лучаківський Володимира (1839-1903), громад. діяч і письменник, адвокат і бургомістр у Тернополі //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1994. – С.1389.

16 КВІТНЯ

155 РОКІВ З ЧАСУ СКАСУВАННЯ ПАНЩИНИ І КРІПОСНОГО ПРАВА В ГАЛИЧИНІ (16.04.1848)

Століттями Польща, Австро-Угорщина, Росія проводили колоніальну політику в Галичині.

Панщина, яка "полягала в повинності селян обробляти землі пана за право користуватися своїми наділами" тривала на західноукраїнських землях від 1529 року аж до 1848, тобто понад 300 років. Всі намагання селян впродовж тих століть скинути ненависне ярмо були потоплені панами в крові, задушені у підземеллях в'язниць. В іншій ситуації настав 1848 рік. Вже весною над Європою повіяли свіжі вітри революції. Австрійську імперію почали розхитувати до основ народні виступи у підвладних їй країнах. Прагнули до розвитку національної культури, вимагали визволення чехи, національне відродження почалося серед сербів і хорватів. А 13 березня спалахнуло повстання у самому Відні. В австрійській столиці робітники, студенти, учителі вийшли на барикади. Це вже була революція.

16 квітня 1848 року австрійський цісар Фердинанд підписав маніфест про скасування панщини, а 22 та 23 квітня, на самий Великдень, він був оголошений народові, і дістав силу закону 16 травня 1848 року.

Галицькі селяни з ентузіазмом вітали цей маніфест і клялись у вірності Габсбургам (хоч було зрозуміло, що він залишив без відповіді цілий ряд питань).

На честь скасування панщини майже по всіх селах були встановлені пам'ятні знаки, як історичні пам'ятники для прийдешніх поколінь.

Скасування панщини дало часткову свободу селянинові і розірвало зв'язок між селянином і паном. У галицького селянина, який став власником землі, пробудився не властивий йому раніше потяг до політики, освіти, культури.

Відтак і надалі галицький селянин став тим політичним чинником, який не можна було більше ігнорувати.

ЛІТЕРАТУРА

1848 Р. КВІТНЯ 17: Розпорядження Міністра внутрішніх справ Австрії губернаторові Галичини негайно оголосити про скасування панщини та інших феодалних повинностей селян //Класова боротьба селянства східної Галичини (1772-1849): Док. і матеріали. – К., 1974. – С.390.

***

Аграрна реформа 1848 р. в Австрійській імперії і в Західній Україні //Лановик Б., Лазарович М., Чайковський В. Економічна історія: Курс лекцій. – Тернопіль, 1999. – С.151-153.

Ковальчук Г.І. Розвиток капіталістичної промисловості Східної Галичини в перші десятиріччя після скасування кріпосного права (1848-1870 рр.) //З історії Західноукраїнських земель. – К., 1957. – Т. 2. – С.108-123.

Косачевская Е.М. Восточная Галиция накануне и в период революции 1848 г. – Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1965. – 151 с.

Революція 1848-1849 рр. та її вплив на розвиток краю //Лановик Б., Лазарович М. Історія України: Короткий курс лекцій. – Тернопіль, 2000. – С.160-163.

Соціально-економічний та політичний розвиток західноукраїнських земель у першій половині ХІХ ст. //Лановик Б., Матейко Р., Матисякевич З. Історія України: Навчальний посібн. – К., 1999. – С.168-178.

***

Гаврилюк О. Не тільки з цісарської ласки //Свобода. – 1998. – 16 трав. – (150 років тому скасовано панщину в Галичині).

Головин Б. Іван Франко про панщину в Галичині та її скасування у 1848 році //Подільське слово. – 1998. – 1 серп.

Гулей Н. Великдень землі Галицької увічнений хрестами Волі //Вісті Придністров'я. – 1998. – 17 квіт. – (До 150-річчя скасування панщини).

Гуцуляк Д. У минулому – століття неволі: До 150-річчя скасування панщини в Галичині //Нова доба. – 1998. – 15 трав.

Ліберний О. Кінець визиску //Свобода. – 1998. – 16 трав.

Майданюк М. Воля, вистраждана потом: [Гусятин. р-н] //Вісник Надзбруччя. – 1998. – 22 трав. – (До 150-річчя скасування панщини в Галичині).

Осінчук Г. Крок до волі //Гомін волі. – 1998. – 7 лют.

Підгірський О. Споконвічне прагнення волі: До 150- роковин скасування кріпосного права в Галичині //Народне слово. – 1998. – 3 квіт.

Полянський О. Український національний рух в час революції 1848 року //Освітнянин. – 1998. - №2. – С.4-6; №5. – С.30-32. – (До 150-річчя Весни Народів).

Проців М. “Весна народів”. Якою вона була в Бережанах? //Бережанське віче. – 1998. – 16 трав. – (150-річчя скасування панщини).

Рібий І. Прагнули волі: До 150-річчя скасування панщини //Вісті Придністров'я. – 1998. – 15 трав.

Родіонова Л. “Сільський господар” у поступі українського села //Свобода. – 1998. – 26 трав. – (До 150-річчя скасування панщини).

Сінкевич Б. На вітрах століть: Про скасування панщини в Галичині. Відзначення цієї події на Терноп. //Демократична Україна. – 1998. – 10 верес. – (Минуле і сьогодні).

Сохацький М. Хрести волі: До 150-річчя скасування панщини в Галичині //Галицький вісник. – 1998. – 25 квіт.

Сурмачевський В. Дорогою ціною: До 150-річчя скасування панщини //Вісті Придністров'я. – 1998. – 8 трав.

1848 рік у Галичині: До 150-річчя скасування панщини у Галичині //Зборівська дзвіниця. – 1998. – 8 трав.

Томків В. Довгі століття неволі в Галичині //Гомін волі. – 1998. – 19 верес. – (До 150-річчя скасування панщини).

***

Буяр М. У давній красі і славі: [Про Хрест волі у с. Цигани Борщів. р-ну] //Галицький вісник. – 1998. – 16 трав.

Мартинюк Й. Це наша історія: [На знак скасування панщини у с. Конюхи Козівськ. р-ну, в 1-у річницю цієї події селяни поставили камінний хрест, який і донині стоїть в центрі села] //Вільне життя. – 1998. – 29 трав.

Олійник В. Хрест Волі //Колос. – 1998. – 16 трав. – (До 150-річчя скасування кріпацтва в Галичині).

Пам'ятні хрести встановлені в селах Борщівщини: До 150-ліття скасування панщини в Галичині //Галицький вісник. – 1998. – 2 трав.

Чернихівський Д. Пам'ятники свободи [на честь скасування панщини в Галичині. Відновлені в с. Плесківцях Зборів. р-ну] //Свобода. – 1998. – 16 трав.

***

Селянська реформа 1848 р. //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1983. – Т. 10. – С.99-100.

Скасування панщини і кріпосного права //Енциклопедія українознавства. – Львів, 1996. – Т. 5. – С.1938.

25 КВІТНЯ

60 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЗОЗУЛЯКА ЄВГЕНА ТАДЕЙОВИЧА
(25.04.1943) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА І
ЖУРНАЛІСТА

Зозуляк Євген Тадейович народився 25 квітня 1943 року в селі Збриж Борщівського району. Навчався у Збризькій початковій, Бурдяківській семирічній і Скала-Подільській середній школах. У селі Бурдяківцях, куди переїхала його сім'я, працював механізатором. З січня 1967 року – літературний працівник, згодом завідувач відділу листів, відділу сільського господарства районної газети “Надзбручанська правда” у Борщові.

Заочно навчався на факультеті журналістики Львівського державного університету ім. Івана Франка, який закінчив у 1983 році. З 1986 по 1991 рік жив у Шумську і працював власкором газети “Вільне життя”. У 1992-1994 рр. – редактор відділу газети “Русалка Дністрова”. З 1995-го – оглядач з питань культури “Вільного життя”.

Журналістську працю поєднує з літературною творчістю. Першого вірша “Коваль” опублікував сорок літ тому у райгазеті “Надзбручанська правда”.

Автор багатьох статей про письменників Тернопільщини, які друкувалися у газетах “Літературна Україна”, “Русалка Дністрова”, “Вільне життя”. Пропагує творчість молодих поетів, напутнім словом вводить у літературу авторів перших книжок.

У перекладах його твори друкувалися в Італії та Росії. Низка поезій перекладена мовою есперанто.

Член Національної Спільки письменників України (1996 р.), член Національної Спільки журналістів України (1980 р.), лауреат журналістської премії ім. Миколи Костенка (1994 р.), нагороджений італійською медаллю і дипломом “FIDUCIA POETICA” (2001 р.).

ЛІТЕРАТУРА

Зозуляк Є. Материзна: Поезії. – Тернопіль. 1993. – 125 с.

Зозуляк Є. Соло для камерного хору: Поема /Вступ. ст. Р.Матейка. – Тернопіль, 1995. – 120 с.

Зозуляк Є. Годинник любові: Поезії. – Тернопіль: Поліграфіст, 1997. – 129 с.

***

Зозуляк Є Пальці батькових рук; Реквієм; Аргонавти: [Вірші] //День поезії. 1967. – К., 1967. – С.72-74.

Зозуляк Є. Перша вчителька; Будівничий; Новосели; Аргонавти; На буряковім полі; Хлібороб: [Вірші] //Альманах “Вітрила 1970-71”. – К., 1971. – С.16-20.

Зозуляк Є. Що шелестить листок осінній; Світло любові; Осінній вітер неспокійний; Яблуня розквітла: [Вірші] //Українська поезія в Італії. – Чернівці, 2002. – Вип. 4. – С.14-15.

***

Зозуляк Є. Є правда на світі й неправда: [Вірш] //Русалка Дністрова. – 1993. - №9 (квіт.).

Зозуляк Є. На золотій дитинства ниві: [Вірш] //Вільне життя. – 1987. – 3 берез.

Зозуляк Є. Я так тебе люблю: [Вірш] //Вільне життя. – 1993. – 23 квіт.

Зозуляк Є. Хай мого народу рідна мова пам'ятає вічно слово “воля”: [Вірш] //Русалка Дністрова. – 1998. - №10.

Зозуляк Є. Творчість: [Поема] //Про себе, про друзів, про час. – Тернопіль, 1999. – С.145-146.

***

Астаф'єв О. Художній світ із хрещених слів. То – Євген Зозуляк //Тернопілля'97: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С.367-370.

Гром'як Р. Сповідь за ґратами /Передм. до кн. “Соло для камерного хору”. – Тернопіль, 1995. – С.3.

Весна Х. Свято Євгена Зозуляка: З нагоди виходу збірки поезій “Материзна” //Вільне життя. – 1993. – 2 листоп.

Шаховський С. Талант шліфується у праці //Дніпро. – 1973. - №1. – С.142.

27 КВІТНЯ

50 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

ЗАСТАВЕЦЬКОЇ ОЛЬГИ ВОЛОДИМИРІВНИ

(27.04.1953) – ПРОФЕСОРА, ВЧЕНОГО-ГЕОГРАФА

Народилась 27 квітня 1953 р. в с. Купчинці Козівського району Тернопільської області. У 1970 р. закінчила Купчинецьку середню школу, а у 1975 р. – географічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка.

З 1975 до 1977 р. працювала вчителем у Купчинецькій середній школі. Закінчила аспірантуру при кафедрі економічної географії Київського педінституту у 1981 р., а в 1982 р. захистила дисертацію “Економіко-географічні основи комплексного розвитку території” на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук.

Із 1982 р. працює у Тернопільському державному педагогічному університеті (раніше – педінститут) ім. В.Гнатюка, спочатку – асистентом, старшим викладачем, а з 1988 р. – доцентом.

У 1998 р. захистила докторську дисертацію “Обласний соціально-економічний комплекс: теоретико-методологічні основи розвитку”, з 2001 р. – професор кафедри географії України, її завідувач.

Автор понад 100 наукових публікацій, серед них монографії – “Тернопільська область: географічні основи комплексного розвитку” (Тернопіль, 1994; Львів, 1997), “Комплексний економічний і соціальний розвиток території” (Тернопіль, 1997); навчальні посібники “Географія населення України” (Тернопіль, 2000; у співавторстві), “Географія Тернопільської області” (Тернопіль, 1994, 1996, 2000), “Географія Закарпатської області” та “Географія Хмельницької області” (Тернопіль, 1995, у співавторстві), “Географія України” (8 і 9 кл., Тернопіль, 2000), підручника для учнів 5 кл. “Рідний край. Тернопільщина” (Тернопіль, 2000) та ін.

Редактор Всеукраїнського часопису “Історія української географії”, член редколегії наукових періодичних видань “Наукові записки ТДПУ. Географія” та “Регіональні аспекти розміщення продуктивних сил України”.

Член Українського географічного товариства.

ЛІТЕРАТУРА

Заставецька О. Комплексний економічний і соціальний розвиток території: Теоретичні і методичні основи дослідження. – Тернопіль: Б.В., 1997. – 235 с.

Заставецька О. Рідний край: Тернопільщина. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 128 с.

Заставецька О. Тернопільська область: Географічні основи комплексного економічного і соціального розвитку. – Львів: Б.В., 1997. – 212 с.

Заставецька О.В. Фізична географія: Зб. задач і вправ. – Тернопіль: Богдан, 1999. – 48 с.

***

Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В. Географія населення України: Навч. посібн. – Тернопіль, 2001. – 147 с.

Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В. Географія Тернопільської області: Навч. посібн. для учнів 8-9 класів. – Тернопіль, 2001. – 104 с.

Заставецька О.В. та ін. Географія Тернопільської області: Навч. посібн. /Заставецька О., Заставецький Б., Ткач Д. – Тернопіль: Б.В., 1994. – 88 с.

Заставецька О.В. та ін. Географія Тернопільської області: Навч. посібн. /Заставецька О., Заставецький Б., Ткач Д. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. – 96 с.

Заставецька О.В. та ін. Географія Хмельницької області: Навч. посібн. для учнів 8-9 кл. /Заставецька О., Заставецький Б., Дітчук І. – Тернопіль: Терноп. обл. друкарня, 1995. – 96 с.

Заставецька О.В., Федунік Б. Географія України: 9 клас: Матеріали до відповідей на екзаменаційні білети. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. – 64 с.

Заставецька О.В., Федунік Б.Я. Економічна та соціальна географія України: Зб. задач і вправ. – Тернопіль: Богдан, 1999. – 62 с.

***

Дітчук І.Л., Заставецька О.В. Географія України: Навч. посібн. 8 кл. – Тернопіль: Богдан, 2002. – 136 с.

Матеріали другої Всеукраїнської наукової конференції “Історія української географії і картографії: проблеми і перспективи” (4-5 груд. 2000 р.) /Відп. ред. Заставецька О.В. – Тернопіль, 2000. – 160 с.

Тернопільська область: Моя мала Батьківщина: Географ. атлас /Головний ред. О.В.Заставецька. – К.: ТОВ “Видавництво “Мапа”, 2001. – 20 с.

***

Заставецька О., Ткач Д. Сучасна демографічна ситуація в Тернополі //Тези доповідей до II-ої звітної наукової конференції викладачів та студентів географічного факультету ТДПІ за 1991 рік. – Тернопіль, 1992. – С.37.

***

Ольга Ткач-Заставецька (27.04.1953) – укр. дослідниця в галузі географії //Хома В. Старовинні Купчинці. – Тернопіль, 2000. – С.178-179.

9 ТРАВНЯ

70 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

АНДРІЯШИКА РОМАНА ВАСИЛЬОВИЧА

(9.05.1933-2.10.2000) – УКРАЇНСЬКОГО

ПИСЬМЕННИКА, ЛАУРЕАТА ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ

УКРАЇНИ ІМ. Т.ШЕВЧЕНКА

Роман Васильович Андріяшик народився 9 травня 1933 року в селі Королівка Борщівського району в родині мельника. Після середньої школи навчався на фізико-математичному факультеті Чернівецького університету, потім заочно закінчив Львівський університет, здобув фах журналіста. Був кореспондентом молодіжної газети “Комсомольське плем'я” (Вінниця), тижневика “Друг читача”, науковим редактором Української Радянської Енциклопедії, на редакторській роботі у видавництві “Радянський письменник”.

В літературу Р.Андріяшик увійшов першим своїм романом “Люди зі страху” у 1966 році. Потім з'явилися нові талановиті твори: “Додому нема вороття”, “Кровна справа”, “Полтава”, “Сад без листопаду”. А за роман “Сторонець” письменник був удостоєний Шевченківської премії.

2 жовтня 2000 року Р.В.Андріяшик помер.

ЛІТЕРАТУРА

Про присудження Державних премій України імені Т.Шевченка 1998 року: Указ Президента України //Літ. Україна. – 1998. – 12 берез.

Те ж: Голос України. – 1998. – 10 берез.

Р.Андріяшику за роман
“Сторонець”.

***

Андріяшик Р.В. Додому нема вороття. Люди зі страху: Романи. – К.: Дніпро, 1993. – 535 с.

Андріяшик Р.В. Думна дорога: Роман. – К.: Рад. письменник, 1982. – 263 с.

Андріяшик Р.В. Кровна справа: Роман. – К.: Рад. письменник, 1978. – 207 с.

Андріяшик Р.В. Полтава: Роман. – К.: Дніпро, 1989. – 254 с.

Андріяшик Р.В. Сад без листопаду: Роман. – К.: Дніпро, 1984. – 253 с.

Андріяшик Р.В. Сторонець: Роман. – К.: Укр. письменник, 1992. – 175 с.

***

Андріяшик Р. Диво орхідеї: Календар долі //Визвольний шлях. – 2000. - №7. – С.100-118; №8. – С.98-114; С.93-108.

Андріяшик Р. Люди зі страху: Уривок з роману //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С.42-45.

Андріяшик Р.В. Право на чорнозем: Передвиборні міркування //Літ. Україна. – 1994. – 10 лют.

***

Бузина О. Шевченківська премія за минулий рік дісталася роману [“Сторонець”] одинадцятирічної давності //Київські відомості. – 1998. – 6 берез.

Довгошия П. Роман Андріяшик. Повернення через десять літ //Русалка Дністрова. – 1995. - №23 (груд.).

Зозуляк Є., Ониськів М. Спадок для віку від Романа Андріяшика //Вільне життя. – 2000. – 11 листоп.

Здоровега В. “Що важливим є для світу сьогодні”: [Творчість Р.Андріяшика] //Вісті з України. – 1998. – 9 квіт.

Кухарук Р. Роману Андріяшику – 60! //Селянська спілка. – 1997. – 16-22 груд.

Не вмирає душа наша, не вмирає воля: [Про роман “Сторонець”] //Літ. Україна. – 1998. – 5 лют. – (На здобуття державної премії України ім. Т.Шевченка).

Те ж: Вісті з України. – 1998. – 5 лют.

Роман Андріяшик (1933 р.) //Історія української літератури ХХ століття. – К., 1998. – Кн. 2. – С.334-337.

Роман Андріяшик: Біогр. довідка //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С.42.

Сорока П. Рапсодія про Федьковича: [Про роман “Сторонець”] //Свобода. – 1998. – 12 лют. – (На здобуття державної премії України ім. Т.Шевченка).

Тарнашинська Л. Думна дорога Романа Андріяшика: Післяслово до творчого вечора //Літ. Україна. – 1997. – 18 груд.

***

Роман Андріяшик: [Некролог] //Літ. Україна. – 2000. – 16 листоп., портр.

***

Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 1998 рік: Бібліогр. список /Уклад. Н.К.Іванко. – Тернопіль: ТОВ “ІВП”, 1997. – 127 с.

С.33-34: Про Р.Андріяшика.

90 РОКІВ З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО
КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ (18.05.1913)

Тернопільський обласний краєзнавчий музей – відомий в Україні та у близькому і далекому зарубіжжі науковий і науково-просвітницький заклад – коріннями своїми сягає початку ХХ століття.

90 років тому в Тернополі було відкрито перший музейний заклад – регіональний музей Подільського товариства “Народна школа”.

Ще в 1906 році краєзнавці міста, згуртовані при товаристві “Народної школи”, почали клопотати про створення в Тернополі музею. Для його експозиції збирали археологічні знахідки, бони (паперові гроші) і нумізматику (монети), народний одяг, стародруки, природничі експонати.

В 1910 році для музею було виділено чотири кімнати в будинку товариства “Народної школи” по вулиці Качали, 2. Протягом трьох років велися роботи по створенню експозиції.

Довгий час вважалося, що музей був відкритий 1912 р., бо в цьому році було видано путівник. Фактично ж це був лише каталог музейних експонатів. Готуючись до відзначення ювілейної дати, працівники Тернопільського краєзнавчого музею віднайшли в обласному архіві примірник запрошення на відкриття музею, яке відбулося 13 квітня 1913 року. Це достовірний документ, який дає підставу музеєві починати своє літочислення саме з цієї дати. Після відкриття музей проіснував недовго. В роки Першої світової війни він припинив свою діяльність, а значна частина експонатів була втрачена.

Вдруге музей був відкритий для відвідувачів в 1930 році. Проте і цього разу він не став державною установою, а його діяльність здійснювалася силами громадськості. Тепер він називався “Регіональний музей Подільського товариства “Народної школи”.

Лише в 1939 році в Тернополі було створено державну установку Тернопільський історико-краєзнавчий музей. Його основу становили фонди існуючого громадського музею, які систематично поповнювалися новими експонатами про трудове життя міста і області.

Значно поповнилися фонди художніми збірками, націоналізованими в поміщицьких маєтках.

В роки Другої світової війни охоронець фондів музею Стефанія Стефанівна Садовська зуміла заховати частину цінних експонатів в підвалах музейного приміщення і зберегти їх. За це ця мужня і високоосвідчена жінка була нагороджена орденом “Знак Пошани”.

Сьогодні у складі музею працює 35 наукових працівників, які професійно забезпечують усі види музейної діяльності: науково-дослідницьку, просвітницьку, експозиційну, виставочну, видавничу, комплектування фондів, збереження пам’яток історії та культури, науково-методичну та іншу.

У фондах Музею зберігається майже 120 тисяч експонатів. Музей має велику бібліотеку закритого типу, книжковий фонд якої становить 11500 одиниць.

Щорічно Музей обслуговує біля 100 тис. відвідувачів.

Сьогодні Тернопільський краєзнавчий музей – це один із найсерйозніших наукових і просвітницьких закладів України.

ЛІТЕРАТУРА

Гайдукевич Я., Лавренюк В. Тернопільський обласний краєзнавчий музей: Нарис-путівник. – Тернопіль, 1998. – 80 с., іл.

Гайдукевич Я.М., Зелена І.Я., Лавренюк В.А. Музеї Тернопільщини: Путівник. – Львів: Каменяр, 1989. – 127 с.

С.6-26: Про Терноп. краєзнав.
музей.

Тернопільський краєзнавчий музей: Путівник. – Львів: Каменяр, 1986. – 72 с., іл.

***

Венедикт Лавренюк: “Музеї сьогодні тримаються на фанатизмі їх працівників” /Розм. з дир. обл. краєзнав. музею. Зап. М.Маслій //Тернопільська газета. – 1997. – 7 серп.

Лавренюк В., Гайдукевич Я. У музейних схронах – відгомін епох //Свобода. – 1998. – 16 трав. – (Тернопільському краєзнавчому – 85).

Лавренюк В. Храми і хранителі: Музейна справа на Тернопільщині //Свобода. – 1995. – 19 трав. – (Вчора відзначався Міжнародний день музеїв).

***

Андріїва О. Сто ікон на склі: [Різдвяна виставка ікон в обл. краєзнав. музеї] //Тернопіль вечірній. – 1997. – 22 січ.

Боднар М. Кобзаря вшанувала Сучава: [Твори із фондів Терноп. краєзнав. музею в експозиції виставки у Нац. музеї Буковини (Румунія)] //Вільне життя. – 2002. – 9 квіт. – (Культурні новини).

Крамар Р. До нас знову “приїхала” “австрійська виставка”: Про візит архієпископа Рудольфа, який відбувся 110 років тому, тернополянам нагадав краєзнав. музей //Тернопільська газета. – 1998. – 29 січ.

Лавренюк В. Виставка, що віддзеркалює епоху //Вільне життя. – 2000. – 11 берез.

Попович Ж. Атрибутика держави – це її історія, якщо вона справжня: [Експозиція символіки військ.-повітр. сил та морського флоту України із колекції історика-аматора єпископа Карпатського Ореста-Романа в обл. краєзнав. музеї] //Тернопіль вечірній. – 2002. – 17 квіт., фот.

Семеняк В. Виставки: [У Терноп. краєзнав. музеї діє унікальна виставка “Народний святковий одяг з різних повітів Галичини”] //Ровесник. – 1998. – 10 квіт.

Собуцька В. Зі старої скрині: Про виставку з народознавства, організовану обл. краєзнав. музеєм //Свобода. – 1998. – 27 січ.

***

Герета І. Йорданські сніги: Спомин про Стефанію Садовську: [колишню працівницю Терноп. краєзнав. музею] //Тернопіль. – 1995. - №4. – С.66-68.

25 ТРАВНЯ

95 РОКІВ ЧЕРНИХІВСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ (1908)

В історії українського народу є події, які виходячи за певні часові і локальні межі, ніби фокусують у собі життя багатьох поколінь. До таких подій належить і кривава трагедія, що розігралася в мальовничому селі Чернихів у травні 1908 року. Цей збройний виступ селян визначав відновлення боротьби селян за сервітути проти риболовецького закону, яким австрійський уряд не тільки заборонив селянам ловити рибу, а й навіть користуватися водою для своїх потреб. Тому говорив в австрійському парламенті Василь Стефаник: “Ми були примушені взятися за насильні міри” 25 травня, коли селянам с. Чернихів стало відомо, що жандарми і польський наглядач заарештували жінку, яка прала білизну на ріці Серет, і її хлопчика, що вудив рибу, вони вирішили за будь-яку ціну звільнити їх.

Селяни на чолі з Михайлом Карачком, озброєні мотиками і буками збіглися на подвір'я до хати війта, куди привели заарештованих і вимагали звільнити їх. У с. Чернихів негайно були викликані гусари, які разом із жандармами почали стріляти. Внаслідок звірячої розправи було вбито 5 селян і поранено 7.

Чернихівська драма викликала неоднозначний громадський резонанс як у Галичині, так і в усій Австро-Угорщині.

Події, що сталися на Тернопільщині, розглядалися в Державній раді та парламенті Австро-Угорщини.

Австрійська адміністрація, староста Тернопільського повіту твердили, що селяни Чернихова виступили під “впливом агітації соціалістичного посла Остапчука”, а польська поміщицька преса і кореспондентське бюро намагалися представити подію, як “бунт хлопів, організований і масовий”. Газета “Діло” спростувала подібні твердження. І справді, це був масовий стихійний виступ, один з виявів мужньої боротьби галицького селянства за своє соціальне й національне визволення, боротьби, яка розхитувала Австро-Угорську клаптикову

монархію та прискорювала її розпад. В цьому й полягає історичне значення подій у Чернихові.

ЛІТЕРАТУРА

Історія селянства в УРСР. – К., 1967. – Т. 1. – С.523.

Свежинський П.В. Аграрні відносини в Західній Україні в кінці XIX – на початку XX ст. – Львів, 1966. – С.167.

Свежинський П.В. Чернихівська трагедія 1908 р. //Український історичний журнал. – 1992. - №4. – С.40-44.

Ступка М. Кривава подія 1908 року //Ступка М. Над тихим Серетом: Спогади й оповідання. – Нью-Йорк, 1983. – С.12-21.

29 ТРАВНЯ

125 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ КАРМАНСЬКОГО ПЕТРА СИЛЬВЕСТРОВИЧА (29.05.1878-16.04.1956) – ПОЕТА, ПРОЗАЙКА, ПЕРЕКЛАДАЧА, ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА

Карманський Петро Сильвестрович народився 29 травня 1878 р. в містечку Чесанові (тепер ПНР) в родині теслі. Закінчив Перемиську гімназію, потім навчався на філософському факультеті Львівського університету, але через матеріальні нестатки змушений був припинити навчання. В 1900-1904 рр. навчався у колегіумі Ватикану, а по його закінченні повернувся у Львівський університет. У 1907 р. брав участь у боротьбі студентської молоді за український університет у Львові, за що був ув'язнений і провів місяць у тюрмі. Вчителював у гімназіях Тернополя і Львова. Став одним з учасників літературної групи “Молода Муза”.

Перші вірші П.Карманського були надруковані в 1899 р. в журналі “Руслан”. Того ж року вийшла перша його поетична збірка “З теки самовбивці”. До “молодомузівського” періоду творчості поета належать його збірки “Ой люлі, смутку” (1906), “Блудні огні” (1907) та “Пливе по морі тьми” (1909). Про саму “Молоду Музу”, її учасників і загалом атмосферу тогочасного літературного і культурного життя у Львові письменник розповів пізніше у книзі спогадів “Українська богема” (Львів, 1936).

В роки першої світової війни П.Карманський деякий час працював у Німеччині та Австрії в таборах українських військовополонених разом з Б.Лепким та В.Пачовським. Багато років письменник проживав за океаном, переважно в Бразилії (з 1922-го по 1932 рік), редагував газету “Український хлібороб”. Після повернення на батьківщину на початку 30-х рр. до 1939 р. працює учителем гімназії у Дрогобичі. Цей період життя і творчості поета відбитий у збірках “Al Fresco” (1917), “За честь і волю” (1923) та поемі “Плач бразилійської пуші” (1926).

Після встановлення на західноукраїнських землях Радянської влади П.Карманський викладає у Львівському університеті. У 1940 р. прийнятий до Спілки письменників України. У 1944-1946 роках був директором Меморіального музею Івана Франка у Львові. У 40-50-ті роки вийшли поетичні збірки поета “До сонця” (1941), “Поєми” (1941), “На ясній дорозі” (1952). В останні роки життя поет здійснив переклад “Божественної комедії” Данте, перша частина якого вийшла 1956 р. у співавторстві з М.Рильським, дві наступні досі чекають видання.

Помер П.Карманський 16 квітня 1956 р. у Львові.

До цього видання ввійшли поетичні твори П.Карманського з його основних збірок, періодичних видань та рукописів. Не включено твори з останньої прижиттєвої книжки поета “На ясній дорозі” з огляду на її декларативний характер та культівську тематику багатьох віршів.

ЛІТЕРАТУРА

Карманський П. Із збірки “З теки самовбивці”: Поезії //Розсипані перли: Поети “Молодої Музи”. – К., 1991. – С.46-265.

Карманський П. “Ранок смерті”; “Ранок і вечір”...; Фінал; Бурлацька; Снують самотою: Вірші //”Українська хата”: Поезії. 1909-1914. – К., 1990. – С.79-83.

Карманський П. Кільця рожі: [Уривок з повісті] //Тернопіль: Укр. гімназія в Тернополі. 1898-1944. Дод. №3. – Тернопіль, 1992. – С.21-24.

***

Голомб Л. Поезія Петра Карманського //Тернопілля’96: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С.417-437.

Петро Карманський: Коротка біогр. довідка //Розсипані перли: Поети “Молодої Музи”. – К., 1991. – С.662-663.

Ткачов С. ... Він був не раз в одчаю: Доповнення до творчого портрета П.Карманського //Тернопілля’96: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С.437-439.

Ярема С. Петро Карманський //Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі: До сторіччя заснування. 1898-1998 /Під ред. С.Яреми. – Тернопіль; Львів, 1998. – С.440-445.

Ярема С. Карманський Петро Сильвестрович //Тернопіль: Укр. гімназія в Тернополі 1898-1944. Дод. №3. – Тернопіль, 1992. – С.20.

Ярема С. Пам’ятає Карманського місто над Серетом //Свобода. – 1998. – 6 черв.

Ярема С. Петро Карманський у Тернополі //Тернопіль: Укр. гімназія в Тернополі 1898-1944. Дод. №3. – Тернопіль, 1992. – С.71-72.

***

Карманський Петро (1878-1956), поет //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 3. – С.961.

Карманський Петро – укр. поет, перекладач //Ткачов С., Ханас В. 250 імен на карті Тернопілля: Польсько-укр. культ. взаємини: Красн.-біограф. покажч. – Тернопіль, 1996. – С.26-27.

2 ЧЕРВНЯ

50 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
БАРНИ ВОЛОДИМИРА АНДРІЙОВИЧА
(2.06.1953) – ПОЕТА, ЖУРНАЛІСТА, ГОЛОВУ
ОБЛАСНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ
ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

Барна Володимир Андрійович. Поет, публіцист, громадський і культурний діяч. Народився 2 червня 1953 року у Товстому на Тернопільщині, у сім’ї службовців. Там же закінчив місцеву десятирічку, відтак Львівський університет (1975). Працював редактором обласного радіо, а з 1985 – завідувачем Бюро пропаганди художньої літератури Спілки письменників України у Тернопільській і західних областях. Член Національної Спілки журналістів України. Свої твори друкував у газетах “Літературна Україна” “Голос України” “Наше Слово” (Польща), журналах “Дзвін”, “Київ”, “Лемківщина” (США), “Дніпро”, “Тернопіль”, “Загорода” (Польща), альманахах “Поезія”, “Ладомирецький Дзвін” (Словаччина), “Вітрила”, “Церковний Календар” (Польща), “Лемківський Календар”, “Наука і Культура” та інших періодичних виданнях в Україні та за рубежом. 1991 у київському видавництві “Молодь” вийшла друком перша книга поета “В долонях Всесвіту”, а 1992 – друга збірка “Бескиди” у видавництві “Пегас”, третя – “Пейзажі душі” (1994) (Київ, видавництво “Український письменник”). Він автор публіцистичної збірки “Лемківщина у серці моїм”, “Моє Опілля”. Твори перекладалися російською, білоруською та польською мовами. Член Національної Спілки письменників України з 1994 року.

ЛІТЕРАТУРА

Барна В. Бескиди: Поезії. – Збараж: Галицько-Волинське братство МПП “Пегас”, 1992. – 55 с.

Барна В. Мелодыя срэбная ночы: Вершы /Пер. з укр. мовы Ніны Мацяш. – Брест: Выдавецтва С.Лаурова, 1998. – 72 с.

Барна В. Моє Опілля: Збірка /Передм. В.Баранова. – Тернопіль: Лілея, 1996. – 97 с.

Барна В. Rosa na Lancetach traw /Z ukrainskiego tłumaczył W.Graban. – Krynica: TK “Zagroda”, 1998. – 64 s., il., foto.

***

Барна В. Пам'яті лемків-земляків: [Вірш] //Вісті Придністров'я. – 1992. – 28 лют.

Барна В. Пейзажі душі: Поезії //Нова хвиля: Книги в книзі. – К., 1994. – С.5-17.

Коротка біограф. довідка.

Барна В. Посеред зір домівка ранку: [Вірші] //Дзвін. – 1995. - №9. – С.8-11.

Барна В. “Прожиті дні я став уже хрестами відзначати...”: [Поезії] //Русалка Дністрова. – 1998. - №12 (черв.). – С.5.

Коротка біограф. довідка.

Барна В. Скорботні дзвони: [Трагедія 1944 року в с. Стара Ягільниця Чортків. р-ну] //Дзвони пам'яті: Худож. і док. твори. – К., 1990. – Вип. 5. – С.89-92.

З поетичної скрині //Загорода. – 1995. - №2/5. – С.27.

***

Барна В. Духовний благовіст Павла Лопати //Дзвін. – 1995. - №8. – С.158-160.

Барна В. Історична справедливість восторжествує: Інтерв'ю з головою Терноп. обл. Ради нар. депутатів і головою облдержадміністрації Б.Косенком //Наше слово. – 1996. – 10 берез.

Барна В. На березі Ікви: Про тісні зв'язки письменника і громадського діяча Я.Івашкевича з Тернопільщиною //Літ. Україна. – 1994. – 17 лют.

Барна В. Опільська писанка: [Розп. про народну майстриню з Підгайців Г.Коваленко] //Голос України. – 1992. – 11 верес.

Барна В. Промінь його доброти: [Про письменника, публіциста П.І.Ковальчука] //Колос. – 1997. – 20 груд., 1998. – 1 січ. – (Твої люди, Наддністров'я).

Барна В. Український Паганіні з Тернополі: [Про С.Болотного, який увійшов до десятки найсильніших віртуозів світу за підсумками престижного конкурсу ім. Н.Паганіні] //Голос України. – 1997. – 23 серп.

Барна В. Юна тернополянка спілкувалася з папою Римським //Тернопіль вечірній. – 1997. – 16 лип. – (Релігія).

Барна В. Ярослав Івашкевич і Тернопільщина //Тернопіль вечірній. – 1994. – 23 лют. – (Історія).

***

Барна В. Благослови, рідна землице, нашу спільну дорогу: [З доп. голови оргкомітету по проведенню Першого Всеукр. конгресу лемків, голови Терноп. т-ва “Лемківщина”, поета і публіциста] //Подільське слово. – 1992. – 18 лип.

***

Грицько Д. Вечір у центрі культури //Вільне життя. – 1999. – 6 листоп.

Грицько Д. Поети поза кордоном //Літ. Україна. – 1999. – 9 груд.

Дністренко Ю. Любов його – Опілля: [Про зб.] //Вільне життя. – 1997. – 3 черв.

“Круглий стіл” учасників симоненківського збору “Сучасна молода поезія: Проблеми виживання й розвитку” //Дніпро. – 1995. - №1. – С.66-72.

У круглому столі взяв участь

В.Барна.

Ониськів М. Тепер уже професійний: До Спілки письменників прийнято В.Барну, автора трьох поетичних збірок //Вільне життя. – 1994. – 17 груд.

Сінкевич Б. Народу найзахідніша гілочка: Про поета і громадського діяча, співголову т-ва “Лемківщина” в Україні В.Барну //Демократична Україна. – 1994. – 12 лип.

Сінкевич Б. “Роса на списках трав...”: Нова книга поезій В.Барни //Тернопіль вечірній. – 1999. – 22 груд.

Федорова Т. “Я свічі пам'яті запалюю любов'ю”: [Про першу кн. поета] //Друг читача. – 1991. – 21 серп.

Чайканин А. І в Аргентині знають нас //Русалка Дністрова. – 1998. - №2 (лют.). – С.12.

Те ж: Літ. Україна. – 1998. – 26 берез.

8 ЧЕРВНЯ

120 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ДУЧИМІНСЬКОЇ ОЛЬГИ (8.06.1883-24.09.1988) –
ПИСЬМЕННИЦІ, ПЕРЕКЛАДАЧА, ЕТНОГРАФА,
ФОЛЬКЛОРИСТА

Українська письменниця, перекладачка, етнограф, фольклорист, педагог, культурно-громадська діячка Ольга Дучимінська народилася 8 червня 1883 року в Миколаєві на Львівщині в родині вчителя.

Після Станіславської гімназії закінчила дівочий інститут в Перемишлі. Тривалий час працювала народною вчителькою, з 1930 року – журналістом у галицькій газеті “Жіноча доля”. З К.Малицькою і Н.Кобринською видавала “Жіночу бібліотеку”. Перекладала твори з російської, чеської та польської мов. Була одним із організаторів Львівського музею етнографії та художнього промислу. Організувала дитячі заклади, рідні школи, жіночі гуртки в Галичині.

У літературу її привів І.Франко, бо в 1905 році надрукував її вірші “Іронія долі” в “Літературно-науковому віснику”. У 1911 році опублікувала першу поетичну збірку “Китиця незабуток”, яку високо оцінила О.Кобилянська, І.Нечуй-Левицький, Н.Кобринська та інші літератори.

Свої поезії, художні та публіцистичні твори друкувала в періодиці. Була у дружніх стосунках з В.Стефаником, Б.Лепким, М.Черемшиною, І.Блажкевич. Залишила спогади про Н.Кобринську, О.Кобилянську, І.Блажкевич.

У 1949-58 роках була безпідставно репресована.

Померла 24 вересня 1988 року в Івано-Франківську на 106 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

Листи болю і мужності: [Листи О.Дучимінської до І.Блажкевич] /Публ. О.Сенатович //Дзвін. – 1997. - №4. – С.99-108., портр. – (Пошук).

***

Горак Р. Скромна трудівниця культури: О.Дучимінській – 105 //Жовтень. – 1988. - №6. – С.110.

Ольга Дучимінська //Хома В. А Денисів село славне. – Тернопіль, 1997. – С.15-16.

П’ятиківська-Блажкевич Д.: Спогад про письменницю, громадську діячку, мою хресну матусю – нанашку Ольгу Дучимінську //Дзвін. – 1997. - №4. – С.109., фот.

Хома В. Дочка України //Вільне життя. – 1994. – 4 лют. – (Рядок з біографії краю).

Хома В. Ольга Дучимінська. Через літа і людські долі //Тернопіль. – 1994. - №5-6. – С.16-17.

***

Дучимінська Ольга (1883) – укр. письменниця //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 2. – С.613.

15 ЧЕРВНЯ

165 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ВІТОШИНСЬКОГО ЙОСИПА СИЛЬВЕСТРОВИЧА
(15.06.1838-24.01.1901) –
УКРАЇНСЬКОГО
ХОРОВОГО ДИРИГЕНТА, ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА

Осип Вітошинський народився 15 червня 1838 року в Косові Івано-Франківської області. Навчався у Чернівецькій, Самбірській, Перемишлянській гімназіях. У Перемишлі здобув практичні знання музики у вчителів і диригентів Людвіга Седляка і Францішка Люренца, співав під їх керівництвом у гімназійному і кафедральному церковних хорах. У 1864 р. закінчив Львівську духовну семінарію, і став працювати у селі Зарваниця Тербовлянського району, в якому вперше організував селянський хор.

Та справжніх успіхів у культурно-громадській діяльності Вітошинський сягнув у селі Денисові, куди 1867 року був призначений священиком.

З його ініціативи 1870 року в Денисові була організована чи не перша на Західній Україні сільська читальня “Просвіти”, котра стала осередком культурно-громадського життя не тільки для місцевих жителів, а й для тих людей довколишніх сіл, які тягнулися до знань.

Того ж 1870 року в селі Денисові Й.Вітошинський організував перший селянський хор. Щорічно хор давав у Денисові п'ять-шість концертів. Виступали на свята скасування панщини, під час Шевченківських днів, вечорниць, та інших свят.

У своїх концертах хор співав пісні “Огні горять”, “Весна вже наспіла”, “Гуляли, гуляли”, “Верховина”, “Квіти мої”, “Заповіт” та ін.

Селяни виконували твори М.Лисенка, О.Нижанківського, М.Вербицького, С.Воробкевича.

З 1884 року в Денисові О.Вітошинський утримував дворічну школу диригентів, в якій вів курс теорії музики, сольфеджіо й диригування.

Вітошинському належать записи українських народних пісень. З його ініціативи у Денисові заснували драматичний гурток, побудували громадський будинок.

Володіючи достатніми агрономічними знаннями, Вітошинський увів кращі сорти зернових, поширив культуру картоплі. З перших днів свого перебування у Денисові вів активну боротьбу з алкоголізмом.

Й.Вітошинський перший приніс на Поділля культуру кольорових вишивок, організував школу навчання цього мистецтва. Започаткував розведення фруктових садів. Був взірцевим пасічником і щиро заохочував до цього ремесла інших.

Подвижницьку діяльність О.Вітошинського шанували, нею захоплювались І.Франко, В.Стефаник, Б.Лепкий, А.Чайковський.

24 січня 1901 р. після довгої і тяжкої недуги Й.С.Вітошинський помер. Похований у Денисові.

ЛІТЕРАТУРА

Історія української музики. В 6 т. Т. 2. Друга половина XIX ст. /Ред. Т.П.Булат. – К.: Наук. думка, 1989. – 460 с.

С.357-358:

Про

О.Вітошинського.

Медведик П. Вітошинський Осип (30.VI.1838-24.01.1901) //Записки наукового товариства імені Т.Шевченка: Праці Музикознавчої комісії. – Львів, 1993. – Т. ССXXVI. – С.387-388.

Осип Вітошинський //Хома В. А Денисів село славне. – Тернопіль, 1997. – С.42-43.

Осип Вітошинський //Хома В. Старовинні Купчинці. – Тернопіль, 2000. – С.109-110.

Хома В. Хор Осипа Вітошинського в оцінці Богдана Лепкого //Тернопілля'97: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С.420.

***

Блажкевич І. Перший селянський хор у Денисові //Нар. творчість та етнографія. – 1966. - №3.

Медведик П. Самопосягання музиці народній //Вільне життя. – 1988. – 1 жовт.

Пиндус Б. Хор чарував Соломію //Вільне життя. – 1991. – 28 листоп.

Савак Б. Селянський диригент //Жовтень. – 1989. - №3. – С.87-91.

Хома В. “Хор звучав, як зачарований інструмент”: До 160-річчя диригента Осипа Вітошинського //Свобода. – 1998. – 22 груд.

Хома В. Хор Осипа Вітошинського //Нар. творчість та етнографія. – 1994. - №2-3. – С.94-95.

***

Савак Б. Квітка на могилу Вітошинського //Нове життя. – 1988. – 13 жовт.

Савак Б. Тріумф народної пісні: [Вшанування пам'яті видатного диригента] //Рад. слово. – 1988. – 22 верес.

Савчук Ю. Ювілей Вітошинського в Тернополі та Львові //Рад. слово. – 1988. – 29 груд.
Сивобородько М. Що неподалік Тернополя: [У с. Денисові на будинку де в 1892-1901 рр. жив і вів репетиції О.Вітошинський встановлено на його честь меморіальну дошку] //Культура і життя. – 1989. – 2 квіт.

Сім'я Г. У Денисові на майдані: [Про відкриття пам'ятника Вітошинському] //Вільне життя. – 1988. – 1 жовт.

Хома В. Ходять квіти на його могилу //Ровесник. – 1967. – 21 лип.

***

Вітошинський Йосип Сильвестрович (15.06.1838-24.01.1901) //Мистецтво України: Енцикл. – К., 1995. – Т. 1. – С.354.

Вітошинський Йосип Сильвестрович (15.06.1838-24.01.1901) – укр. хоровий диригент //Митці України: Енцикл. довідн. – К., 1992. – С.126.

Вітошинський Йосип – диригент //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 1. – С.290.

Вітошинський Йосип (1838-1901) – засновник і диригент сільських хорів та оркестрів //Водяний В. Короткий словник діячів української музичної культури. – Тернопіль, 1992. – С.11.

1 ЛИПНЯ

160 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

о. МИХАЛЕВИЧА МИКОЛИ (1.07.1843-27.11.1922)

Отець Микола Михалевич народився 1 липня 1843 року в селі Романівці Чортківського повіту.

Після закінчення навчання у гімназії вступає у Львівську семінарію і в 1866 році стає священником.

Восени 1871 року о. М.Михалевич прийшов на парафію у село Чернелів-Руський Тернопільського повіту, де заснував “Просвіту”, в довгі роки обирався головою.

Паралельно з культурно-просвітницькою працею, шкільництвом о. Михалевич взявся за розвиток сільського господарства: рільництва, садівництва, а особливо бджільництва. Сам був умілим пасічником, мав більше сотні вуликів.

Написав книжку “Пасіка”, яку було видано Львівською “Просвітою” у 1877 році. Цей підручник перевидавався п'ять разів.

Паралельно із виданням підручника “Пасіка” отець Михалевич бере активну участь в українському бджолярстві. Він вміщує свої праці українською мовою у першому в Україні журналі з бджільництва “Українське бджільництво” заснованого 1906 року в Києві Євгеном Архипенком.

Останніх шість місяців свого життя о. Микола був паралізований і помер 27 листопада 1922 року. Похований на цвинтарі у с. Чернелів-Руський.

ЛІТЕРАТУРА

Бубній П., Ковальков Ю. Кобзар назвав його великим пасічником //Вільне життя. – 2001. – 17 берез.

Івахів З. Невтомний трудівник //Божий сіяч. – 1996. – 20 лют.

Отець Микола Михалевич: Автобіографія //Подільське слово. – 1993. – 6 берез. – (Талановиті наші земляки).

Рудка Б. А сусідських дітей він пригощав медом //Подільське слово. – 1993. – 3 лип.

Рудка Б. Вшануймо пам'ять земляка //Подільське слово. – 1993. – 17 квіт.

Рудка Б. Життєвий подвиг Миколи Михалевича //Пасіка. – 1995. - №1-2. – С.30-31.

Рудка Б. Олександр Барвінський і Пасіка: [Присвячено 150-м роковинам від дня народж. вид. письменника, 120-й річниці видання “Пасіки” та світлій пам'яті о. М.Михалевича] //Укр. пасічник. – 1997. - №12. – С.21-22.

Рудка Б. Отець Микола Михалевич //Голос народу. – 1993. – 24 лип.

Те ж: Мета. – 1993. – 31 жовт.

Рудка Б. Регіональна конференція пасічників: є історія, буде і бджола: Відбулася у Тернополі і присвячена 150-літньому ювілею о. М. Михалевича //Тернопіль вечірній. – 1994. – 5 берез.

***

Відкриття пам'ятника о. М. Михалевичу в селі Чернелів-Руський Тернопільського району: [Фото] //Пасіка. – 2002. - №4, обклад.

Старко О. Відкрили пам'ятник пасічнику: [У Чернелів-Руськім Терноп. р-ну] //Вільне життя. – 2001. – 13 жовт.

4 ЛИПНЯ

140 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ПАНЬКЕВИЧА ЮЛІАНА ІВАНОВИЧА
(4.07.1863-1933) – УКРАЇНСЬКОГО ЖИВОПИСЦЯ,
ГРАФІКА

Юліан Іванович Панькевич – талановитий і плідний художник, цікавий письменник, народився 4 липня 1863 року в мальовничому селі Устя-Зелене на Монастирищині, в родині церковного маляра. Перші уроки малювання брав у свого батька.

Після закінчення Рогатинської народної школи вчився у Бережанській гімназії, де дебютував у малярстві і поезії. Створює ряд картин, серед яких найбільшою популярністю користувалися “Матура” та портрет Т. Шевченка.

У 1884 році закінчив гімназію і став студентом академії красних мистецтв у Кракові.

У цей період юний митець намалював руїни монастиря в Семенові, Василіанського монастиря під Тереховлею, Тереховлянський замок. Вдало виконав олівцем в Угринові портрети парубка і дівчини. Художник був чудовим ілюстратором книг В. Гнатюка, В. Щурата, А. Крушельницького, франкової поетичної антології “Акорди”, чим зробив помітний внесок у розвиток західноукраїнської книжкової графіки.

Серед кращих творів Юліана Панькевича – жанрові релігійні композиції, а також: “Сільська Мадонна”, “Селяни біля криниці”, “Оборона Звенигорода”; портрети Т. Шевченка (“Шевченко на тлі Дніпра”), І. Франка; краєвиди “Сонце за хмарою”, “Сіножать” (обидва – олійні), “Село над річкою”, “Весна” (акварелі).

Ю. Панькевич залишив помітний слід і в літературі, публіцистиці. В періодиці друкувалися його сатиричні куплети “З під Руданського”, казки, небилиці, оповідання (“Дивне село” (1921), “Як люди парцелювали своє лихо” (1922), “Донощикам у пам'ять”, “Незнайкакам цікавим” (1923), “Над вовчою ямою” (1924) та інші).

Чимало статей присвятив Ю. Панькевич питанням науки, господарства, багато виступів присвятив художник питанням школи та освіти.

Восени 1933 року Ю. Панькевич опинився в Харкові, на посаді старшого наукового працівника Харківського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка, де й помер у тому ж 1933 році.

ЛІТЕРАТУРА

Івановський Я. Й. Юліан Панькевич: Нарис про життя і творчість. – К.: Мистецтво, 1986. – 80 с., іл.

***

Добро Простена Добромисла: Повернення Юліана Панькевича // Качкан В. А. Українське народознавство в іменах. У 2 ч.: Навч. посібн. / За ред. А. З. Москалевича: Передм. А. Г. Погрібного. – К., 1994. – Ч. 1. – С. 187-195.

Історія українського мистецтва: У 6 т. Т. 4. Кн. 2. Мистецтво другої половини ХІХ-ХХ століття. – К.: АН УРСР: Голов. ред. Укр. рад. енциклопедії, 1970. – 433 с.

С. 206: Про Ю. Панькевича.

Жаборюк А. А. Український живопис останньої третини ХІХ поч. ХХ століття. – К.: Одеса: Либідь, 1990. – 304 с.

С. 259-261: Про Ю. І. Панькевича.

Качкан В. Панькевич Ю.І. (1863-1933): Біогр. довідка //Українська журналістика в іменах /Під ред. М.Романюка. – Львів, 1998. – Вип. 5. – С.242-243. Бібліогр. С.243.

***

Бретун Я. Художник трагічної долі //Надзбручанська правда. – 1990. – 10 лют.

Герета І. Юліан Панькевич (1863-1933) //Тернопіль: Художники Тернопільщини. – 1994. - №2-3. – С.3.

Стадник В. Великий художник Галичини //Вісті Придністров'я. – 1993. – 16 берез.

Хома В. Натхненний образом Каменяра //Вільне життя. – 1988. – 6 верес.

Черемшинський О. Дружба і співпраця земляків: [В.Гнатюка та Ю.Панькевича]: 135-річчя від дня народж. Ю.Панькевича //Русалка Дністрова. – 1998. - №15-16. – (Постаті).

Черемшинський О. Дружба і співпраця земляків: [Ю.Панькевича та В.Гнатюка] //Вісті Придністров'я. – 1993. – 13 лип. – (Життя духовного основа).

Черемшинський О. Митець з Устя-Зеленого: 135-річчя від дня народж. Ю.Панькевича //Вісті Придністров'я. – 1998. – 17 лип. – (Наші славні земляки).

Черемшинський О. Художник з Устя-Зеленого //Вільне життя. – 1993. – 24 лип.

Черемшинський О. Художник з-над Дністра //Вільне життя. – 1992. – 19 серп. – (Рядок з біографії краю).

Черемшинський О. Художник та народознавець: 135-річчя від дня народж. Ю.Панькевича //Вісті Придністров'я. – 1998. – 3 лип.

***

Євтушок Н., Стадник В., Кашуба М. Центр просвітництва і народознавства: [Кімната-музей видатного художн., фольклориста і етнографа Ю.Панькевича в Устя-Зеленській СШ] //Вісті Придністров'я. – 1993. – 16 берез.

***

Панькевич Юліан Іванович (4.07.1863-1933) – укр. живописець і графік //Митці України: Енцикл. довідн. – К., 1992. – С.445.

Панькевич Ю. (1863-1933) – маляр і графік //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1996. – Т. 5. – С.1938.

17 ЛИПНЯ

115 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

АГНОНА ШМУЕЛЯ ЙОСЕФА

(17.07.1888-17.02.1970)

– ІЗРАЇЛЬСЬКОГО

ПИСЬМЕННИКА

Шмуель (Самуїл) Йосиф Агنون (псевдонім; справжнє прізвище Чачкеч) народився 17 липня 1888 р. в єврейській сім'ї в стародавньому місті “мудреців і купців” – Бучачі. Змалку Шмуель навчався в єврейській початковій школі – хедер, пізніше – в мідраш (дім навчання і молитви), де вивчав Тору, повчання хасидів (прибічників народно-релігійного напрямку в іудаїзмі), читав твори середньовічних єврейських оповідачів, німецьких, українських письменників. Певний час навчався у Бучацькій гімназії, а потім все життя вчився шляхом самоосвіти.

У заможній, освіченій родині хлопчик рано виявив поетичну душу. Перші свої твори надрукував у Бучачі. У тижневику “Дер Векер” та місцевих газетах опублікував майже 70 ранніх творів. З 18 років Шмуель працював журналістом у Львові.

З групою бучацьких євреїв молодий письменник влітку 1907 р. виїхав на Святу землю. Проживав у Яффі, згодом назавжди оселився в Єрусалимі. 1913 р. Агنون прибув до Німеччини, де прожив 11 років. В Берліні Агنون одружився (1919 р.) з Есфірою Маркс, у них народилися син та дочка. В 1931-1935 рр. у Берліні видано 11-томне зібрання творів Агнона.

В 1966 р. за “глибоко оригінальне мистецтво оповіді, нав'яне єврейськими народними мотивами”, Агному було присуджено Нобелівську премію в галузі літератури. 85 основних творів письменника надруковано у перекладах на 18 мов. Останнє прижиттєве видання зібрання творів Агнона включало 8 томів (1953-1962 рр.).

Помер Йосеф Агнон 17 лютого 1970 року в місті Реховот (Ізраїль).

ЛІТЕРАТУРА

Агнон Ш.И. Во цвете лет: Повести и рассказы /Пер. с иврита. – М.: Панорама, 1996. – 352 с. – (Лауреаты Нобелевской премии).

Агнон Ш.Й. Що вплинуло на мою творчість...: 3 промови, виголошеної під час вручення Нобелівської премії //Відродження. – 1993. - №7. – С.75-76.

***

Агнон Ш.Й. В середині морей: Роман //Иностранная литература. – 1990. - №11. – С.78-128.

Агнон Шмуель-Йосеф. В середині морів: Уривок з роману //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. 4. – Ч. 1. – 1992. – С.43-44.

***

Глибше пізнаймо життя і творчість нашого видатного земляка: Лауреата Нобелівської премії Ш.Й.Агнона //Нова доба. – 1998. – 17 лип.

Гром'як Р. Від Бучача до Єрусалима, або Агнон, як проблема //Вільне життя. – 1998. – 17 лип.

Ковальков Ю. “Тихо! Агнон працює”: Про нобеліанта, який народився у Бучачі //Свобода. – 1997. – 23 груд.

Левченко О. Великий єврей і України славетний син //Тернопільська газета. – 1998. – 23 лип.

Левченко О. Його обітовані землі – Бучач і Єрусалим //Свобода. – 1998. – 18 лип., портр.

Те ж: Урядовий кур'єр. – 1998. – 11 лип.

Левченко О. Спалахнула зірка в Бучачі //Голос Лановеччини. – 1998. – 29 серп.

Те ж: Гомін волі. – 1998. – 1 серп.

Левченко О. України славетний син: Тернопільщина – батьківщина і творча колиска Нобелівського лауреата Шмуеля Йосифа Агнона //Вісник Надзбруччя. – 1998. – 31 лип.

Мельничук О. Лауреат премії Нобеля //Русалка Дністрова. – 1998. - №13 (лип.).

Сабін С. Жертва переходу: Роман Ш.Й.Агнона //Русалка Дністрова. – 1998. - №13 (лип.).

Тимочко П. Геній родом із Бучача //Свобода. – 1998. – 3 жовт. – (Славетні імена).

Тракало В. І в Єрусалимі Агнон завжди пам'ятав про Бучач //Свобода. – 1998. – 21 лип.

***

Собуцька В. Народжується міст, що єднає народи: [Урочисте збір. з нагоди ювілею Ш.Й.Агнона] //Свобода. – 1998. – 21 лип.

Тадейчук Є. Урочиста академія //Вільне життя. – 1998. – 21 лип.

Шмуель Йосеф Агнон – лауреат Нобелівської премії: До 110-річчя від дня народження: Літ.-краєзнав. зб. /Упр. культури Терноп. облдержадміністрації. Терноп. обл. б-ка для молоді. Терноп. обл. т-во Єврейської культури “Алеф”. Держ. архів Терноп. обл. Уклад.: О.Ліскова, М.Хмурич. передне слово “Шмуель Йосеф Агнон (1888-1970 рр.) П.Бубнія. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1998. – 59 с.

***

Агнон Шмуель Йосеф (1888-1970) – ізраїл. письменник //УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С.24.

Агнон Шмуель Йосеф (17 июля 1888 – 17 февраля 1970): Нобелевская премия по литературе, 1966 г. //Лауреаты Нобелевской премии: Энциклопедия. А-Л. – Москва, 1992. – С.1-3.

***

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1998 рік: Бібліогр. список /Упоряд. Н.К.Іванко. – Тернопіль: ТОВ “ІВП”, 1997. – С.47-49.

395 РОКІВ З ЧАСУ ЗАКІНЧЕННЯ БУДІВНИЦТВА ЦЕРКВИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО У ТЕРНОПОЛІ (4.08.1608)

Цей древній храм прийнято вважати однією із візиток Тернополя. 4 серпня 1608 року, тернопільські міщани завершили будівництво кам'яної церкви, званої в народі “Середньою”. Освятили її у день Різдва Христового.

Храм-фортеця виріс на місці дерев'яного, що згорів. Збудували його у стилі грецьких монастирів острова Афон. Будівництво теперішньої кам'яної церкви почалося влітку 1602 року. Збудований цей храм трудами і жертвами віруючих міста й довколишніх сіл.

Храм будувався за планом і керівництвом муляра Леонтія. Спочатку споруда невелика за розмірами і одноярусна. Згодом був добудований другий ярус та дві півкруглі вежі. На початку ХХ століття з південного боку добудовано службові приміщення. Пошкоджена під час другої світової війни, церква в 1954 році була відновлена. В результаті реставрації змінюється форма купола. Церква прямокутна в плані, трьохапсидна, з високо розташованими вікнами-бійницями, товщиною стін до двох метрів, що дозволяє віднести її до храмів оборонного типу. Споруда має традиційні риси східної архітектури. У церкві зберігається ікона Богородиці, подарована в 1730 році міщанином В.Марковичем.

ЛІТЕРАТУРА

Байда В. Нова дзвіниця церкви Різдва Христового вигідно доповнить архітектурний ансамбль центру Тернополя //Тернопіль вечірній. – 1996. – 24 серп.

Гулько Я. Торкніся душею величі храмів //Тернопіль вечірній. – 1994. – 12 жовт.

Історія церкви Різдва Христового //Україна православна. – 1991. - №3 (трав.).

Крамар Р. Церкві Різдва Христового – 390 //Тернопільська газета. – 1998. – 6 серп.

Садовська Г. Церква Різдва Христового у Тернополі //Вільне життя. – 1990. – 12 черв.

Сломушинський В. Святині Тернополя //Вільне життя. – 1996. – 14 трав.

Церква Різдва Христового у Тернополі //Тернопіль: Що? Де? Як?: Фотопутівник. – К., 1989. – С.21-25.

Церква Різдва Христового (Середня церква) //Тернопіль: Погляд крізь століття. Історія міста очима емігрантів. – Тернопіль, 1992. – С.18-20.

Церква Різдва Христового (Середня церква) //Шляхами Золотого Поділля: Регіон. зб. Тернопільщини. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. – Т. 3. – С.144-148.

4 СЕРПНЯ

125 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ КРУШЕЛЬНИЦЬКОГО АНТОНА (4.08.1878-23.10.1937) - ПИСЬМЕННИКА

Антін Крушельницький народився 4 серпня 1878 року в м. Ланьцут (Польща) в сім'ї інтелігента. Навчався у Львівському університеті. Працював спочатку журналістом. Деякий час редагував газету “Буковина”, потім професор Бережанської гімназії.

З 1917 року А.Крушельницький стає директором Городенківської гімназії на Івано-Франківщині, а з 1919 – міністром освіти Західно-Української Народної Республіки, після загину якої живе на еміграції у Відні. Там організовує видавництво художньої літератури “Чайка”. Переїхавши до Львова, видає прорадянські журнали “Нові шляхи” та “Критика”.

Літературну діяльність розпочав ще наприкінці ХІХ століття: писав оповідання, новели, повісті. Окремими книжками видрукувані прозові збірки з життя українського трудового люду Галичини “Пролетарі”, “Насущний хліб”, “Рубають ліс” (т. 1-2, 1919). За прорадянську діяльність польським урядом 1932 року був виселений зі Львова на Радянську Україну, де продовжив свою письменницьку діяльність.

6 листопада 1934 р. А.Крушельницький був заарештований органами НКВС у Харкові. Справа його розглядалась 28 березня 1935 р. Вирок – десять років позбавлення волі з конфіскацією майна. Заслання А.Крушельницький відбував у Соловецькій тюрмі. Життя

його трагічно обірвалося 23 жовтня 1937 року після того, як він був засуджений “трійкою” УНКВС Ленінградської області до розстрілу. Реабілітований посмертно.

ЛІТЕРАТУРА

Крушельницький А. Василь Стефаник:.. Бо пани тебе не приймуть...: (Замість привіту на шістдесятиліття В.Стефаникові) //Василь Стефаник у критиці та спогадах: Статті, висловлювання, мемуари: Зб. – К., 1970. – С.71-78; 113-119.

Крушельницький А. (Листи українського письменника до І.Франка) //Жовтень. – 1968. - №9. – С.147-153.

***

Трофимчук С. Антін Крушельницький //Укр. календар 1968. – Варшава, 1968. – С.151-155.

Трофимчук С. Антін Крушельницький – кореспондент Івана Франка //Жовтень. – 1968. - №9. – С.146-147.

***

Антін Крушельницький (1878-1937) //Жайвір: Літ.-мист. іст.-краєзнав. альманах. Спец. випуск, 1993. – С.9.

Крушельницький Антін //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1994. – Т. 3. – С.1195.

7 СЕРПНЯ

130 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БЛАЖКЕВИЧА ІЛЬКА ДМИТРОВИЧА (7.08.1873-1943) – ДИРИГЕНТА, ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА

Ім'я Ілька Блажкевича протягом чотирьох десятиріч сяло ореолом слави на Тернопільщині як талановитого диригента, невтомного культурно-громадського діяча і лідера радикального руху в Галичині в часи Івана Франка.

Народився Ілько Блажкевич 7 серпня 1873 року в Купчинцях в заможній селянській сім'ї, що походила з шляхти. Ще в початковій школі хлопчина виявив неабиякий хист до співу і музики. Згодом стає талановитим учнем О.Вітошинського і бере від нього перші теоретичні основи музики. Скрипка стає одним з його улюблених інструментів.

Закінчує учительську семінарію в Тернополі і поринає у вир громадсько-культурного життя в своєму селі. Уже 19-річним юнаком підготував у селі концерт на уродини Шевченка. Крім цього, молодий музикант вів співацько-музичну частину в драмгуртку у п'єсах.

За домаганням І.Блажкевича Купчинецька читальня закупила духові інструменти і співаки хору Блажкевича почали вчитися гри на духових інструментах.

У 1904 році оркестр робив уже перші вдалі виступи перед своїми односельчанами.

А в 1909-1914 рр. духовий оркестр І.Блажкевича став одним з кращих у східній Галичині. На передодні першої світової війни він організує ще й симфонічний оркестр.

У 1921 році знову організує хор, який нараховував у своєму складі вже біля 70 чоловік.

Помер в літню пору 1943 року в рідному селі, де і похоронений.

ЛІТЕРАТУРА

Ілько Блажкевич //Хома В. Старовинні Купчинці. – Тернопіль, 2000. – С.110-111.

Хома В. Музика //Ровесник. – 1969. – 4 верес.

Хома В. Обдарований музикант //Вільне життя. – 1988. – 4 жовт.

Хома В. Слово про Ілька Блажкевича //Вільне життя. – 1992. – 26 лют.

13 СЕРПНЯ

100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛАЗАРЧУКА ПОЛІТА АНДРОНИКОВИЧА

(13.08.1903-21.02.1979) – УКРАЇНСЬКОГО
ХУДОЖНИКА КІНО, ЗАСЛУЖЕНОГО ДІЯЧА
МИСТЕЦТВ

Лазарчук Іполіт Андроникович народився 13 серпня 1903 року в Почаєві. Його батько відомий художник, педагог і музикознавець Андроник Лазарчук після закінчення Петербурзької Академії мистецтв працював у Почаївській художній школі. Дитинство Іполіта, його перші кроки навчання пройшли у Великих Дедеркалах, де батько 1904-1913 роках викладав малювання і креслення у місцевій учительській семінарії, підтримував близькі стосунки з сім'єю Лесі Українки, зокрема з її матір'ю – письменницею Оленою Пчілкою, ілюстрував її видання.

В 1914-1915 роках юний Іполіт мешкає і навчається у Кременці, місті романтичних пам'яток сивої давнини й дивовижних легенд. Батько його тут працює у комерційному училищі. Допитливий, здібний хлопчина захоплено читає книги з батьківської бібліотеки, цікавиться живописом, ходить з батьком на етюди, часто відвідує виставки батькових картин. З цього мабуть і починався шлях у мистецтво Лазарчука. Потім – Борзнянська профтехшкола на Чернігівщині, де юнак навчається живопису у майстерні батька. З весни 1919 по 1924 рік працює актором і художником-декоратором Борзнянського районного театру, вступає до Київського художнього інституту. І тут він поєднує навчання з творчою працею декоратора вистав народних театрів Києва і міст Донбасу. А 1930 року І.Лазарчука запрошують працювати художником на Київську кіностудію науково-популярних фільмів.

Молодий митець заглиблюється у таємниці мультиплікаційного кіно. Художня значимість і складність мистецтва мультиплікації захоплювала того часу О.Довженка, який не раз навідував Лазарчука в майстерні і заприятелював з ним. Протягом перших п'яти років праці в кіно він з групою художників створює різноманітні мультавиставки і кіножурнали та навчальні мультиплікати, бере участь у виготовленні навчально-популярних фільмів “Безперервний вугільний потік”, “Історія вугілля”, “Доменне виробництво”, “Штопор”.

В 1935 році Лазарчук стає асистентом, а з 1936 – режисером постановником свого першого художнього мультсеріалу-казки “Зарозуміле курча”, який став серйозною творчою заявкою митця.

Як режисер-постановник і художник, разом з колективом випускає багатоавторські кольорові фільми “Пригода Перця”, “П'яні вовки”, “Золоте яєчко”, “Мишка плюс Машка” та багато інших. Піввіку віддав І.Лазарчук служінню молодій музи театру й кіно. Заслуга митця експериментатора і першовідкривача на цій царині кіно відзначена преміями, орденом “Знак Пошани”, присвоєнням йому 1967 року звання Заслуженого діяча мистецтв.

Помер І.П.Лазарчук 23 лютого 1979 року у Києві.

ЛІТЕРАТУРА

Медведик П. Батько мальованого кіно //Вільне життя. – 1974. – 8 січ.

Медведик П. Старійшина мальованого кіно //Жовтень. – 1976. - №3. – С.107-108.

***

Лазарчук Іполіт Андроникович (13.08.1903, с. Почаїв Кременецьк. р-ну – 21.02.1979, Київ) – укр. художник кіно, заслужений діяч мистецтв України //УРЕ. – К., 1961. – Т. 6. – С.50.

Лазарчук Іполіт Андроникович (13.08.1903-21.02.1979) – укр. художник кіно //Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С.349.

Лазарчук Іполіт Андроникович (13.08.1903-21.02.1979) //Словник художників України. – К., 1973. – С.127.

18 СЕРПНЯ

100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
о. ЗИНОВІЯ КОВАЛИКА
(18.08.1903-1941)

Отець Зиновій Ковалик народився 18 серпня 1903 року у бідній селянській родині у селі Івачеві Горішному під Тернополем. Перед вступом до монастиря працював вчителем молодших класів у сільській школі. 28 серпня 1926 року склав монаші обіти у Чині Найсвятішого Ізбавителя. Філософські й богословські студії відбував у Бельгії. Після повернення в Україну 4 вересня 1932 року був висвячений на священника. Працював як місіонер на Волині.

20 грудня 1940 року о. З.Ковалика було заарештовано під час проповіді в церкві. Незважаючи на смертельну небезпеку, він безстрашно виконував свій душпастирський обов'язок – закликав парафіян до вірності Богові, й навіть у тюрмі не припиняв апостольського служіння.

У 1941 році внаслідок жорстоких тортур (його розіп'яли на стіні у в'язниці) загинув як мученик за віру.

27 червня 2001 року о. З.Ковалик був беатифікований Вселенським Архієреєм Папою Іваном Павлом II.

ЛІТЕРАТУРА

Гуреш Т. Святі посеред нас: [Папа Римський беатифікував 29 осіб – серед них о. Зиновій Ковалик] //Українське слово. – 2001. – 27 черв. – 4 лип.

Культурне життя в Україні. Західні землі: Документи і матеріали. 1939-1953. – К.: Наук. думка, 1995. – Т. 1. – 748 с.

С.148: Про о. З.Ковалика.

Мужній проповідник //Поступ. – 2001. – 27 черв. – (Святі мученики).

Отець Зиновій Ковалик //Божий сіяч. – 2001. - №12 (груд.). – С.3.

Святий проповідник: [Життєпис отця-редемпториста З.Ковалика] //Вірую. – 2001. – 9 верес., портр.

Священномученики Тернопілля //Нова Тернопільська газета. – 2001. – 4 лип. – (Беатифікація).

Українські мученики, прославлені (беатифіковані) святішим отцем: [Папою Іваном Павлом II в Україні] //Визвольний шлях. – 2001. - №9. – С.13-18.

С.15: Про о. З.Ковалика.

Через терни – до зірок: Мученики УГКЦ //За вільну Україну. – 2001. – 26-27 черв., фото.

23 СЕРПНЯ

70 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БУДНОГО СТЕПАНА ФРАНКОВИЧА (23.08..1933-22.06.1958) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА

Народився Степан Будний 23 серпня 1933 року в мальовничому містечку Струсові на Теробовлянщині. Тут проходило його нелегке дитинство. У шестилітньому віці залишився без батька.

У Струсові закінчив школу. Тут були написані його перші вірші і надруковані в районній газеті. Звідси починалася його дорога в життя.

П'ять років на філологічному факультеті Чернівецького університету, після – закінчення якого працював вчителем у с. Кровинка Теробовлянського району, в редакції районної газети.

Життя його було як спалах – коротке і яскраве. Творча спадщина поета невеличка за розміром, але невимірна за своєю глибиною і щирістю почуттів. Автор збірок віршів “Людина до сонця йде” (1961), “Поезії” (1972) та “Син землі” (1997).

У Тернополі його іменем названа обласна літературно-мистецька премія. Посмертно, у 1991 році С.Будного прийняли у члени Співки письменників України.

Помер С.Ф.Будний 22 червня 1958 року. Похований у Струсові.

ЛІТЕРАТУРА

Будний С. Людина до сонця йде: Поезії. – К.: Молодь, 1961. – 91 с.

Будний С. Неопубліковані поетичні і прозові твори. – Тербовля, 1993. – 64 с. – (Наші славетні земляки).

Будний С. Поезії. – К.: Молодь, 1972. – 167 с.

Будний С.Ф. Син землі: Поезії. Художня проза. Щоденникові записи. Листи. У вінок поетові. Слово поета у піснях /Упоряд. Г.Й.Кушнерика, М.М.Ониськіва; Вступ. стаття Г.Й.Кушнерика. – Львів: Каменяр, 1997. – 382 с., 8 арк. іл.

***

Будний С. Земля: Вірш //Позакласне читання: Зб. худож. творів. – Тернопіль, 1998. – С.123.

Будний С. Тернопілля: Вірш //Тернопіль. – 1994. - №5-6. – С.92.

Будний С. Україні; Батьківщина; Земля; Тернопілля; “Мій старий білокамінний дім...”: [Вірші] //Тербовлянщина: Краєзнав. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік. – Тернопіль, 2001. – С.114; 301-302. – (900-річчю Тербовлі присвячується).

***

Будний Степан (23.08.1933-22.06.1958) – талановитий поет, журналіст і перекладач //Тербовлянщина: Іст.-краєзнав. та літ.-мистец. журнал. – Львів; Тербовля. – 1999. – Вип. 1. – С.130.

[С.Будний – укр. поет] //Городиський Л., Зінчишин Л., Зінчишин І. Мандрівка по Тербовлі і Тербовлянщині. – Львів, 1998. – С.226.

Вістук Б. Безсмертя поета //Вільне життя. – 1998. – 3 верес.

Грещук Г. Сонячний весь, молодий //Свобода. – 1998. – 19 верес. – (До 65-річчя від дня народження Степана Будного).

Краснодемський В. “Моя любов зі мною не умре”, або Чому поезія Степана Будного досі залишається невідомою для масового українського читача //Голос України. – 1998. – 22 верес., портр.

Кушнерик Г. На пісенному посту //Тербовлянщина: Краєзнав. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік. – Тернопіль, 2001. – С.386-189, фото. – (900-річчю Тербовлі присвячується).

Кушнерик Г. Степан Будний. Велика, як сонце, любов //Тернопілля’97: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С.355.

Полин Я. “Серце чисте я людям несучу...” //Вільне життя. – 1998. – 29 трав. – (Незабутні).

Славетні люди Тербовлянщини: Багата тербовлянська земля на відомих людей, які прославили рідний край не тільки в Україні, а й за її межами: [в т.ч. С.Будний] //Воля. – 1997. – 4 лип., портр.

Тербовлянщина: Краєзнав. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік /Упоряд. і головний ред. Кушнерик Г. – Тернопіль: Збруч, 2001. – 487 с.

С.63, 183, 186, 234, 249, 250, 379,
394, 428, 429, 434, 453 – Про
С.Будного.

Ткачук М. Журавель з перебитим крилом //Освітнянин. – 1998. - №5. – С.42-44.

Ткачук М. Степан Будний //Ткачук М. Інтерпретації. – Тернопіль, 1999. – С.45.

***

Юхно М. “А знаєш, Степане, ми нині були не святі...”: [Вечір вшанування пам’яті поета] //Тернопіль вечірній. – 1998. – 28 серп.

***

Будний Степан Франкович (1933-1958) – укр. рад. поет //УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С.242.

***

Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 1998 рік: Бібліогр. список /Уклад. Н.К.Іванко. – Тернопіль: ТОВ “ІВП”, 1997. – 127 с.

С.55-57: Про С.Будного.

31 СЕРПНЯ

120 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
НАЗРУКА ОСИПА

(31.08.1883-31.03.1940) – ПИСЬМЕННИКА,
ЖУРНАЛІСТА, ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА

31 серпня 1883 року у Бучачі народився майбутній письменник Осип Назарук. Доля щедро наділила його невичерпною творчою енергією, неабияким літературним талантом. І це дало змогу Осипу Назаруку повести читачів у світ історичних героїв, де крізь століття наче перегукнулися ті, ким гордиться Галичина, - мудра Роксолана, хоробрий Ярослав Осмомисл і Українські січові Стрільці...

З іменем Осипа Назарука пов'язане видання "Вісника Пресової квартири УСС", гумористично-сатиричних журналів стрільців "Бомба", "Самопал", "Самоохотник", щомісячника "Шляхи".

Уже в 1916 році з друкарні Наукового товариства імені Т.Шевченка у Львові вийшла ґрунтовна праця О.Назарука "Слідами Українських Січових Стрільців", а у Відні побачила світ його книжка "Над Золотою Липою". У тому ж 1916 р. у Львові вийшла ще одна книжка – "З кривавого шляху Українських Січових Стрільців", до якої був безпосередньо причетний Осип Назарук.

У період існування Західно-Української Народної Республіки Осип Назарук займався в її уряді питаннями преси і пропаганди. Коли й ця третя будова української державності закінчилася невдачею і Галичина опинилася під гнітом панської Польщі, він емігрував за океан, у Канаду і США.

Згодом у різних видавництвах Львова вийшла "Вчасна війна в північній Альберті", "Греко-католицька церква і українська ліберальна інтелігенція", "Галицька делегація в Ризі", "Спомини учасника", "Вибір звання", "Венеція, Катедра св. Марка", "Галичина і Велика Україна", "Замах на церкву", "Значіння партій" та інші книжки і брошури. У пресі він активно співпрацює майже до останніх днів.

Помер Осип Назарук у віці 67 років, у 1940 році в США. Чимало з того, що він написав, залишилося в рукописах .

ЛІТЕРАТУРА

Назарук О. Зі Львова до Варшави: Утеча перед совітами в пам'ятних днях 2-13 жовтня 1939 року. – Львів: Наук. Т-во ім. Шевченка, 1995. – 96 с.

Назарук О. Роксоляна: Жінка халіфа й падишаха: (Сулеймана Великого) завойовника і законодавця: Іст. повість з 16-го століття. – К.: Політвидав України, 1990. – 302 с.

Назарук О. Осмомисл: Укр. іст. повість з XII ст. – Львів: Червона калина, 1991. – 253 с.

***

Назарук О. Осмомисл: Укр. іст. повість з XII ст.: Уривок з розділу "Битва під Теремовлю" //Тернопіль. – 1992. - №5-6. – С.17.

***

Бурачок Л. Канадський період діяльності Осипа Назарука //Галичина. – 2001. - №5-6. – С.254-257.

Васковський Р. Осип Назарук – ідеолог української державності //Нова доба. – 2000. – 14 лип., портр.

Те ж: Тернопіль вечірній. – 2000. – 19 квіт.

Задорожний С. Хто він Осип Назарук? //Свобода. – 1997. – 6 трав.

Лозинський М. Галичина в роках 1918-20. – Нью-Йорк: Червона калина, 1970. – 227 с.

С.109, 110, 168, 177: Про

О.Назарука.

Липинський В. Твори, архів, студії. Том 7. Листи Осипа Назарука: [Огляд. матеріал] //Український історик. – 1978. - №1-3. – С.174.

Симон Петлюра: Постаць на тлі епохи: [Про переписку з О.Назаруком] //Полянський О. Історичні силуети. – Тернопіль, 1998. – С.50-51.

Спетрук Н. Світ історичних героїв Осипа Назарука //Нова доба. – 1998. – 28 серп.

***

Назарук Осип (1883-1940) – громадський і політ. діяч, письменник //Енциклопедія українознавства. – Львів, 1996. – Т. 5. – С.1678.

***

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1998 рік: Бібліогр. список /Упоряд. Н.К.Іванко. – Тернопіль, 1997. – 127 с.

С.60-62: Про О.Назарука.

1 ВЕРЕСНЯ

45 РОКІВ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ МУЗИЧНОГО УЧИЛИЩА ІМ.С.КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ (1.09.1958)

Відкриття учбового закладу – це завжди подія в культурно-освітницькому житті, а тим більше – відкриття професійного мистецького учбового закладу. І коли в лютому 1958 року Міністерством культури України було видано наказ “Про відкриття музичного училища в м. Тернополі”, а з 1 вересня 12 викладачів-випускників Київської, Харківської, Львівської консерваторій і 60 юних любителів музики розпочали перший навчальний рік – це було святом для всіх тернополян. Значною подією стало присвоєння училищу в 1963 році імені славетної української співачки, заслуженого діяча мистецтв України Соломії Крушельницької.

З кожним роком враховуючи гостру потребу в спеціалістах музичної справи, розширювався контингент учнів, творчо зростали художні колективи. Популярністю у слухачів користувалися виступи хору, симфонічного оркестру, духового оркестру, ансамблю народних інструментів, чоловічого вокального квартету.

За час свого існування училищем випущено більше 3-х тисяч кваліфікованих фахівців музики. Більшість з них присвятили себе музично-педагогічній діяльності в мистецьких учбових закладах, розвитку аматорського мистецтва.

Частина випускників обрала шлях професійного мистецтва та науково-педагогічної діяльності, серед них лауреати міжнародних та республіканських конкурсів, професори, заслужені, народні артисти України.

Сьогодні 417 студентів навчає 127 викладачів, 82 відсотки яких мають вищу категорію викладача. З них дві третіх – випускники училища, які після закінчення консерваторій, повернулися в училище. Сім викладачів удостоєні почесних звань.

Навчання в училищі здійснюється у восьми спеціальностей: фортепіано, оркестрові струнні, духові та ударні народні інструменти, спів, теорія музики, театральне мистецтво.

Своєрідною творчою лабораторією є художні колективи – хор, симфонічний, духовий, народний, камерний оркестри, капела бандуристок.

Училище має державну ліцензію і сертифікат на право професійно-освітньої діяльності, як вищий учбовий заклад I рівня акредитації та творчі звіти художніх колективів, відділів, окремих виконавців під девізом “Тернопільські музичні вечори”.

ЛІТЕРАТУРА

Тернопільське музичне училище ім. С.А.Крушельницької. – Тернопіль, 1988. – 30 с.

***

Пастушенко Н. По всьому світу нашого цвіту /Розм. з директором муз. училища ім. С.Крушельницької М.Подкович //Ровесник. – 1997. – 10 квіт.

Якби музична освіта була обов'язковою, то набагато поменшало б злочинів /Розм. з директором музичного училища ім. Соломії Крушельницької засл. працівником культури М.Подкович. Зап. А.Вацик та М.Микуляк //Тернопільська газета. – 1998. – 14 трав. – (Терноп. музучилищу ім. Крушельницької – 40).

***

Андрійчук П. Вік зрілості і надбань //Культура і життя. – 1998. – 22 лип.

Метик Т. З благословінням Соломії //Свобода. – 1999. – 31 лип.

Найданюк О. Класична музика на ... дискотеці?... //Вільне життя. – 2001. – 10 квіт.

Нам сьогодні – 40: Вип. газети присвячено ювілею Терноп. держ. муз. училища //Соломія. – 1998. - №6 (черв.).

Ліщук Р. Тернопільському музичному училищу ім. Соломії Крушельницької – 40 років //Тернопіль вечірній. – 1998. – 20 трав.

Петраш Б. Зустріч через чверть століття //Соломія. – 2000. - №1. – С.3.

Рапіта М., Романко І. З історії диригентсько-хорового відділу //Соломія. – 1998. - №5. – С.4., фото. – (До 40-річчя музучилища ім. С.Крушельницької).

Смоляк О. Валторни звуки чарівні //Соломія. – 1998. - №7. – С.3.

Собуцька В. Під Соломіїним крилом //Свобода. – 1998. – 16 трав. – (40 років училищу).

Тернопільське державне музичне училище: До 40-річчя заснування //Соломія. – 1997. - №3 (жовт.-листоп.). – С.6.

Хай пощастить їм творчістю в театрі прорости //Свобода. – 2000. – 20 трав.

***

Попович Ж. Талант плекати таланти: [Про викладача муз. училища, композитора Б.Климчука] //Тернопіль вечірній. – 2000. – 28 черв.

Романко І. Своєю професією завдячую сільському хору...: [Про викладача музучилища] //Соломія. – 2000. - №1. – С.3.

Смоляк О. Маєстро: [творчий портрет І.Левенця, засл. працівника культури України, диригента та хормейстера музучилища] //Соломія. – 1998. - №5 (квіт.). – С.3.

Процак Б. Висока нота перемоги: [Участь Терноп. музучилища у всеукр. конкурсі виконавців на духових та ударних інструментах “Полтавська весна-2002”] //Вільне життя. – 2002. – 23 квіт.

Собуцька В. Дмитро Губ'як став дипломантом міжнародного конкурсу: Про успіх учня Терноп. муз. училища ім. С.Крушельницької //Свобода. – 1998. – 4 черв.

10 ВЕРЕСНЯ

100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СТАДНИКА ЯРЕМИ ЙОСИПОВИЧА (10.09.1903-19.12.1946) – АКТОРА, СПІВАКА І РЕЖИСЕРА

Народився 10 вересня 1903 року в м. Збаражжі. Закінчив театральну студію Й.Стадника. На професійній сцені з 1921 року. Працював у Львові: у Театрі т-ва “Бесіда” та в інших західноукраїнських трупах, в театрах “Криве дзеркало”, оперети, мініатюр та естради, Юного глядача (1922-1946). Серед ролей – Левко (“Ніч під Івана Купала” М.Старицького), Микола (“Мартин Боруля” І.Карпенка-Карого), Хлестаков (“Ревізор” М.Гоголя), також в оперетах І.Кальмана, Ф.Легара.

Вистави його: “Наталка Полтавка” І.Котляревського, “Пошились у дурні” М.Кропивницького.

Помер Я.Стадник 19 грудня 1946 року у Львові.

ЛІТЕРАТУРА

Клим Яр. Театр “Криве дзеркало” під керівництвом Яреми Стадника //Наш театр. Книга діячів укр. театр. мистецтва 1915-1991. /Гол. ред. Г.Лужницький. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1992. – Т.2. – С.527-530, іл.

Лист Яреми Стадника до Г.Лужницького // Наш театр. Книга діячів укр. театр. мистецтва 1915-1991. /Гол. ред. Г.Лужницький. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1992. – Т.2. – С.327.

***

Дуда І. Актор, співак і режисер Я.Стадник. //Свобода. – 1992. – 18 квіт.

***

Стадник Ярема Йосипович //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1983. – Т.10. – С.492.

Стадник Ярема //Мистецтво України: Біогр. довідник. – К., 1997. – С.557.

Стадник Ярема Йосипович //Митці України: Енцикл. довідник. – К., 1992. – С.548.

13 ВЕРЕСНЯ

130 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЛУКІЯНОВИЧА ДЕНИСА ЯКОВИЧА
(13.09.1873-28.01.1965) – УКРАЇНСЬКОГО
ПИСЬМЕННИКА, ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ

Денис Лукіянович народився 13 вересня 1873 року на Тернопільщині (нині це Гусятинський район, с. Городниця) у родині богослова за освітою, а вчителя за фахом. Вчився Д.Лукіянович у Станіславській гімназії. Гімназистом був активним, радикально настроєним. Організував таємний гурток “Поступ”, за що у 1890 році був виключений з гімназії. Іспит на атестат після гімназії склав екстерном. Закінчив юридичний факультет Львівського та філософський Чернівецького університетів, мав ступінь доктора. Майже все життя займався викладацькою роботою, громадською працею.

Як прозаїк Д.Лукіянович дебютував збіркою “Новели” (1885). Це була невелика за обсягом книжка, містила 5 новел психологічного плану.

Друга збірка Д.Лукіяновича теж містила малу прозу – “Ескізи та оповідання”. У 1896 р. опублікував цикл “Мої проходи” (образки). У 1899 р. виходить книга під назвою “Багнітки”, де автор змальовує родинне життя інтелігента, незлагоди між подружжям.

У творчому доробку Д.Лукіяновича є твори великої форми – діалогія із двох повістей “За Кадильну” (1902) та “Від кривди” (1904), роман “Філістер” (1909). Про повість “За Кадильну” І.Франко писав, як про “цікавий образ безплідної боротьби селянства за общинну землю, відняту в общини паном”.

Популярним серед сучасників був роман Д.Лукіяновича “Філістер”, підписаний псевдонімом Л.Журбенко і присвячений “пані Марії Грушевській”, дружині Михайла Грушевського. Цей роман є багатопроблемним твором про інтелігенцію. Він порушує чимало болючих для українців питань, у ньому – живий відгомін політичних подій у Галичині кінця ХІХ – поч. ХХ ст., вибори до парламенту та сейму, широкий просвітницький рух. Є згадки про страйк 1902 р., студентські виступи у Львові, вбивство намісника цісаря в Галичині тощо. Але фабулу роману складає доля родини отця Кульчицького.

Д.Лукіянович є автором цілого ряду творів стрілецької тематики. Герої цих творів шукають шляхів до січових стрільців, прагнуть стати під стяг Вільної України (збірка “Під свій прапор” – 1917; “Але не просто народжений” – 1925; дев’ять оповідань збірки “Я – з більшістю” – 1934 та 1935 рр.).

Після 1946 р. і до кінця свого життя Д.Лукіянович виступав як публіцист, критик, мемуарист. У своїх творах торкався, зокрема, й теми німецької окупації Галичини часів першої світової війни (оповідання “Люська” та “Куна”). Не уникав він у ці роки кон’юнктурності, пишучи про “возз’єднання” Західної та Радянської України (“Друга присяга”, “Незабутні дні”).

В 1956 р. виходить біографічна повість “Франко і Беркут”, у центрі якої – юний Іван Франко.

Помер письменник 28 січня 1965 року.

ЛІТЕРАТУРА

Лукіянович Д. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1973. – 235 с.

Лукіянович Л. За Кадильну: Повість. – К.: Держлітвидав УРСР, 1956. – 116 с.

Лукіянович Д. Повісті. – Львів: Каменярь, 1990. – 213 с. – (Б-ка “Карпати”).

Лукіянович Д. Суд над митрополитом: Оповідання. – Львів: Кн.-журн. вид-во, 1959. – 54 с.

Лукіянович Д. Франко І. Беркут: Біогр. повість. – К.: Рад. письменник, 1956. – 182 с.

***

Лукіянович Д. За Кадильну: Уривок з повісті /Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. 2. – Тернопіль, 1991. – С.24-26.

Лукіянович Д. Ландвїйт скинувся //Українська новелістика кінця ХІХ – початку ХХ ст. – К., 1989. – С.408-414.

Лукіянович Д. На вахцимрі; Ландвїйт скинувся; Перед святим “свободи” //Образки з життя: Оповідання, новели, нариси. – Львів, 1989. – С.221-249.

***

Бандурка І. Сучасник великого Каменяра //Вільне життя. – 1998. – 15 верес.

Голич К., Гром’як М. Ідімо до нього, вивчаймо його //Вісник Надзбруччя. – 1993. – 14 верес.

Гуменюк М. Сучасник І.Франка //Жовтень. – 1963. - №9. – С.114-117.

Демиденко П. Письменник і педагог //Будівник комунізму. – 1988. – 13 верес.

Денис Лукіянович (1873-1965) – укр. письменник, педагог //Лупій Г. Львівський історико-культурний музей-заповідник “Личаківський цвинтар”: Путівник. – Львів, 1996. – С.60.

Денис Лукіянович (1873-1965) //Приходько І. Творчі портрети українських письменників ХХ століття. – Тернопіль, 1993. – С.80-93.

Денис Лукіянович: (Біогр. довідка) //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. 2. – Тернопіль, 1991. – С.24.

Денисюк І. Письменник з кагорти Каменярів //Лукіянович Д. Повісті. – Львів, 1990. – С.3-11.

Денисюк І., Міщенко Л. Денис Лукіянович //Лукіянович Д. Вибрані твори. – К., 1973. – С.3-13.

Луговий І. Сучасник Івана Франка //Прапор комунізму. – 1988. – 22 жовт.

Служіння народів: До 125-річчя від дня народження Д.Я.Лукіяновича //Календар знаменних і пам’ятних дат, 98. III квартал. – К., 1998. – С.50-52.

Слупський І. Сподвижник Каменяра //Вільне життя. – 1973. – 12 верес.

***

Зайчук Л. Музей видатного земляка //Ровесник. – 1973. – 13 верес.

Кучма Р. 70 років з пером у руках: [В Городниці Гусятин. р-ну відкрито і освячено погруддя Д.Лукіяновичу] //Вісник Надзбруччя. – 1993. – 2 листоп.

Садовська Г. “Рідну, дорогу, єдину Україну”: (Святкування 120-річчя з дня народж. письменника, громад. діяча Д.Лукіяновича в с. Городниці на Гусятинщині) //Вільне життя. – 1993. – 29 жовт.

***

Лукіянович Денис Якович (13.09.1873-21.01.1965) //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1981. – Т. 6. – С.238.

Лукіянович Д. (1873), письм., літературознавець, публіцист і педагог //Енциклопедія українознавства: Словникова частина. – Т. 4. – К., 1996. – С.1384.

17 ВЕРЕСНЯ

100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ІВАНЧУКА АНДРІАНА МИХАЙЛОВИЧА
(17.09.1903-23.09.1951) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА,
ПИСЬМЕННИКА

Іванчук Андріан – педагог, поет. Народився в м. Струсів. Під час Першої світової війни родину евакуювано до Австрії, де він навчався у Віденській гімназії. Після повернення на батьківщину продовжував навчання в Тернопільській гімназії, яку закінчив в травні 1924 р. Через рік вступив на філософський факультет Львівського університету, але через нестатки змушений був його залишити. У Львові зблизився з пролетарськими письменниками О.Гаврилюком, С.Тудором, вступив в літературну групу “Горно”. Пише вірші, які друкує в

журналі “Вікна” (“Як зникла снів веселкова картина”, “Косар”, “Травневий день”, “Міф” – 1928), в яких висвітлює знедолений народ, шукає виходу з тяжкого економічного і політичного становища. В 1930 р. друкує свої вірші “Вісті”, “Вікінг” в ліворадикальному журналі “Нові шляхи”. Наприкінці 1932 р. за бунтарські поезії польська поліція запроторила його до концентраційного табору Береза Картузька. Шість місяців каторги підірвали здоров'я поета. Після звільнення повертається до літературного об'єднання у Львові, продовжує творчу працю. В серпні 1939 р. його вдруге поліція кидає за ґрати Берези Картузької. Після виникнення Другої світової війни, коли розпалася Польща, він повертається до Струсова. Через погане здоров'я з перервами працює вчителем у Струсівській і Кровинківській школах.

Помер 23 вересня 1951 року в Струсові, де і похований.

ЛІТЕРАТУРА

Іванчук А.М. Вікінг; Тінь; Вісті; Безробітні; Там у полі...!; 3 хліва останню худобину: [З поет. спадщини] //Трудова слава. – 1973. – 15 берез.

Іванчук А. Вісті; Косар: [Вірші] //Теребовлянщина: Краєзнав. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік. – Тернопіль, 2001. – С.299-300.

Іванчук А. Поезії //Революційні поети Західної України. – К., 1958. – С.303-322.

Іванчук А. “Як зникла снів веселкова картина...”; Косар; Травневий день: [Вірші] //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С.18-19.

***

[Андріан Іванчук] //Городиський Л., Зінчишин І. Мандрівка по Теребовлі і Теребовлянщині: Іст. нарис-путівник. – Львів, 1998. – С.225-226.

Андріан Іванчук //Літ.-мистец. дод. до часопису “Воля”. – 1993. – С.2-11. – (Наші славетні земляки).

Андріан Іванчук: [Корот. біогр. довідка] //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С.18.

Іванчук Адріан (17.09.1903-23.09.1951) – педагог, поет //Теребовлянщина: Іст.-краєзнав. та літ.-мистец. журнал. – Львів; Теребовля. – 1999. – Вип. 1. – С.124-125.

Заверуха І. Адріан Іванчук //Трудова слава. – 1991. – 28 верес.

Кушнерик Г. Вікна віри і надії //Теребовлянщина: Краєзнав і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік. – Тернопіль, 2001. – С.379-383, фото. – (900-річчю Теребовлі присвячується).

Те ж: Вільне життя. – 1988. – 17 верес.

Людина полум'яного серця //Вільне життя. – 1957. – 21 груд.

Теребовлянщина: Краєзнав. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік /Упоряд. і головний ред. Кушнерик Г. – Тернопіль: Збруч, 2001. – 487 с.

С.67, 183, 298, 387, 424, 453: Про

А.Іванчука.

Ткачук М. “Обняти я хотів би світ” //Вільне життя. – 1993. – 9 лют.

Човна могого буря не поборе //Трудова слава. – 1973. – 15 верес.

25 ВЕРЕСНЯ

65 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

ГЕРЕТИ ІГОРЯ ПЕТРОВИЧА

(25.09.1938-5.06.2002)

– АРХЕОЛОГА,
МИСТЕЦТВОЗНАВЦЯ, КУЛЬТУРОЛОГА,
ІСТОРИКА І ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА

Герета Ігор – археолог, мистецтвознавець, культуролог, історик і політичний діяч. Народився 25 вересня 1938 року в с.Скоморохи. Син О.Герети. Виріс у селі Велика Березовиця, де закінчив СШ. Закінчив історичний факультет Чернівецького університету (1962). Від того часу працює на різних наукових посадах у Тернопільському краєзнавчому музеї. Засуджений у 1966 за антирадянську діяльність на п'ять років тюремного ув'язнення

умовно. Він є одним із фундаторів та автором експозиції музеїв С.Крушельницької (1963), В.Гнатюка (1969), картинної галереї Тернопільського краєзнавчого музею (тепер – обласний художній музей (1978). Засновником музею Леся Курбаса у Старому Скалаті (1987). У 1993-1994 виставка творів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва із його збірки “Мистецтво друзів” експонувалась у Тернополі та у Львові. Як археолог, відкрив сотні археологічних пам’яток та вів дослідження майже двадцятьох з них. Найбільше його досягнення – розкопки могильника черняхівської культури III-IV ст. у Чернелеві-Руському. Від 1964 р. бере участь у розкопках пам’яток черняхівської культури в Чистиліві, Білій, Романівці, Великих Бірках. Співатор трьох академічних монографій про археологічні пам’ятки Прикарпаття і Волині (1980-1981). Оpubлікував близько 100 статей в енциклопедіях, збірниках та журналах України, Канади, Росії, Сербії, Словаччини, Польщі та майже 700 газетних статей та заміток. У 1988 став співзасновником першої у Тернополі опозиційної організації “Тернове Поле” й Товариства української мови, у 1989 – товариства “Меморіал”, у 1991 – художньої премії імені М.Бойчука та Інституту Національного Відродження України. Редактор та упорядник Матеріалів наукової конференції, присвяченої 100-річчю від часу введення на митрополичий престіл у Львові слуги Божого Андрея Шептицького (2002). Депутат Тернопільської обласної ради (2002).

Помер 5 червня 2002 року.

ЛІТЕРАТУРА

Герета І. Скибка неба. – Тернопіль: Лілея, 1997. – 84 с.

***

Герета І.П. Бережани: Іст.-краєзнав. нарис /Худож. Г.В.Кучабський. – 2-е вид., доп. і перероб. – Львів: Каменяр, 1989. – 61 с.

Герета І.П. Бережани: Іл. краєзнав. нарис /Худож. Є.Т.Удін; Фото В.О.Бурми. – Львів: Каменяр, 1979. – 79 с. іл., 12 л. іл.

Герета І., Гордій М. Чортків: Краєзнав. нарис /Худож. В.В.Ковальчук. – Львів: Каменяр, 1985. – 42 с., 8 арк. іл.

Демченко В.Ф., Герета І.П. Теребовля: Іст.-краєзнав. нарис /Худож. Є.Удін; Фото В.Бурми. – Львів: Каменяр, 1971. – 84 с., іл., фото.

Тернопіль: Фотоальбом /Ред. рада видання: В.Негода, Д.Чепіль, І.Герета, Б.Лановик, П.Шпорчук. – Тернопіль, 1996. – іл., фото.

***

Герета І. ... І декілька слів про батька: [О.Герету. Добірка його віршів] //Подільське слово. – 1993. – 17 квіт. – (Талановиті наші земляки).

Герета І. Казка для вас: [Вірші] //Русалка Дністрова. – 1995. - №7 (квіт.).

Герета І. Кілька слів про батька: [О.Герету] //Тернопілля-96: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С.572-574.

Герета І. Симоненкові; Лесь Курбас; Мій похорон; Святязь; Будь, Києве, думкою...; Задивлявся на світ; Смерть Нептуна; Монолог емігранта: [Вірші] //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 2. – С.11-12.

Герета І. Микола Литвин. Легенда про слово і пісню //Тернопіль. – 1994. - №5-6. – С.18-20.

***

“Про відзначення нагородами України працівників культури і мистецтв”: Указ Президента України //Свобода. – 1998. – 24 верес.

По Терноп. обл. присвоєно
“Заслужений діяч мистецтв України”
Гереті Ігорю Петровичу.

Нові лауреати премії імені братів Лепких //Свобода. – 1997. – 10 черв.

***

Ліберний О. Ще одне визнання заслуг Ігоря Герети: [Присудження Всеукраїнської премії ім. В.Хвойки] //Свобода. – 2002. – 28 трав., фот.

Машлянка Б. Ігорю Гереті присуджено Всеукраїнську премію ім. Вікентія Хвойки: [Премія Всеукраїнського Товариства охорони пам'яток історії і культури та ін-ту археології НАН України] //Нова Тернопільська газета. – 2002. – 8 трав., фот.

***

Демків Б. І ми були молодими...: Штрихи до ювілейного портрета //Вільне життя. – 1998. – 26 верес.

Іващук М. “Людина колись має бути і сміливою”: [Розм. з І.Геретою, краєзнавцем, мистецтвознавцем] //Свобода. – 2001. – 4 серп.

Косів М.В. Вірність покликанню краєзнавця //Нар. творчість та етнографія. – 1989. - №1. – С.69-72.

Кушнір О. Велет українського духу //Вільне життя. – 1998. – 22 жовт.

Литвин М. Слово про побратима //Герета І. Скибка неба: Поезія. – Тернопіль, 1997. – С.5-8.

Литвин М., Шевчук В. “Дух, наука, думка, воля...” //Тернове поле. – 1990. - №13-14 (17-18 жовт.).

Литвин М. Тиждень Ігоря Герети: [Про наукове обласне товариство ім. Т.Шевченка, яке очолює І.Герета] //Вільне життя. – 2001. – 19 трав.

Ліберний О. Він любить і знає рідний край //Свобода. – 1998. – 17 жовт.

Присяжний В. Син краю рідного //Тернопіль вечірній. – 1998. – 24 верес.

Савак Б. У Ігоря Герети – шістдесятя осінь //Вільне слово. – 1998. – 2 жовт.

Сорока П. “Не питай міра кволості де: кволий я вже своєю силою...” //Божий сіяч. – 1998. - №3 (берез.).

Сорока П. Небо поезії Ігоря Герети //Тернопіль вечірній. – 1998. – 26 січ.

Сорока П. Смак небесної скибки: [Про збірку поезії “Скибка неба”] //Дзвін. – 1998. - №8-9. – С.154.

Стельмах М. Свято духовності //Тернопіль вечірній. – 1998. – 24 жовт.

***

Гевко Я. У праці, освяченій любов'ю і добротою: Світлій пам'яті Ігоря Герети //Вільне життя. – 2002. – 13 лип.

Герета Ігор Петрович: Слово прощання //Свобода. – 2002. – 8 черв. Портр.

о. Глубіш О. “Він залишив нам “скибку неба”, щоб самому досягнути його: Посмертний діалог: [І.Гереті] //Божий сіяч. – 2002. - №6 (черв.). – С.8.

Осиротіли душі живих: 40 днів, як відійшов у вічність Ігор Герета //Свобода. – 2002. – 16 лип. Фот.

Останній лист Ігоря Герети //Вільне життя. – 2002. – 23 лип.

Стельмах М. Галицький Сковорода: [І.Герета] //Вільне життя. – 2002. – 27 лип. – (Пам'ять). Фот.

4 ЖОВТНЯ

135 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
СТУДИНСЬКОГО КИРИЛА ЙОСИПОВИЧА
(4.10.1868-1941) – ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ,
МОВОЗНАВЦЯ СЛАВІСТА, АКАДЕМІКА АН
УКРАЇНИ

Студинський Кирило Йосипович – дослідник загального мовознавства, слов'янської філології та історії слов'ян, української словесності, історії і філософії християнства, письменник.

Народився 4 жовтня 1868 р. в Кип'ячці, нині Тернопільського району, в сім'ї священика. Навчався у народній школі, у гімназіях Тернополя і Львова. В 1887 р. вступив на теологічний факультет Львівського університету. З 1889 р. навчається у Віденському університеті. 17 лютого 1894 р. йому присвоєно ступінь доктора філософії зі спеціальності “Слов'янська філологія” за фундаментальну монографію про духовне життя України у XVII-

XVIII ст. У 1894 р. вступив до Берлінського, а згодом до Київського університету Святого Володимира і в Духовну Академію. В 1895 р. вирушив на навчання до Петербурга. На філософському факультеті Ягеллонського (Краків) університету в 1896 р. успішно захистив свою доцентську габілітаційну роботу. Три роки викладав у цьому ж університеті, а далі працював професором української словесності та старослов'янської мови у Львівському університеті.

З 1919 р. К.Студинський – дійсний член Наукового Товариства ім. Т.Шевченка у Львові, де очолював наукову школу літературознавців-славистів. У 1923 р. стає головою НШТ, яке очолював дев'ять років. За рекомендацією А.Кримського в 1924 р. обирається дійсним членом Всеукраїнської Академії наук і одночасно працює проректором по науковій частині Львівського університету. В 1941 р. був безпідставно репресований і загинув.

К.Й.Студинський опублікував понад 500 праць. Його науковий діапазон охоплює загальне мовознавство, слов'янську філологію та історію слов'ян, українську словесність, історію і філософію християнства, патрологію церкви тощо. Володів шістьма стародавніми та десятьма сучасними мовами. Його перу належить велика кількість поезій, тритомна повість “Поєма молодості” (1919) та інші твори.

ЛІТЕРАТУРА

Студинський К. Автобіографічні нотатки. 1-а частина. Життя в рідному краї (Друк. вперше з фонду К.Студинського з ЦІА у Львові) /Подав до друку П.Медведик //Русалка Дністрова. – 1993. - №18.

Студинський К. Два світи: [Спогади] //Ювілейна книга української гімназії в Тернополі 1898-1998: До сторіччя заснування /За ред. С.Яреми. –Тернопіль; Львів, 1998. – С.23.

Студинський К. З поетичного блокнота //Русалка Дністрова. – 1993. - №18.

Студинський К. Із днів моєї юності: [Спогади] //Ювілейна книга української гімназії в Тернополі 1898-1998: До сторіччя заснування /За ред. С.Яреми. – Тернопіль; Львів, 1998. – С.189.

***

Заслужений перед українством //Качкан В. Українське народознавство в іменах. У 2 ч. – К., 1995. – Ч. 2. – С.144-152.

Кедрин І. Призабутий епізод //Альманах Українського народного Союзу на рік 1973 – Нью-Йорк, 1973. – С.195-201.

Кирило Студинський: Повідомлення про арешт //Літопис нескореної України: Документи, матеріали, спогади. – Львів, 1993. – Кн. 1. – С.116.

Кравченко О. Кирило Студинський (1868-1941) //Шляхами Золотого Поділля: Тернопільщина і Скалатщина: Регіон. іст. мемуар. зб. – Нью-Йорк; Торонто, 1983. – Т. 3. – С.580-581.

Кучер Р.В. Наукове Товариство імені Шевченка: Два ювілеї. - К.: Наук. думка, 1992. – 112 с.

С.3, 24, 32, 34, 44, 52, 53, 62, 70,
79, 93, 100: Про К.Студинського.

Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції 20-50-ті роки ХХ ст. – К.: Наук. думка, 1994. – 349 с.

Про К.Студинського див.:
“Іменний покажчик” С.341.

Студинський Кирило (1868-1944) //Нарис історії “Просвіти”. – Львів; Краків; Париж, 1993. – С.168.

У півстолітніх змаганнях: Вибрані листи до Кирила Студинського (1891-1941). – К.: Наук. думка, 1993. – 765 с.

***

Бідулько В. Взаємини Кирила Студинського з громадськими діячами Борщівщини //Літопис Борщівщини: Наук.-краєзнав. зб. – Борщів, 1994. – Вип. 6. – С.107-112.

- Бубній П. Академік Кирило Студинський //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 1. – С.42.
- Веретюк О. Огонь життя, принесений на жертівник рідної землі //Русалка Дністрова. – 1993. - №18 (жовт.).
- Гнізний І. Тут дух його витає і воскресає слід //Свобода. – 1993. – 12 жовт.
- Головин Б. Моя зустріч з академіком Студинським //Русалка Дністрова. – 1998. - №18 (жовт.).
- Головин Б. Я бачив і слухав Кирила Студинського //Подільське слово. – 1993. – 9 жовт.
- Горак Р. Трагедія червоної ночі: Подобиці зникнення П.Франка та К.Студинського //За вільну Україну. – 1993. - №38 (12-18 верес.); №39 (19-25 верес.).
- Гордієнко В. Народні збори Західної України: Воля народу чи політичний фарс радянського уряду: [Події 39-41 рр. Депутатами до НЗЗУ стали К.Студинський, В.Барвінський] //Воля і Батьківщина. – 1997. - №2. – С.75.
- Єдлінська У. Кирило Студинський – повернення у Тернопіль //Вісник НТШ. – 1993. - №6-7. – С.18.
- Єдлінська У. Учений великих заслуг і доброго серця //Свобода. – 1993. – 2 жовт.
- Оницьків М. Вражаючої сили працелюб //Русалка Дністрова. – 1993. - №18 (жовт.).
- Петришин І. Нові Студинські виростають у Кип'ячці //Русалка Дністрова. – 1993. - №18 (жовт.).
- Строць Л. У Кип'ячці на батьківщині Студинського //Подільське слово. – 1993. – 4 верес.
- Строць Л. 1939-й “Червоні плями на чесних іменах” //Західна Україна. – 1993. - №37 (верес.).
- Тимочко П. Вклоняємось замученим синам //Русалка Дністрова. – 1993. - №18 (жовт.).
- Ткачук М., Веретюк О. “Най пісня нас веде у бої” //Вільне життя. – 1993. – 2 жовт.
- Хміляр Л. Великі люди народжуються в селі //Подільське слово. – 1993. – 9 жовт.
- Черемшинський О. Дружба академіків-земляків: [В.Гнатюка і К.Студинського] //Русалка Дністрова. – 1998. - №21-22 (лип.).
- Чопик Р. Заходами Кирила Студинського //Наукові записки /Терноп. краєзнав. обл. музей. Голов. ред. В.Лавренюк. – Тернопіль, 1997. – Кн. 2. – Ч. 2. – С.201.

***

- Буденний Г. Маємо що пам'ятати!: Відкриття пам'ятника К.Студинському у Кип'ячці //Селянська доля. – 1993. – 9 жовт.
- Відкриття пам'ятника: [у Кип'ячці Терноп. р-ну] //Вільне життя. – 1993. – 19 жовт.

***

- Студинський Кирило Йосипович //УРЕ. – 2 вид. – К., 1963. – Т. 14. – С.138.
- Студинський Кирило Йосипович (1868-1941): Коротка біогр. довідка //Історія Академії Наук Української РСР. – К., 1982. – С.721.
- Студинський Кирило Йосипович (4.X.1868-1941) – укр. історик літератури, славіст, мовознавець, літературознавець //Ткачов С., Ханас В. 250 імен на карті Тернопілля: Польсько-укр. культ. взаємини: Краєзнав.-біогр. покажч. – Тернопіль, 1996. – С.42.

21 ЖОВТНЯ

140 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРРОДЖЕННЯ ВЕЛИЧКА ГРИГОРІЯ (21.10.1863-1935) – ВЧЕНОГО-ГЕОГРАФА

Величко Григорій (1863-1935) – філолог, географ, історик, біолог.

Народився 21 жовтня 1863 року в місті Миколаєві на Львівщині. Вищу освіту здобув у Львівському університеті. Свої знання поглиблював у Відні, Парижі, Петербурзі. Здобув учений ступінь доктора філології. Вчителював у Львівській учительській семінарії, в Дрогобицькій, Перемишльській, Станіславській гімназіях. У 1899-1906 рр. працював у Тернопільській українській гімназії. Перу вченого належить багато праць з географії: “Карта

України-Руси”, “Народописна карта українського народу” (1894), “Політичні і торговельні взаємини Русі з Візантією в X-XI ст.” (1895), “Значення рисунку в науці географії” (1895), “Плив вітрів на асиметрію долин Східно-Європейської низовини” (1896), “Географія України”. “Галичина” та ін.

Вивчав флору і фауну західноукраїнських земель. Свої знання з біології намагався застосувати в господарстві. Опублікував брошури сільськогосподарського профілю – “Пашні буряки” (1912), “Сумішки конюшини з травами” (1913).

У 1925 р. Г.Величко переїхав в Умань, працював на викладацькій роботі в сільськогосподарському інституті.

ЛІТЕРАТУРА

Величко Г. Спомин про Івана Франка //Тернопіль: Українська гімназія в Тернополі. 1898-1944. Дод. №3. – Тернопіль, 1992. – С.57-58.

***

Величко Григорій (21.10.1863-1935): [Біогр. довідка] //Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. 1898-1998: До сторіччя заснування. – Тернопіль; Львів, 1998. – С.408.

Хома Л. Географ Григорій Величко //Вільне життя. – 1993. – 29 жовт.

Те ж: Джерело. – 1994. - №1. – С.187-189.

Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. 1898-1998: До сторіччя заснування /За ред. С.Яреми. – Тернопіль: Львів: НТШ; Львівське крайове т-во “Рідна школа”, 1998. – 736 с.

С.54, 56 – Про Г.Величка.

***

Величко Григорій (1863-1932) – гал. історик і економіст //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 1. – С.226.

25 ЖОВТНЯ

155 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ФРАНЦОЗА КАРЛА-ЕМІЛЯ (25.10.1848-28.01.1904) - ПИСЬМЕННИКА

Француз Карл-Еміль народився 25 жовтня 1848 року в Чорткові у сім’ї лікаря, що походив з іспанських євреїв. Після смерті батька у 1859 році переїхав до Чернівців, де навчався у німецькій гімназії. 1867 року вступив на юридичний факультет Віденського університету, а через рік перевівся до університету міста Граца (Австрія). Жив і працював у Відні та Берліні.

Автор книг прози “З напів-Азії”, “Від Дону до Дунаю” (1878), “Нові новели” (1904), романів “За правду” (дослівний переклад “Боротьба за право”), “Юдіт Трахтенберг” (1890), “Блазень” (виданий посмертно, 1905), статей про Т.Шевченка, нарисів з життя українського народу.

Помер К.-Е. Француз 28 січня 1904 року в Берліні.

Останнім часом у видавництвах Києва та Ужгорода вийшов двома виданнями його найзнаменитіший роман “За правду”.

ЛІТЕРАТУРА

Француз К.-Е. За правду: Роман. – К.: Дніпро, 1972. – 360 с., іл.

Француз К.-Е. За правду: Уривок з роману //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 1. – С.47.

***

Бубній П. Карл-Еміль Француз //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 1. – С.47.

Головин Б. Дослідник і популяризатор української літератури //Свобода. – 1998. – 24 жовт. – (Славетні імена), портр.

Те ж: Подільське слово. – 1998. – 24 жовт.

Косар М. Карл Еміль Француз //Український календар. 1984. – Варшава, 1984. – С.146-149.

Ониськів М. Голос людяності і братерства //Вільне життя. – 1965. – 15 трав.

Ониськів М. Карпатиада видатного романіста //Друг читача. – 1968. – 17 груд.

Ониськів М. “Ми не хочемо падати духом...”: Ювілейне слово про К.-Е.Францоza на ознаку його 150-річчя //Вільне життя. – 1998. – 24 жовт. – (Рядок з біографії краю).

Табак Ф. Український фольклор у творах Карла Францоza //Народна творчість та етнографія. – 1969. - №1. – С.24-28.

Черняєв І. Карл Француз //Зоря комунізму. – 1979. – 20 січ. – (Про наших земляків).

Чорпіта Я. Карл-Еміль Француз і Чортків //Голос народу. – 1993. – 8 трав.

Чорпіта Я. Наш земляк Карл-Еміль Француз //Голос народу. – 1998. – 24 жовт.

***

Француз Карл Еміль (25.10.1848, м. Чортків – 28.01.1904, Берлін) – австр. письменник, літературознавець, перекладач //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1983. – Т. 12. – С.57.

29 ЖОВТНЯ

100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

ЯСТРУНА МЕЧИСЛАВА

(29.10.1903-23.02.1983) – ПОЛЬСЬКОГО ПОЕТА,
ПРОЗАЙКА, ПЕРЕКЛАДАЧА

Яструн Мечислав народився 29 жовтня 1903 року в селі Королівка на Борщівщині. Закінчив Ягеллонський університет у Кракові. Вчителював у Бресті й Лодзі. Протягом 1939-1941 років працював у редакції Львівського журналу “Нове віднокрєнчі”. У роки війни брав активну участь у Русі Опору, друкувався у підпільній пресі.

Автор збірок “Зустріч у часі” (1929), “Інша юність” (1933), “Ще свіжа історія” (1935), “Потік і мовчання” (1937), “Справа людини” (1946), “Вибрані поезії” (1947), “Сезон в Альпах” (1948), “Рік урожаю” (1950), “Барви землі” (1951), “Поема про польську мову” (1952), “Поезія і правда” (1955), “Гарячий попіл” (1956), “Генезис” (1959), “Більше за життя” (1960), “При денному світлі” (1967), “Девізи пам’яті” (1969), “Сцена, що обертається” (1977) та багато інших творів.

Відомий також як літературознавець (статті й дослідження про Ю.Словацького, С.Вислянського, Я.Кохановського; белетризовані біографії А.Міцкевича, Ю.Словацького; праці з питань теорії літератури). У 1961 році вийшла у світ його повість “Чудова хвороба”. Займався перекладами з російської мови творів О.Пушкіна, Е.Багрицького, В.Маяковського та французьких поетів А.Рембо, Л.Аргона, П.Елюара.

Помер М.Яструн 23 лютого 1983 року.

ЛІТЕРАТУРА

Яструн М. Пісня Ярославни; Стинання квітів; Саксія: [Вірші] //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 1. – С.46.

Яструн М. Пісня Ярославни; Смерть Вергілія; Елегія речей прийдешніх; Суд неостанній; Стинання квітів; Саксія: [Вірші] //Антологія польської поезії. – К., 1979. – Т. 2. – С.234-240.

***

Бубній П. Мечислав Яструн //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 1. – С.46.

Яструн Мечислав (29.X.1903-23.II.1983) – польськ. поет, прозаїк, перекладач //Ткачов С., Ханас В. 250 імен на карті Тернопілля: Польсько-укр. культ. взаємини: Краєзнав.-біогр. покажч. – Тернопіль, 1996. – С.52.

Яструн Мечислав (29.X.1903, с. Королівка, Борщів. р-ну – 22.II.1983, Варшава) – польськ. поет, перекладач, критик //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1985. – Т. 12. – С.528.

1 ЛИСТОПАДА

85 РОКІВ З ЧАСУ УТВОРЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (ЛИСТОПАД 1918)

Розвал Російської імперії дав початок на Наддніпрянщині українській революції, яка завершилася створенням Української Народної Республіки (УНР). А розвал Австро-Угорської монархії дав змогу українцям, які були під австрійською владою, почати на її руїнах будівництво власної держави. 1 листопада 1918 року українці перебрали владу у столиці Галичини Львові і проголосили Західно-Українську Народну Республіку на всіх українських землях колишньої Австро-Угорської імперії.

Законодавчим органом ЗУНР стала Українська Народна Національна Рада на чолі з президентом Євгеном Петрушевичем, а виконавчий орган – секретаріат очолив прем'єр-міністр Кость Левицький. Справами освіти займався Олександр Барвінський.

Законом від 10 лютого 1919 року українську мову було проголошено державною. Національним меншинам надали можливість навчатися у школах рідною мовою, тобто, крім українських, діяли польські та єврейські школи. В неукраїнських школах українську мову запровадили як обов'язковий предмет і навчання.

Після проголошення ЗУНР розпочалася польсько-українська війна і частина української території зі Львовом опинилася під польською окупацією. Проте й тоді українська влада встигла відкрити 2000 народних, 30 середніх україномовних шкіл, у тому числі 20 гімназій, сім учительських семінарій.

Широкі політичні, національні, релігійні свободи свідчили про демократичний характер нової влади, її прагнення створити не просто суверенну національну республіку, а й громадянське суспільство. Важливо підкреслити, що демократичні принципи ЗУНР проголошувала не в мирній, спокійній обстановці, а в час воєнного лихоліття. Адже вже з перших днів молода республіка змушена була вести важку, кровопролитну боротьбу з польськими окупантами.

Навіть у таких складних обставинах ЗУНР за короткий час свого існування була справді народною, демократичною державою, політичний устрій якої являв собою добру модель тогочасної європейської правової держави. ЗУНР стала прикладом можливого українського державного правопорядку, що ґрунтувався на розумному гуманізмі і поступовому утвердженні демократичних засад у суспільстві. Громадянській толерантності і шляху до згоди сприяло те, що восени 1918 року всі основні політичні сили, передовсім націонал-демократи і радикали, зуміли об'єднатися в уряд національної коаліції. Незважаючи на війну, західноукраїнському урядові вдалося налагодити адміністрацію краю, уникнути загрози поширення голоду й епідемій, забезпечити функціонування шкіл, пошти, телеграфу й залізниці. Доказом зрілості української влади був той факт, що за весь період польсько-української війни на території ЗУНР не було жодного випадку виступів проти цивільного польського населення та антиєврейських погромів. Галичани, на відміну від наддніпрянців, не займалися в процесі державотворення соціалістичними експериментами, а зуміли забезпечити на своїй території стабільність і порядок. Надзвичайно швидке й ефективне створення адміністративного апарату, боєздатної армії було досягненням, що його могли повторити рідко які з нових східноєвропейських держав, не кажучи про уряди УНР.

ЛІТЕРАТУРА

Гуцуляк М. Перший Листопад 1918 року на західних землях України. – К.: Либідь, 1993. – 408 с., іл.

Листопадова 1918 року національно-демократична революція й виникнення Західно-Української республіки //Полянський О. Західна Україна у двох революціях 1848 і 1918 рр. – Тернопіль, 1998. – С.32-48.

Макарчук С. Українська республіка галичан. – Львів: Світ, 1997. – 190 с.

Стахів М. Західно-українська народна республіка //Енциклопедія українознавства: Заг. частина. Перевид. в Україні. – К., 1995. – Т. 2. – С.650-653.

***

Гавліч З. ЗУНР: сторінки історії //Подільське слово. – 1991. – 16 лют.

Героїзм і трагізм боротьби: До 80-ї річниці утворення ЗУНР //Свобода. – 1998. – 31 жовт.

Городецький В. Західно-українській народній республіці – 80, або як галичани власну державу будували //Час. – 1998. - №4. – С.6.

Грещук Г. Від незалежності до злуки //Свобода. – 2001. – 30 січ.

Гулик І. Уроки листопадового зриву //Тернопіль вечірній. – 1998. – 31 жовт.

Гуцал П. Свято української державності на Тернопіллі //Освітнянин. – 1998. - №2. – С.7.

Гуцал П., Півторак Р. Уряд ЗУНР у Тернополі //Свобода. – 1998. – 1 груд.

Займалась зоря листопадова //Теребовлянські вісті. – 1999. – 6 листоп.

Ліберний О. ЗУНР і Тернопільщина //Свобода. – 1998. – 15 верес.

Макарчук С. Західно-українська Народна Республіка //Армія України. – 1997. – 27 лют.

Матейко Р. Великий листопадовий чин //Тернопіль вечірній. – 2000. – 1 листоп.

Матейко Р. Тернопільщина за часів ЗУНР //Русалка Дністрова. – 1998. – 19-20 жовт.

Мороз В. Історія Західно-української Народної Республіки //Мандрівець. – 1999. - №1. – С.3-21; №2. – С.3-20.

Петраш О., Гаврилів В. Кривавим листом котить листопад //Вільне життя. – 1994. – 22 листоп. – (Рядок з біографії краю).

Полянський О. В обороні своєї держави: До 80-річчя ЗУНР //Вільне життя. – 1998. – 3 листоп.

Сливка П. Листопадовий зрив: 80 літ тому //Тернопільська газета. – 1998. – 29 жовт.

***

Андрусак М. Зборівщина в часі Західно-української Народної Республіки 1918-1919 рр. //Зборівська дзвіниця. – 1998. – 23 жовт.

Сопівник Р. Листопадовий зрив і Заліщанщина //Колос. – 1999. – 30 жовт.

Шахнович М. Листопадовий зрив у Копичинцях //Вісник Надзбруччя. – 1997. – 31 жовт.

2 ЛИСТОПАДА

125 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МАНАСТИРСЬКОГО АНТОНА ІВАНОВИЧА (2.11.1878-15.05.1969) – УКРАЇНСЬКОГО ЖИВОПИСЦЯ, ГРАФІКА, НАРОДНОГО ХУДОЖНИКА УКРАЇНИ

Великий майстер пензля Антон Іванович Манастирський народився 2 листопада 1878 року у селі Завалові Підгаєцького району в сім'ї дрібного поштового службовця.

Освіту Антон здобував у школі Станіславова, Львівській художньо-промисловій школі та Краківській академії красних мистецтв.

У 1900 р. “Товариство для розвою руської штуки”, членом якого був А.Манастирський, виставляє його перші живописні твори. З того часу в Антона Івановича і розпочалося активне творче життя. Він малює цілу галерею високодуховних творів – пейзажі, тогочасну злободенну дійсність, картини з історії народу, сатиру тощо. До найкращих творів у портретному жанрі слід віднести полотна “Портрет матері”, “Портрет тестя”, “Портрет Т.Г.Шевченка”, “Автопортрет”, “Запорожець”, “Паламар”, “Дідусь із Смерекова”. Велику популярність мали і його твори “На водопої”, “На могилі”, “Ой під гаєм, гаєм”, “Процавайте, товариші”, “Вчора і сьогодні”, “Розвідники”, та багато інших. З великим трепетом художник ілюстрував численні книжки, зокрема “Милу книжечку” (1925 р.) Іванни Блажкевич.

Понад дві тисячі робіт у спадщині цього митця. Сьогодні вони зберігаються у музеях Львова, Києва, Полтави, Дніпропетровська, Миколаєва, у приватних колекціях. Діяльність А.І.Манастирського була високо оцінена, у 1953 році йому присвоєно звання заслуженого діяча мистецтв УРСР, а в 1957 – народного художника України.

Помер він на 91-му році життя, 5 травня 1969 року у Львові, де на Личаківському кладовищі і похований.

ЛІТЕРАТУРА

Манастирський А. Альбом. – К.: Мистецтво, 1980. – 72 іл.

Манастирський Антон Іванович: Каталог персональної виставки /Вступ. слово О.Чичеріна. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1958. – 4 с., 15 л. іл.

Манастирський А.І. По Франковій дорозі //Живі традиції. – К., 1985. – С.111-114. – (Укр. художники про себе і свою творчість).

***

Жаборюк А.Л. Український живопис останньої третини ХІХ поч. ХХ століття. – К.; Одеса: Либідь, 1990. – 304 с.

С.270-276: Про А.І.Манастирського.

Історія українського мистецтва: У 6 т. Т. 4. Мистецтво половини ХІХ – ХХ століття. Кн. 2. – К.: АН УРСР. Голов. ред. УРЕ, 1970. – 433 с.

С.212-214: Про Манастирського А.І.

Історія українського мистецтва: У 6 т. Т. 5. Радянське мистецтво 1917-1941 років. – К.: АН УРСР. Голов. ред. УРЕ, 1967. – 476 с.

С.285, 391, 392, 396, 398, 413, 414: Про А.Манастирського.

Лобановський Б.Б., Говдя П.І. українське мистецтво другої половини ХІХ – поч. ХХ ст. – К.: Мистецтво, 1989. – 206 с., іл. – (Нариси з історії укр. мистецтва).

С.157-158: Про А.Манастирського.

***

Батіг М. Волошки в житті //Жовтень. – 1988. - №10. – С.129-130.

Блюміна І. Патріарх українського живопису //Україна. – 1968. - №49. – С.12.

Василюк Д. Барви оновленого краю //Сіл. вісті. – 1978. – 2 листоп.

Венгер Л. З позиції реалізму і народності //Ровесник. – 1978. – 2 листоп.

Волошин Л. Пейзажі Антона Манастирського //Образотворче мистецтво. – 1979. - №2. – С.27-28.

Вони народилися, зросли і творили у рідній надзбручанській стороні. Антон Манастирський //Вільне життя. – 1959. – 27 трав.

Герета І. Антон Манастирський (2.11.1878-15.05.1959) //Тернопіль: Художники Тернопільщини. – 1994. - №2-3. – С.4-5.

Герета І., Ельгорт Б. Завжди біля мольберта //Вільне життя. – 1968. – 3 листоп.

Журавель О. Як струмок у горах //Україна. – 1978. - №42. – С.8.

Ельгорт Б. Уквіт митцеві //Вільне життя. – 1963. – 14 груд.

Манастирський В.А. І в житті і в мистецтві: Розп. син художника //Жовтень. – 1978. - №11. – С.150-155.

Молчанова Л. Утверджуючи красу життя //Образотворче мистецтва. – 1988. - №5. – С.14-16.

Островський П. Старійшина живописного цеху //Культура і життя. – 1968. – 31 жовт.

Савак Б. Щедра палітра земляка //Вільне життя. – 1988. – 2 листоп.

Семенов Г. Сучасник великого Каменяра //Україна. – 1966. - №10. – С.13.

Теліщук Г. “Я мріяв, щоб думи мої були близькі народіві” //Свобода. – 1998. – 12 груд, портр. – (Славетні імена).

***

Манастирський В. Благословляв красу України: У Львові відкрито художньо-меморіальний музей Антона Манастирського //За вільну Україну. – 1991. – 13 квіт.

Сивобородько М. Вшанували пам'ять земляка: [У Бережан. красзнав. музеї відбувся літ.-мистец. вечір присвяч. 110-й річниці А.Манастирського] //Вільне життя. – 1989. – 12 берез.

***

Манастирський Антон Іванович (2.11.1878-15.05.1969) //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1981. – Т. 6. – С.342.

Манастирський Антон Іванович (2.11.1878-15.05.1969) – український живописець //Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С.385.

Манастирський Антін //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1994. – Т. 4. – С.1458-1459.

Манастирський Антон Іванович (2.11.1878-15.05.1969) //Словник художників України. – К., 1973. – С.142.

8 ЛИСТОПАДА

135 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ГРУШЕВСЬКОЇ (ДІВОЧЕ ПРІЗВИЩЕ
ВОЯКОВСЬКА) МАРІЇ СИЛЬВЕСТРІВНИ
(8.11.1868-19.09.1948) – ПЕРЕКЛАДАЧА, ЧЛЕНА
ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ, ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЧКИ

Грушевська (дівооче прізвище Вояковська) Марія Сильвестрівна народилася 8 листопада 1868 року в містечку Скала (нині Скала-Подільська) Борщівського району. Закінчила учительську семінарію у Тернополі. Вчителювала у Львові. У 1896 році вийшла заміж за Михайла Грушевського – майбутнього найбільшого історика України, політичного і громадського діяча, була його сподвижницею і, як признавався сам Михайло Сергійович, “вірним і тямущим товаришом у моїй діяльності”.

Громадська і просвітня діячка Марія Сильвестрівна Грушевська, як свідчать архівні джерела, друкувалася в “Літературно-науковому віснику” та інших виданнях, перекладала з французької, німецької, норвезької, російської та багатьох інших мов.

Разом з сестрою М.Грушевського Ганною Сергіївною перекладала на російську мову “Історію України-Руси”.

У 1917-1918 рр. Марія Грушевська входила до складу Центральної Ради й Театральної Ради у Києві.

Померла 19 вересня 1948 року в Києві.

ЛІТЕРАТУРА

Винар Л. Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток. – Київ; Львів; Париж; Нью-Йорк; Торонто, 1998. – Т. 5. – 215 с.

С.47, 57, 78, 98, 184, 196: Про М.Грушевську.

Маргунь М. Про родину Грушевських: Спогад Теодора Зінька //Михайло Грушевський: Зб. наук. праць і матеріалів міжнар. ювіл. конф. – Львів, 1994. – С.333-336.

Пиндус С. Особисті та родинні сторони життя сімейства Грушевських і їх зв'язки з Тернопільщиною //Тернопілля'96: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С.171-185.

С.175, 177-178, 180, 181, 183:
Про М.Грушевську-Вояковську.

С.174: Фото М.Грушевської.

***

Бубній П., Ониськів М. Перекладач, член Центральної Ради //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 1. – с.41.

Винар Л. Автобіографія Михайла Грушевського з 1906 і 1926 років, як джерело до вивчення його життя і творчості //Український історик. – 1974. – №1-3. – С.104-135.

С.109-110: Про М.Грушевську.

Листи М.Грушевського до Т.Починка: (З фонду Н.Григорієва): 3 матеріалів музею-архіву ім. Д.Антоновича при УВАН у Нью-Йорку, США //Український історик. – 1969. - №4. – С.78-98. – (3 архіву).

С.88: Про М.Грушевську.

Рубльов О. Михайло Грушевський: [Переписка з Т.Починком] //Укр. іст. журнал. – 1996. - №5. – С.50.

***

Грушевська Марія (1860?-1953), дівоче прізвище Вояківська //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 2. – С.453.

16 ЛИСТОПАДА

125 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ПАРАЩУКА МИХАЙЛА ІВАНОВИЧА
(16.11.1878-24.12.1963) – УКРАЇНСЬКОГО І
БОЛГАРСЬКОГО СКУЛЬПТОРА, ГРОМАДСЬКОГО
ДІЯЧА

Паращук Михайло – всесвітньовідомий скульптор, архітектор, дипломат, громадський і політичний діяч. Народився в с. Варваринці Тереховлянського району. Навчався в Краківській Академії красних мистецтв (1893-1896), Віденській Академії мистецтв (1897-1904), Приватній Академії Жюліана (Франція; Париж, 1907-1909), в майстерні О.Родена (Франція). Жив і працював у Львові, Варшаві, Відні, Мюнхені, Парижі, Києві, а з 1921 р. в Болгарії. В 1914 р. був ув'язнений австрійським режимом в Талергоф. Брав активну участь в революційних і патріотичних організаціях. В 1909 р. від імені Виконавчого Комітету українців Франції звертався до світової громадськості з протестом у зв'язку з вшануванням Росією 200-річної перемоги царя Петра I над козаками під Полтавою, який вчинив страшний терор проти українців. Паращук М. представляв Міжнародний Червоний Хрест в Югославії, Болгарії, Греції, Румунії, Туреччині. Був представником дипломатичної місії УНР в Естонії (1918). За своє життя скульптор виконав цілий ряд скульптурних портретів видатних українських діячів: В.Стефаніка, М.Яцкова, В.Пачовського, П.Карманського (1906), С.Людкевича, А.Коцка (1907), Б.Лепкого (1915), С.Петлюри (1936), Драгоманова (1961). Співатор пам'ятника Адаму Міцкевичу у Львові (з А.Попелем – 1905). Брав участь в оформленні Львівського оперного театру, університетської бібліотеки та інших будівель. З 1921 р. проживав у Болгарії, де створив сотні скульптурних портретів, архітектурних ансамблів, пам'ятників. Організував з'їзд українських емігрантів (1926). Був ініціатором створення Болгарсько-Українського Товариства “Громада”. Учасник і переможець багатьох міжнародних виставок. Нагороджений болгарським орденом Кирила і Мефодія.

Помер 24 грудня 1963 року в Болгарії, в с. Бая Пловдивського округу. Похоронений в м. Софії поряд з могилою М.Драгоманова.

ЛІТЕРАТУРА

Ониськів М. Михайло Паращук. Історія його життя, або як він повертався в Україну. – Тернопіль: Збруч, 1998. – 106 с.

Степовик Д. Скульптор Михайло Паращук: Життя і творчість. – Едмонтон; Торонто; К.: Вид-во Канадійського ін-ту укр. студій Альбертський ун-т, 1994. – 225 с.

***

Історія українського мистецтва: У 6 т. Т. 5. Радянське мистецтво 1917-1941 років. – К.: Мистецтво, 1967. – 417 с.

С.406: Про М.І.Паращука.

“Молода Муза” – літ.-мистец. угруповання західно-укр. письменників і митців, засноване в 1906 р., одним із його представників був М.Паращук //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1996. – Т. 5. – С.1641.

Німенко А.В. Українська скульптура другої половини XIX – поч. XX ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 127 с.

С.112-115: Укр. період творчості
М.І.Паращука.

Паращук Михайло – всесвітньо-відомий скульптор //Теребовлянщина: Іст.-краєзнав. та літ.-мистец. журнал. – Львів; Теребовля, 1999. – Вип. 1. – С.104.

М.Паращук – всесвітньо відомий український скульптор //Городиський Л., Зінчишин І. Мандрівка по Теробовлі і Теробовлянщині. – Львів, 1998. – С.233-236.

Чернихівський Г. Його співавтором був М.Паращук: [Скульптори А.Попель і М.Паращук – автори пам'ятника А.Міцкевичу у Львові] //Тернопілля'95: Регіон. річник. – Тернопіль, 1995. – С.666-667.

***

Дністренко Я. Михайло Паращук повернувся додому //Тернопіль вечірній. – 1999. – 20 січ.

Жуківський Р. Як пам'ять про Драгоманова і задля слави України //Україна-бізнес. – 1997. – 16 січ.

Забутий Україною, гнаний на чужині...: Нові сторінки життя і творчості нашого земляка //Свобода. – 1998. – 21 лют., портр. – (Розповідають документи).

Краснодемський В. Завжди і всюди він залишався українцем //Голос України. – 1998. – 28 квіт.

Ліберний О. Збагатився Тернопіль неоціненним дарунком: скульптурою-погруддям С.Петлюри, автор якого – М.Паращук //Свобода. – 1997. – 2 серп.

Ониськів М. Кितिця слів на його 35-річну могилу //Тернопіль вечірній. – 1998. – 24 груд. – (Славетні постаті нашого краю).

Ониськів М. Ровесник болгарської волі, страдник нашої долі //Голос України. – 1998. – 21 листоп., портр.

Ониськів М. Що я не сказав про М.Паращука у книжці, йому присвяченій //Вільне життя. – 1998. – 14 листоп., портр. – (Рядок з біографії краю).

Паращук Михайло Іванович (1878-1963) – скульптор, громад.-політ. діяч, дипломат //Історія України. – 1999. - №1-2. – С.98.

Печінка Т. Михайло Паращук. Про нього та його творчість розповідають документи //Русалка Дністрова. – 1998. - №2 (лют.), портр.

Печінка Т. Хроніка життя Михайла Паращука //Русалка Дністрова. – 1998. – Ч. 21-22. – С.2.

Позднякова Т.М. Славетний учень славетного Родена //Тернопіль вечірній. – 1998. – 14 листоп. – (Ювілей).

Русалка Дністрова: Число газети присвячене 120-ти річчю від дня народження Михайла Паращука //Русалка Дністрова. – 1998. - №21-22 (листоп.).

Стецько В. Скульптур-психолог Михайло Паращук //Ровесник. – 1998. – 19 листоп., фот.

Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань 1917-1920 //Історія в школі. – 1999. - №1-2. – С.48.

Цвенгрош Г. Український Мікеланджело Михайло Паращук: З історії українсько-французько-норвезьких зв'язків //Русалка Дністрова. – 1998. - №21-22 (листоп.).

***

Вшановуючи пам'ять Михайла Паращука //Вісті з України. – 1997. – 27 листоп.

Повернення Паращука на Батьківщину: Вшанування пам'яті митця в Варваринецькій школі //Воля. – 1998. – 21 листоп.

Хакова С. Лист із Болгарії: [Б.Хаварівському про вшанування пам'яті скульптора Михайла Паращука] //Тернопіль вечірній. – 1999. – 23 лип.

***

Паращук Михайло Іванович (16.11.1878-24.12.1963) – укр. скульптор //Митці України: Енцикл. довідник. – К., 1992. – С.446.

Паращук Михайло Іванович (16.11.1878-24.12.1963) //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1982. – Т. 8. – С.175.

Паращук Михайло (1878-1963) //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1996. – Т. 5. – С.1947.

***

Михайло Паращук: Бібліогр. та док. покажч. /Уклад. Л.С.Бойцун, Т.Н.Бабчук. – Тернопіль, 1999. – 31 с., фот. – (Держ. архів Терноп. обл., Терноп. держ. обл. наук. б-ка).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1998 рік: Бібліогр. список /Уклад. Н.К.Іванко. – Тернопіль: ТОВ “ІВП”, 1998. – 127 с.

С.90-92: Про М.І.Паращука.

21 ЛИСТОПАДА

125 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛЕПКОГО МИКОЛИ СИЛЬВЕСТРОВИЧА (21.11.1878-1.01.1945) – ГІМНАЗІЙНОГО ПРОФЕСОРА

Народився Микола Лепкий 21 листопада 1878 року в селі Жукові біля Бережан. Після закінчення гімназії вступає до Львівського університету. Є активним учасником в краї студентського хору “Бандурист”, бере участь в його поїздках по Галичині. Після закінчення університету рік учителює в Бережанах, а в 1907 році був призначений учителем української мови в другу Станіславську гімназію.

Микола Лепкий брав активну участь і в політичному житті краю. Він був одним з організаторів і ввійшов до складу повітової Української Національної Ради, яка 1 листопада 1918 р. перейняла владу в Станіславі з рук представників Австро-Угорської держави.

Відразу ж після свого призначення в Станіславську гімназію М.Лепкий поринув у вир культурного життя українців міста. Він належить майже до всіх українських товариств, в багатьох очолює їх діяльність. Багато зробив для організації роботи станіславського “Бояна”, був його головою.

5 квітня 1918 року після майже чотирилітньої перерви була відновлена діяльність станіславської філії “Просвіти”. Головою було обрано М.Лепкого.

В 1928-1929 роках – директор вчительської жіночої семінарії сестер Василянок в Станіславі.

Під час німецької окупації в роки Другої світової війни – голова Українського Допомогового Комітету Станіславщини. У листопаді 1943 р. був затриманий гестапо.

Емігрував. 1 січня 1945 року помер у Просмерці коло Знайму в Австрії.

В рукописі залишився об'ємний і багатоплановий (160 сторінок) мемуарно-щоденниковий твір “З воєнного записника”.

ЛІТЕРАТУРА

Журавлі повертаються...: З епістолярної спадщини Богдана Лепкого /Упоряд., авт. передм., прим. і коментарів В.Качкан. – Львів, 2001. – 920 с.

С.59, 168, 170, 237, 379, 399, 630,
695, 704, 708: Про М.Лепкого.

Качкан В. Малознаний з “лепківської трійці”: Педагог, громадсько-політичний діяч Микола Лепкий //Жайвір. – 2000. – трав. – С.3-5.

Лепкий Микола – педагог, політичний і просвітницький діяч //”Журавлина” книга: Тернопільська українська західна діаспора. Словник імен. К-Л. – Тернопіль, 2001. – Ч. 2. – С.187-189.

Подуфалий В. Син Золотого Поділля //Бережанське віче. – 1992. – 27 черв.

Угорчак Ю. Микола з роду Лепких //Галичина. – 1993. – 7 груд. – (Постаті).

4 ГРУДНЯ

180 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ГУШАЛЕВИЧА ІВАНА МИКОЛАЙОВИЧА (4.12.1823-2.06.1903) – УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА І ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА

Гушалеви́ч Іван Микола́йович народився 4 грудня 1823 року в селі Палашівці Чортківського району в багатодітній селянській родині. Вчився спочатку в дяка, потім у

початковій школі в селі Базар, а відтак у Буцацькій гімназії, після закінчення якої став вихованцем Львівської духовної семінарії.

З 1849 року І. Гушалеви́ч редагував перший в Галичині літературно-науковий часопис “Новини”, а потім – “Пчолу”. З 1849 по 1855 рік він був учителем у Львівській гімназії. Потім був священником та інспектором народних шкіл. І. Гушалеви́ч обирався послом до крайового сейму.

Автор книг: “Стихотворенія Івана Гушалеви́ча” (1848), “Поезії Іоанна Гушалеви́ча” (1861), “П’єси”, “Підгіряни” (1879).

Помер І. М. Гушалеви́ч 2 червня 1903 року у Львові.

ЛІТЕРАТУРА

Гушалеви́ч І. М. Поезії // Письменники Західної України (30-50-х років XIX ст.). – К., 1965. – С. 495-512.

Гушалеви́ч І. Туга за родиню; Де єсть руська отчина?: [Вірші] // Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С. 17.

***

Возний І. Іван Гушалеви́ч, наш земляк // Вільне життя. – 1965. – 21 листоп.

Іван Гушалеви́ч: [Корот. біогр. довідка] // Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С. 17.

Франко І. Іван Гушалеви́ч // Франко І. Зібрання творів. У 50-ти т. Т. 35. Літ.-критич. праці. – К., 1982. – С. 7-74.

***

Гушалеви́ч Іван Миколайови́ч (4.XII.1823-2.VI.1903) – укр. письменник і громадський діяч // УРЕ. – 2 вид. – К., 1979. – Т. 3. – С. 224.

Гушалеви́ч Іван Миколайови́ч (4.12.1823-2.06.1903) // УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 528.

Гушалеви́ч Іван (1823-1903) // Енциклопедія українознавства / Під ред. В. Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 2. – С. 430.

7 ГРУДНЯ

115 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛЕПКОГО ЛЕВКА СИЛЬВЕСТРОВИЧА (7.12.1888-28.10.1971) – КОМПОЗИТОРА, ПИСЬМЕННИКА, ЖУРНАЛІСТА

Левко Лепкий – композитор і письменник, талановитий журналіст і художник, командир кінноти Українських січових стрільців, один із засновників видавництва “Червона Калина”, найбільш відомий як автор широкопопулярних стрілецьких пісень.

Народився 7 грудня 1888 року в с. Поручині Бережанського повіту на Тернопільщині в сім’ї священника Сильвестра Лепкого та Домни з Глібовицьких.

Після закінчення Бережанської гімназії вчився на теологічному факультеті Львівського університету, а потім перейшов на юридичний.

Із весни 1921 року був командиром української кавалерії. Усю війну прослужив у стрільцях і тільки після її закінчення повернувся до Львова, де брав активну участь у молодому літературно-мистецькому русі. Л. Лепкий був директором видавництва “Червона Калина”, співпрацював у музичному видавництві “Сурма”, редагував сатиричний журнал “Будяк”, а пізніше “Зиз”.

Вірші, оповідання, фейлетони, літературно-критичні статті, статті з історії січового стрілецтва, мемуари Л. Лепкого знаходимо в альманахах, журналах та газетах “Шляхи”, “Нові шляхи”, “Митуса”, “Вісті з лу́гу”, “Тризу́б” та “Календарі “Червоної Калини”.

У 1922 р. у Львові вийшла сценічна картина Л. Лепкого “Сон Івасика” з нотним додатком. Це п’єса для дітей про стрілецьке життя.

Найбільше славу здобув Левко Лепкий знаменитими “Журавлями”. Коли б Л. Лепкий разом із братом Богданом не написали більше нічого, крім цієї пісні, то цього вистачило б, щоб їхні імена були навечно вписані золотими буквами в історію української музичної

культури. Музику до вірша Л.Лепкий склав в 1914 році. Народилася ця пісня, як і пісні стрілецької теми, з великої любові до українського народу.

Помер Левко Лепкий у США в місті Трентон, недалеко від Нью-Йорка, 28 жовтня 1971 року.

ЛІТЕРАТУРА

Лепкий Л. Журавлі: Зб. пісень /Зібр. та упоряд. В.Подуфалий. – Тернопіль: Збруч, 1999. – 92 с., іл., портр., ноти.

Лепкий Л. Твори: Поезія. Проза. Публіцистика. Драматичні твори. Спогади. Документи та фотоілюстрації. Додатки. – Тернопіль: Тернограф, 2001. – 296 с.

***

Лепкий Л. Весною 1920 року: [Спогад] //Тернове поле. – 1995. – 22 лип.

Стрілецькі пісні: Пісенник. – К.: Муз. Україна, 1992. – 80 с.

Зб. містить пісні Л.Лепкого.

***

Історія української музики. В 6 т. Т. 4. (1917-1941). – К.: Наук. думка, 1992. – 614 с.

С.35, 36, 38, 39, 125, 576: Про Л.Лепкого.

Лев Лепкий в історії української культури: Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 110-ій річниці від дня народж. Лева Лепкого /Терноп. обл. літ.-просвіт. т-во ім. Б.Лепкого. – Тернопіль, 1999. – 124 с., іл. – (Серія “Б-ка Лепкознавства”. Ч. 5).

Левко Лепкий //Хома В. Старовинні Купчинці. – Тернопіль, 2000. – С.67-68.

Стрілецька пісня зігривала... //Михальчишин Я. З музикою крізь життя. – Львів, 1992. – С.30-36.

Чуєш, брате мій... //Михальчишин Я. З музикою крізь життя. – Львів, 1992. – С.36-40.

***

Горбаль Н. Левко Лепкий //Воля. – 1993. – 4 груд. – (До 105-річчя від дня народження стрілецького пісняра).

Кузьменко О. Стрілецькі пісні Л.Лепкого та їх народні переробки //Освітнянин. – 1998. - №6. – С.29-33. – Бібліогр. С.33.

Кусень Б. Лев Лепкий – воїн і поет //Подільське слово. – 1998. – 28 листоп. – (Славетні імена).

Кусень Б. Левко Лепкий повертається... //Тернопіль вечірній. – 1993. – 18 груд. – (Ювілеї).

Кусень Б. Науково-пісенне слово про Лева Лепкого //Подільське слово. – 1998. – 19 груд.

Кусень Б. Слово про Лева Лепкого //Тернопіль вечірній. – 1998. – 17 груд.

Кусень Б. Чуєш, брате мій... //Свобода. – 1998. – 1 груд., портр. – (До 110-річчя Лева Лепкого).

Неврий М. Етапи формування західно-української модерної поезії //Сучасність. – 1993. - №5. – С.156-165.

У ст. згадано Л.Лепкого.

Погребенник Ф. “Обозний марш” Льва Лепкого: “Бо війна війною...”: [З минулого пісні] //Культура і життя. – 1991. – 26 січ.

Погребенник Ф. “Ой у полі верба”: [Одна із попул. пісень січових стрільців, в яких перебував Л.Лепкий] //Літ. Україна. – 1998. – 2 лип. – (З історії укр. пісень).

Подуфалий В. “І Великдень прийде до нас” //Україна. – 1990. - №43. – С.10-11.

Подуфалий В. Крила стрілецької пісні //Шляхом Ілліча. – 1990. – 28 лип.

Подуфалий В. Штрих до пісенної творчості Лева Лепкого //Русалка Дністрова. – 1996. - №12. – (Пошуки. Знахідки).

Яценяк М. В тіні великого брата //Подільське слово. – 1995. – 27 трав., 3 черв.

***

Лепкий Левко (1888-1971) – композитор, художник, журналіст //Водяний Б. Короткий словник діячів української музичної культури. – Тернопіль, 1992. – С.29.

Лепкий Лев //Мазурак Я. Літературна Бережанщина: Бібліогр. довід. – Бережани, 2000. – С.80-82.

Лепкий Л. Енциклопедія українознавства. – Львів, 1994. – Т. 4. – С.1287.

12 ГРУДНЯ

70 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЛАВРЕНЮКА ВЕНЕДИКТА АНТОНОВИЧА
(12.12.1933) – КРАЄЗНАВЦЯ, ІСТОРИКА ТА
МУЗЕЄЗНАВЦЯ, ЗАСЛУЖЕНОГО ПРАЦІВНИКА
КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Лавренюк Венедикт Антонович – відомий в Україні музеєзнавець і краєзнавець. Голова обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців. Заслужений працівник культури України. Народився 12 грудня 1933 року у Мізюринцях, нині Шумського району Тернопільської області. Середню спеціальну освіту дістав у Теребовлянському культосвітньому училищі, вищу – у Луцькому педагогічному інституті (історичний факультет). Працював: завідувачем Великодедеркальським райвідділом культури, директором Крем'янецького Будинку культури, директором Крем'янецького краєзнавчого музею. З 1976 року – директор Тернопільського обласного краєзнавчого музею. Завдяки його наполегливості, організаторським здібностям, високій професійності після 15-річної перерви у Тернополі відновив роботу Музей, для якого було побудовано нове приміщення і створена нова, за останнім словом музейної науки, експозиція. Директор Музею був удостоєний ордена “Знак пошани”, а Музей – Диплому ВДНГ України та найвищої оцінки музеєзнавців та учених. За ініціативою та безпосередньою участю В.Лавренюка було створено також 15 музеїв у районах області, які мають статус державних і є філіями обласного музею. Венедикт Лавренюк – автор багатьох краєзнавчих нарисів та статей, зокрема, циклу публікацій про Тараса Шевченка, співавтор путівників “Тернопільський краєзнавчий музей”, “Музеї Тернопільщини”, краєзнавчого путівника “Тернопільщина туристська”, редактор та упорядник багатьох музейних видань, в т.ч. щорічника “Наукові записки Тернопільського краєзнавчого музею”, член редради журналу “Тернопіль”.

ЛІТЕРАТУРА

Про призначення державних стипендій видатним діячам культури і мистецтва: Розпорядження Президента України //Урядовий кур'єр. – 2002. – 18 трав.

Відповідно до Указу Президента України від 14 лют. 1996 р. №128 (зі змінами внесеними Указом від 25 січ. 2002 р. №71) призначити державні стипендії видатним діячам культури і мистецтва ... Лавренюку Венедикту Антоновичу – 1933 р.н., заслуженому працівникові культури України.

Про присвоєння почесних звань України працівникам культурно-освітніх закладів: Указ Президента України //Культура і життя. – 1994. – 23 лип.

Гадейчук Є. Лауреат із Тернополя: [За великий особистий внесок у розвиток укр. краєзнав. руху, збереження і популяризацію нац.-іст. культурної спадщини голові правління Терноп. обл. організації Спілки краєзнав., директорові обл. краєзнав. музею В.Лавренюку присуджено почесне звання лауреата премії ім. Д.Яворницького] //Вільне життя. – 1998. – 5 трав.

***

Лавренюк В. Храм у дзеркалі ріки: Нотатки музейника. – Тернопіль, 2000. – 349 с., 10 с. фот.

Лавренюк В., Гайдукевич Я. Тернопільський обласний краєзнавчий музей: Нарис-путівник. – Тернопіль, 1998. – 80 с.

Гайдукевич Я.М., Зелена І.Я., Лавренюк В.А. Музеї Тернопільщини: Путівник. – Львів: Каменяр, 1989. – 127 с., 16 арк. іл.

Тернопільський краєзнавчий музей: Путівник /Упоряд. В.А.Лавренюк. – Львів: Каменяр, 1986. – 72 с., 8 арк. іл.

***

Лавренюк В. Богдан Хмельницький і Тернопільщина /Терноп. обл. краєзнав. музей. Головний ред. В.Лавренюк. – Тернопіль, 1997. – Кн. 2. – Ч.1. – С.69-76.

Лавренюк В. Вшанування пам'яті Богдана Лепкого на Тернопільщині /Терноп. обл. краєзнав. музей. Головний ред. В.Лавренюк. – Тернопіль, 1997. – Кн. 2. – Ч. 1. – С.178-184.

Те ж: Свобода. – 1998. – 28 лют.

***

Лавренюк В. Богдан Хмельницький на Тернопільщині //Тернове поле. – 1995. – 23 груд. – (До 400-річчя від дня народження Богдана Хмельницького).

Лавренюк В. Дмитро (Байда) Вишневецький і Запорізька Січ //Джерело: Наук.-краєзнав. часопис Тернопілля. – Тернопіль, 1994. – Вип. 1. – С.56-62.

Лавренюк В. Козацька доба і Тернопільщина //Свобода. – 1995. – 17 січ. – (Сторінки історії).

Лавренюк В. “Малярство – то моя молитва”: В обл. краєзнав. музеї експонується виставка художника, нашого земляка Михайла Мороза //Свобода. – 1997. – 18 жовт.

Лавренюк В. На високій Дніпровій кручі: Спогади про подорож по Шевченківських місцях //Свобода. – 1997. – 20 трав.

Лавренюк В. Розвиток краєзнавства на Тернопільщині //Наукові записки: Зб. – Тернопіль, 1993. – С.57-65. – (Терноп. обл. краєзнав. музей).

Лавренюк В. Школа народознавства Павла Жолтовського: З досвіду експедиційного вивчення народного мистецтва Тернопільщини //Народна творчість та етнографія. – 1997. – №2-3. – С.85-91.

Лавренюк В., Гайдукевич Я. У музейних схронах – відгомін епох //Свобода. – 1998. – 16 трав. – (Тернопільському краєзнавчому – 85).

***

Лавренюк В. “Ти сонця принесла мені у пригорщі...”: Вірші. Коротка біогр. довідка //Вільне життя. – 1998. – 12 груд.

***

Гайдукевич Я. Подарунок музею: [Велику колекцію книг шевченківської тематики передав Терноп. обл. краєзнав. музею його директор В.Лавренюк] //Свобода. – 1997. – 15 лют.

Гайдукевич Я. Слово про автора //Лавренюк В. Храм у дзеркалі ріки: Нотатки музейника. – Тернопіль, 2000. – С.344-346.

Лавренюк Венедикт Антонович: (Коротка біогр. довідка) //Тернопілля'95: Регіон. річник. – Тернопіль, 1995. – С.776.

18 ГРУДНЯ

100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЗАВАДОВИЧА РОМАНА МИХАЙЛОВИЧА
(18.12.1903-13.05.1985) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА,
ПРОЗАЙКА, ЖУРНАЛІСТА

Роман Завадович народився 18 грудня 1903 року в селі Славна на Зборівщині, у родині вчителя. У зв'язку з переміщенням батька на нове місце роботи, дитинство і юність Романа проходили в сусідніх селах Плісняни, Присівці, а згодом у Ремезівцях біля Золочева. Починав навчатися у Золочівській, а продовжив навчання у Тернопільській українській гімназії. Після закінчення гімназії 1923 року розпочав студіювати фармакологією у Відні.

Сімнадцятирічним хлопцем почав займатися літературною працею. Перший його вірш “Святий Миколай” надрукований 1920 р. у Львівському часописі “Світ дитини”. У цьому журналі в 20-30 роках він плідно друкує свої твори для дітей.

Письменник співпрацював у Львові з відомим видавцем книжок для дітей та юнацтва Михайлом Тараньком. У його видавництві Завадович надрукував дитячі п’єси, переважно комедійки: “Князь Марципан” (1924), “Серед ангелів” (1924), “Через файку” (1925), “Покарані” (1935), “Страхопуд” (1936). Він же зробив віршовані інсценізації казок “Казка про царевича Івана і підземну царівну” (1925), “На дворі царя Гороха” (1933) та деяких оповідань.

З 1940-х років Роман Завадович проживав у еміграції в США. Видав віршовану казку “Чародійні музики”, прозою – “Зимові царівни”, історичну поему-казку “Хлопці з зеленого бору”.

З 1954 р. Завадович входив до редакції дитячого журналу “Веселка” (США). У ньому друкував свої гумористичні оповідання “Марушка-Чепурушка” і “Лесь Побігдесь”. У творчому доробку письменника 33 книжки: статті, спогади, поезії-медитації.

Помер Роман Завадович 31 травня 1985 року. Похований у Чикаго.

ЛІТЕРАТУРА

Завадович Р. Вибрані твори. Т. 1. Поезії /Укладач-ред. і авт. післямови Б.Мельничук; Вступ. ст. Я.Дерев’яного. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 397 с.

Завадович Р. Пригоди гноміка Ромтомтоміка: Вірші. – Тернопіль: Карт, 1995. – 48 с.

***

Завадович Р. Вірші із зеленого альбома //Тернопілля’95: Регіон. річник. – Тернопіль, 1995. – С.412-413.

Завадович Р. Гей, піду я в гори...; Пісня про три сотні; Наш шлях: Вірші //Тернопіль: Укр. гімназія в Тернополі 1898-1944. – Тернопіль, 1992. – Дод. №3. – С.35.

Завадович Р. Два воскресіння: Вірш //Визвольний шлях. – 1996. - №4. – С.450.

Завадович Р. За Вітчизну нашу: Вірш //Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985. – С.870.

Те ж: Зборівська дзвіниця. – 1993. – 30 листоп.

Завадович Р. Зборів: Вірш //Тернопіль. – 1994. - №5-6. – С.91.

Те ж: Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985. – С.14.

Завадович Р. Три букви: Вірш //Авангард. – 1956. - №4. – С.5.

***

Завадович Р. Життєвий шлях без суперечок з Божими і справедливими людськими законами та в згоді з своїм сумлінням //Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985. – С.665-690. Фот.

Завадович Р. Мої спогади про Зборівщину з часів перед І-ою світовою війною, особливо про діяльність учительства та про початки культурно-освітньої праці в повіті //Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985. – С.202-204.

Завадович Р. Салют героям: Сценарій //Авангард. – 1960. - №3. – С.20-22.

Завадович Р. Філософ Григорій Маланчук інтерпретатор данського мислителя Сирена Кіркегора (1813-1855) //Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985. – С.872-883.

***

Гаврилишин В. Завадович і Ромтомтомик повертається //Культура і життя. – 1996. – 24 січ.

Гаврилишин В. Роман Завадович був з нами завжди, незважаючи на “залізну завісу” //Тернове поле. – 1995. – 2 верес.

Гошовський Б. “Роман зі Славної” – Роман Завадович //Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985. – С.862-869.

Демчишин І. Читатимуть діти вкраїнську книжку: Видано перший том вибраних творів Романа Завадовича //Свобода. – 2002. – 20 квіт. – (Репрезентації).

Завадович Роман Михайлович (18.XII.1903, с. Славна – 31.V.1985, Чикаго) – поет, прозаїк, автор дитячих казок //Медведик П. Літературно-мистецька та наукова Зборівщина: Словник біограф. визначних людей. – Тернопіль, 1998. – С.121-125.

Завадович Роман – письменник, журналіст, редактор, культурно-освітній діяч, педагог //”Журавлина” книга: Тернопільська українська західна діаспора. Словник імен А-І. – Тернопіль, 1991. – Ч. 1. – С.206-209.

Кравець С. Дітям – українську книжку від влади: Видано перший том Романа Завадовича //Літ. Україна. – 2002. – 16 трав. – (Літературне Тернопілля).

Мельничук Б. Півсторіччя в забутті //Літ. Україна. – 1994. – 10 лют.

Мельничук Б., Хаварівський Б. Мудрий Роман зі Славної //Західна Україна. – 1996. - №1 (1-5 січ.).

Те ж: Русалка Дністрова. – 1993. - №22 (груд.).

Мельничук Б., Хаварівський Б. Князь дитячої літератури //Русалка Дністрова. – 1993. - №23 (груд.).

Мельничук Б., Хаварівський Б. Таборовий Миколай, або ще кілька сторінок із життя Романа Завадовича //Укр. слово. – 1996. – 16 трав.

Творчий шлях Романа Завадовича: Сорок п’ять років на службі слова //Ми і наші діти: Дитяча літ. і мистецтво виховання. – Торонто; Нью-Йорк, 1965. – С.212-218.

У згоді зі своїм сумлінням //Зборівська дзвіниця. – 1993. – 30 листоп.

Форматор душі української дитини //Боднарук І. Між двома світами. – Донецьк, 1996. – С.39-42.

***

Роман Завадович: Фото //Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985. – С.13.

***

Зборівський комітет у 80-річчя Романа Завадовича //Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985. – С.871.

***

Завадович Роман (псевд. Роляник) //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 2. – С.706.

190 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ КОРИТКА ЕМІЛЯ СТАНІСЛАВОВИЧА (1813-31.01.1839) - ЕТНОГРАФА

Еміль Станіславович Коритко народився 1813 року у Жежаві (Зеленому Гаю) Заліщицького району.

В 1833 році він студент Львівського університету, а 1834 року був заарештований і звинувачений у зраді Австрії. Виселений у Любляни, де почав займатися збором етнографічного матеріалу, який був згрупований і виданий збірником “Словенске песни краенского народа” в 1839 році, в Любліні.

31 січня 1839 року Еміль Коритко помер.

ЛІТЕРАТУРА

Дубецький І. Еміль Коритко – слов’янський етнограф //Колос. – 1995. – 16 верес.

“Русалка Дністрова”: Документи і матеріали /Упоряд. Стеблій Ф.І та ін. – К.: Наук. думка, 1989. – 544 с.

С.54, 55-58, 476: Про Е.Коритка.

Франко І. Еміль Коритко, забутий слов'янський етнограф //Записки НТШ. Т.IXXXV. – Львів, 1908. – Кн. V. – С.82-122.

***

Еміль Коритко (1813-1839) //З любов'ю до краю: Бібліогр. посібн. – Заліщики, 1998. – С.32-34.

540 РОКІВ З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ м. ПІДГАЄЦЬ (1463)

Підгайці – районний центр, розташований у південно-західній частині Тернопільської області у верхній течії річки Коропець. В історичних джерелах вперше згадується за 1463 рік вже як місто. Його назва пов'язана з тутешньою місцевістю. Очевидно, первісне поселення містилося під гаєм. Можливо, що його заснував чоловік на прізвище Підгаєць.

Після загарбання Поділля Польщею Підгайці входили до складу Галицького повіту Руського воєводства. В XV-XVI ст. місто належало шляхетській родині Буцацьких, а з 1630 року магнатам Потоцьким. З метою захисту від нападу ординців власник міста збудував тут замок, а неподалік Потоцькі звели костюл. Наприкінці XIX початку XX століття Підгайці стали повітовим центром з багатьма невеликими підприємствами. Була фабрика сільськогосподарських машин та знарядь, кілька печей для випалювання посуду, пивоварний завод, гуральня. До початку XX ст. Підгайці були значним торговельним центром Східної Галичини.

Зараз у місті працюють цегельний і молокозавод та завод “Металіст”. У місті функціонують загальноосвітня школа, гімназія, музична школа, професійно-технічне училище, районний будинок культури, дві бібліотеки, кінотеатр.

Архітектурні пам'ятки: Успенська церква та костел XVII ст., Спаська церква XVIII ст., синагога XVI-XVII ст. У місті є пам'ятники – Т.Г.Шевченку і А.Міцкевичу.

У Підгайцях народився український письменник та літературознавець Михайло Рудницький (1889-1975). У с. Завалів, неподалік від Підгаєць, народився народний художник України Антон Манастирський (1878-1969), а в с. Носів – письменник Мелетій Кічура (1881-1939).

ЛІТЕРАТУРА

Величко С.В. Літопис: [Твір укр. іст.-мемуар. Прози XVII-XVIII ст.] /Пер. з кн. укр. мови, вступ. ст., комент. В.Шевчука. – К.: Дніпро, 1991. – Т. 2. – 642 с.

С.13, 74, 75, 77, 144, 174, 187:

Про Підгайці.

Лукашевич М. Місто під гаєм //Вільне життя. – 1989. – 1 січ.

Підгаєцька земля: Іст.-мемуар. зб. /НТШ. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: Головний комітет підгаєчан, 1980. – 744 с.

Підгайці – (місто вперше згадується в іст. джерелах за 1463 рік) //Історія міст і сіл Української РСР: Тернопільська область. – К., 1973. – С.110-118.

Підгайці – (як місто згадується в іст. джерелах за 1463 р.) //Тернопільська область: Адміністративно-територіальний устрій (станом на 1 черв. 1997 р.). – Тернопіль, 1997. – С.225.

Цимбалюк Р. Містобудівні нариси з історії Підгаєць //Земля Підгаєцька. – 1997. – 24 жовт., 31 жовт.

***

Богдан Ю.С. Місто мусить мати майбутнє //Земля Підгаєцька. – 1994. – 5 листоп.

Гончар О. Сунули татари, мовби чорні хмари: Сьогodenня древніх Підгаєць //Свобода. – 1995. – 22 верес.

Слагін І. Підгайці і підгайчани //Вільне життя. – 1995. – 10 лют.

***

Бурма В. Церква Успенія в Підгайцях: Фоторепортаж //Вільне життя. – 1993. – 12 жовт.

м. Підгайці: [Державний реєстр пам'яток архітектури – культових споруд] //Пам'ятки України. – 1999. - №2-3. – С.142.

***

Залуцька Г. Школа краси і духовності: [Відкрита у Підгайцях] //Земля Підгаєцька. – 1995. – 11 лют.

Козаренко Л. Колектив живе надією: [Підгаєцька муз. школа] //Земля Підгаєцька. – 1995. – 14 жовт.

Козаренко Л. Тут завжди вас радо зустрінуть: [Підгаєцька райбібліотека] //Земля Підгаєцька. – 1996. – 16 берез.

Підгаєцьке професійно-технічне училище №24 //Земля Підгаєцька. – 1994. – 24 верес.

***

Барна В. Опільська писанка: [Про народну майстриню з Підгаєць Г.В.Коваленко] //Вільне життя. – 1991. – 25 лип. – (Світ нашої духовності).

***

Підгайці (місто, 1463 р.) //УРЕ. – К., 1982. – Т. 8. – С.354.

Подгайцы (город Терноп. обл. Изв. с 1463) //БСЭ. – М., 1975. – Т. 20. – С.106.

Подгайцы – город Терноп. обл. //Краткая географ. энциклопедия. – М., 1962. – Т. 3. – С.253.

Підгайці (вперше згадується 1463) – м. на Зах. Поділлі Терноп. обл.: [Іст. довідка] //Енциклопедія українознавства /Під ред. В.Кубійовича. – Львів, 1996. – Т. 6. – С.2077.

Подгайцы – (город Терноп. обл., изв. с 1463) //Географический энциклопедический словарь: Геогр. назв. 2-е изд. доп. – М., 1989. – С.376.

450 РОКІВ З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ ПЕРШОЇ КОЗАЦЬКОЇ СІЧІ НАШИМ ЗЕМЛЯКОМ ДМИТРОМ ІВАНОВИЧЕМ ВИШНЕВЕЦЬКИМ (БАЙДОЮ) (1553)

Українське козацтво зародилося давно. Перші письмові згадки про козацтво датуються 80-90 роками XV століття. Саме слово козак – ввійшло у свідомість нашого народу в значенні вільна людина, народний месник, борець за свободу і незалежність України.

Козаки освоювали незаселені українські степи за Дніпровськими порогами. На ці простори не поширювалася влада ні польсько-литовських, ні татаро-турецьких загарбників. На цих землях, а згодом на всій території України утворився новий стан вільних людей – запорозьке козацтво.

Нижче Дніпровських порогів, де ріка ділиться та утворює острови, козаки ставили собі фортеці – “острожки”. Далі на місці дрібних побудували одну головну, яку назвали Запорозька Січ.

Запорозька Січ – це феномен світової цивілізації навіть з висоти нинішнього дня, не кажучи уже про час її існування. Своїм суспільним укладом, структурою, військовою організацією, писаними і не писаними законами, побутом і звичаями Січ не мала аналогів. Січ була рятівницею і рідною домівкою для козака і гречкосія, і всіх, кому потрібний був її захист. Січ була зразком поєднання демократизму зі строгістю порядків і самодисципліни. Січ була колискою української державності, контролюючи значні території, утримуючи багатотисячну армію, адміністративний апарат. Січовики мали символіку: прапори, гімн, герб. Столицею Запорозької Січі була могутня фортеця, оточена частоколом, в заборолах якого виставлено гармати. На центральній площі стояли церква, скарбниця, військовий арсенал, майстерні. Навколо них – курені-казарми, в яких жили запорожці. Козаки вибирали свою старшину – гетьмана, кошового отамана, курінних отаманів – вільним, демократичним голосуванням. Збройні сили склалися з таких родів військ: піхоти, кінноти, артилерії та морського флоту.

На Запорозькій Січі існувала постійна школа лицарського, військового мистецтва. При січовій церкві діяла загальноосвітня школа. Командний склад низового війська, як правило,

був високоосвічений. Полковники, сотники, чимало рядових козаків закінчували Києво-Могилянську академію або інші вищі чи середні навчальні заклади.

На Запорозжжі існувало суворе законодавство, що не допускало будь-яких аморальних вчинків. Нещадно викорінювалося злодійство, розбій, конокрадство. Не було місця в цьому товаристві зраді, боягузтву, підлості, шахрайству.

Виникнення січі пов'язане з іменем Дмитра Вишневецького (Байди) з містечка Вишнівець. Д.Вишневецький належав до неспольщених українських магнатів, був канівським старостою. Своє свідоме життя присвятив боротьбі з Кримським ханством і турецькими загарбниками. Усю надію покладав на українське козацтво, з яким не раз громив татар і турків. У Молдавії Байда потрапив у полон, і турки замордували його. Народ у піснях і думках увіковічив відважного отамана.

ЛІТЕРАТУРА

Андрущенко В.Л., Федосов В.М. Запорозька Січ як український феномен. – К.: Заповіт, 1995. – 173 с.

Голобуцький В. Запорозьке козацтво. – К.: Вища школа, 1994. – 542 с.

Сергієнко Г.Я. Біля витоків українського козацтва і Запорозької Січі //Укр. іст. журнал. – 1992. - №12. – С.129.

Сергійчук В.І. Іменем війська Запорозького: Укр. козацтво в міжнародних відносинах XVI середина XVII ст. – К.: Вид-во “Україна”, 1991. – 253 с.

С.12-35: Про Д.Вишневецького.

Чайковський А. Запорізька Січ. – Тернопіль: МП “Чумацький шлях”, 1991. – 36 с.

Щербак В.О. Запорозька Січ як фактор консолідації українського козацтва до кінця XVII ст. //Укр. іст. журнал. – 1995. - №5. – С.68. 124-126.

Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – К., 1990. – Т. 1. – С.102-107; Т. 2. – С.19.

***

Багнюк А. Де Байда мед-горілку пив: У руслі старого Дніпра, на острові Мала Хортиця, знайдено замок князя Д.Вишневецького //Україна молода. – 1998. – 27 жовт.

Борисов С. Апогей Дмитра Вишневецького //Наука і суспільство. – 1996. - №11-12. – С.40-42.

Гурбик А. “Українська Атлантида”: До історії виникнення першої Запорізької Січі //Пам'ять століть. – 1999. - №5. – С.68.

Лавренюк В. Дмитро (Байда) Вишневецький і Запорізька Січ //Джерело. – 1994. - №1. – С.56-62.

Те ж: Селянська доля. – 1992. – 21 лип. – (Українознавство).

170 РОКІВ З ЧАСУ СТВОРЕННЯ ГУРТКА “РУСЬКА ТРІЙЦЯ” (1833)

30-ті роки XIX століття ознаменовані піднесенням національного відродження в Галичині під впливом ідей романтизму й слов'янського відродження, які поширювалися через чехів та поляків, і знайомства з творами нової української літератури в Російській імперії, з українськими етнографічними й історичними виданнями. Піонерами національного відродження в Галичині стали вихованці Львівської духовної семінарії, члени гуртка “Руська трійця” (1833-1837) Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич та Яків Головацький, які були дітьми священиків і самі стали священиками. Ще на шкільній лаві вони захопилися ідеєю відродження слов'янських народів і під впливом українського письменства в Російській імперії розгорнули діяльність щодо українського відродження в Галичині. До гуртка “Руська трійця” входили також Г.Ількович, М.Кульчицький, М.Устиянович та інші.

Головне завдання гурток вбачав у тому, щоб за допомогою друкованого слова та літературної творчості рідною мовою “підняти дух народний, просвітити народ”. Його члени займалися збирацькою, дослідницькою, видавничою діяльністю, літературною творчістю.

Велике значення мала їхня боротьба за утвердження народної мови у національній літературі та впровадження її у повсякденний вжиток інтелігенції, церковні проповіді тощо.

Найвизначнішою заслугою “Руської трійці” було видання наприкінці 1836 р. в Будапешті альманаху “Русалка Дністрова”, який складався з фольклорних і власних творів видавців і був написаний народною мовою. Головною тут була ідея єдності західноукраїнських земель з усією Україною.

Після заборони австрійськими властями “Русалки Дністрової” і виходу М.Шашкевича, І.Вагилевича та Я.Головацького з Львівської семінарії, “Руська трійця” розпалася. Та її діяльність не була даремною. Вона започаткувала нову демократичну культуру в Галичині. Прогресивні ідеї “Руської трійці” все більше оволодівали умами галичан.

ЛІТЕРАТУРА

Нахлік Є. Пантелеймон Куліш і “Руська трійця”. – Львів, 1994. – 27 с.

Петраш О. Подвижники української ідеї. Маркіян Шашкевич та його побратими. – Тернопіль: Кн.-журн. вид-во “Тернопіль”, 1996. – 158 с.

Петраш О. “Руська трійця”: М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький і їх літературні послідовники. – К.: Дніпро, 1986. – 230 с.

***

Бондар М. Голос “Руської трійці” //Друг читача. – 1987. – 4 черв.

Кровицька О. “Русалка Дністрова” в угорській стоянці //Українське слово. – 1998. – 31 груд.

Полянський О. “Руська трійця” в історії суспільно-політичного руху і культури України //Русалка Дністрова. – 1994. - №17 (груд.).

Самарцев І. “Галицькі будителі”: [М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький] //Віче. – 1994. - №5. – С.138-148.

Сухий О. Українське національне відродження у Галичині в першій половині XIX ст.: [Про авторів видання “Русалка Дністрова”] //Республіканець. – 1994. - №3-4. – С.63-66.

Трофим’як Б. “Руська трійця” і початки галицького тіловиховання //Русалка Дністрова. – 1994. - №12 (верес.).

Чорнопиский М. Коломия як осередок національної культури України середини XIX ст.: [Про діячів “Руської трійці”] //Народна творчість та етнографія. – 2000. - №1. – С.106.

***

Шашкевич М. “Споминайте, браття милі”: [Літ. дослідження] //Вільне життя. – 1999. – 7 серп.

***

Будар Т. Живий вогонь Шашкевичевих ідей //Бережанське віче. – 1998. – 13 черв.

Петраш О. Дорогами Маркіяна Шашкевича і його побратимів на Тернопіллі //Свобода. – 1998. – 6 черв.

Шашкевич М.С. (6.XI.1811-7.VI.1843) – поет, громадський діяч //Медведик П. Літературно-мистецька та наукова Збіривщина: Словник біографій визначних людей. – Тернопіль, 1998. – С.231.

Шашкевичіана: Маркіян Шашкевич в історії української культури. – Тернопіль, 1995. – 102 с.

***

Духовні проводирі Галицького краю: [Я.Головацький] //Маланюк П. Творчий потенціал української гімназії. – Тернопіль, 1999. – С.15.

Олійник В. Зі словом правди і добра: Я.Головацький в с. Хмелева Заліщицьк. р-ну //Колос. – 1998. – 13 черв.

Полянський О. Матисякевич З. Яків Головацький і Тернопільщина //Яків Головацький і рух за національне відродження та культурне єднання слов’янських народів: Тези доп. та повідомл. конф. 23-24 жовт. 1989 р. – Тернопіль, 1989. – С.66.

Черемшинський О. Один із “Руської трійці”: [Я.Головацький] //Свобода. – 1999. – 2 листоп.

Яків Головацький і Тернопільщина //Полянський О. Історичні силуети. – Тернопіль, 1998. – С.31-46.

***

Горак Я. Родина Івана Вагилевича //Дзвін. – 1997. - №7. – С.126-129.

На ниві громадсько-культурної праці //Історія української літератури (перші десятиріччя ХІХ століття). – К., 1992. – С.476-481.

***

Іваничук Р. Саксаул у пісках: Роман [про організаторів угруповання “Руська трійця”] //Березіль. – 2000. - №9-10. – С.3-113.

***

Вальо М. “Руська трійця” і “Русалка Дністровая” у бібліографії //Дзвін. – 1997. - №2. – С.142-144.

85 РОКІВ З ЧАСУ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ (1918)

ЗУНР із самого початку опинилася у надзвичайно важких військово-політичних міжнародних умовах. Для цього уряд ЗУНР приступив до організації регулярної Української галицької армії (УГА), основою якої стали Українські січові стрільці. Рядовий склад УГА здебільшого становили досвідчені солдати, які пройшли фронтовими дорогами Першої світової війни. Українських старшин бракувало, особливо на вищих штабних посадах. Тому до УГА приймали як офіцерів-австрійців, так і офіцерів-українців колишньої царської армії. Зброя була переважно з австрійських арсеналів, згодом – і російського виробництва. Згідно з приблизними оцінками, загальна чисельність УГА на 18 листопада 1918 р. становила близько 50 тисяч чоловік, у т.ч. до 25 тисяч багнетів та шабель при 40 гарматах. У січні 1919 р. армія ЗУНР нараховувала вже 70 тис. чоловік та 60 гармат, а влітку того ж року до 100 тисяч чоловік, маючи на озброєнні 160 гармат, 550 кулеметів, 20 літаків.

Однак визвольні змагання галицького українства в 1918-1919 роках закінчилися невдачею. Але ні результат війни, ні допущені в її ході помилки не применшують заслуг і значення УГА. Вона вистояла більш як півроку проти переважаючих сил поляків. Галицьке стрілецтво здобуло низку перемог, піднялося, зокрема, на такий величавий вчинок, як Чортківська офензива.

Сам факт існування УГА мав велике значення. Воно полягало насамперед у тому, що на західноукраїнських землях було відновлено традицію визвольних змагань і передано її широким масам українства.

ЛІТЕРАТУРА

Боротьба української Галицької армії проти Польщі //Шандрук П. Сили доблесті. – К., 1999. – С.62-68.

Матейко Р., Мельничук Б. За рідний край, за нарід свій...: Українська Галицька армія на Тернопільщині. – Тернопіль: Б. в., 1993. – 79 с. – (Держ. архів Тернопільської області).

***

Гнатевич Б., Думін О. Українська Галицька Армія //Подільське слово. – 1991. – 14, 21 верес., 5, 19 жовт.

Заключний акорд УГА //Вісник Надзбруччя. – 1999. – 14 лип.

Матейко Р. “Зложив полк торжественну присягу: З історії УГА” //Свобода. – 1999. – 2 листоп.

Матейко Р. УГА: героїзм і трагедія національного війська //Вільне життя. – 1991. – 14 лют.

Міцніли духом в УГА //Вільне життя. – 1991. – 18 жовт.

Полянський О. Українська Галицька Армія //Свобода. – 1996. – 31 жовт.

Шухевич С. Невідома війна: Спомин з Української Галицької армії //Тернопіль вечірній. – 1991. – 14 серп.

***

Березовський О. Жертовна свіча доктора Сліпого: [Про доктора Родіона Сліпого, який був лікарем в УГА] //Свобода. – 1998. – 17 січ.

Гасай Є. Був стрільцем Галицької армії: [В.Т.Гесюк, нар. с. Козівка Терноп. р-ну] //Вісник Тернопілля. – 1993. – 28 трав.

Гасай Є. Доля братів Николишиних: [Воїнів УГА] //За вільний край. – 1996. – 5 січ.

Голод І. Генерал Тарнавський – командир УГА //Тиждень. – 1998. - №26. – С.5.

Кардаш І. (1898-1985) – уродженець с. Новосілка Підгаєцьк. р-ну: [Ветеран визвольних змагань, учасник УГА] //В боротьбі за українську державу. – Львів, 1992. – С.1008.

Мельничук Х. І воїн і господар: [Про О.Стойкевича, воїна УГА] //Селянська доля. – 1991. - №22 (11 черв.). – (Повернуті імена).

ПЕРЕЛІК ПАМ'ЯТНИХ ДАТ, ЯКІ НЕ УВІЙШЛИ ДО ОСНОВНОГО СПИСКУ

- 1548 рік - Король Зигмунт Август II надає Тернополю Магдебурзьке право.
- 1618 рік - у Почаєві перша друкована книга на Тернопільщині “Зерцало богословія” Кирила Трансвіліона Ставровецького.
- 1638 рік - у Крем’янці була видана “Грамматика или письменница языка словенскаго тщателем вкратце издана в Кременци року 1638”. – спеціальний підручник для учнів Кременецької братської школи-філії Києво-Могилянської академії.
- 1648 рік - Максим Кривоніс на чолі селянсько-козацького війська здобув Крем’янецьку фортецю і зруйнував її.
- 1753 рік - у Бучачі завершено будівництво монастиря отців Василян.
- 1808 рік - перший перепис населення в Тернополі: 7095 мешканців.
- 1848 рік - у Вишнівці побував відомий французький письменник Оноре де Бальзак.
- 1873 рік - у Львові засновано Наукове Товариство ім. Т.Шевченка, яке довгі роки виконувало функції Всеукраїнської академії наук. В січні 1940 р. інтегрувалося в наукові структури АН УРСР, поновило свою роботу в 1989 році.
- 1898 рік - у Тернополі побував І.Франко, і в травні він виступав на багатолюдному віче.
- 1898 рік - в Тернополі відкрито українську державну гімназію ім. Франца Йосифа І.
- 1903 рік - засновано Теребовлянську філію товариства “Просвіта”. Відновила свою роботу 2 серпня 1992 року.
- 1903 рік - у Тернополі побував, зустрічався з учнями гімназії, творчою інтелігенцією великий український композитор М.В.Лисенко.
- 1918 рік - у Тернополі був організований “Український театр”. Його організаторами були Микола Бенцаль і Теофіл Демчук. У репертуарі переважала українська класика.
- 1943 рік - у серпні відбувся футбольний матч між командами – тернопільського “Локомотиву” і збірною командою військово-повітряних сил гітлерівського рейху “Люфтваффе”. Перемога була на боці тернопільської команди.
- 1968 рік - мільйонним тиражем на платівці Всесоюзної фірми “Мелодія” вийшла пісня тернопільців Владислава Толмачова і Бориса Демкова “Квіти ромена”.
- 1978 рік - Почаїв віднесено до категорії міст.
- 1978 рік - 6 травня в Тернополі відкрито картинну галерею. Основою експозиції та фондів послужило зібрання творів образотворчого мистецтва, які формувалися у краєзнавчому музеї.
- 1983 рік - почала діяти перша черга гідропарку “Піонерський” тепер “Топільче”. У заболоченій раніше долині Серету, відмежованій від озера греблею, виросло містечко з кількома зонами відпочинку.
- 1983 рік - 20 грудня створено Тернопільську організацію Спілки художників України.
- 1988 рік - в Тернополі створено Товариство української мови. Очолив його проф. Р.Гром’як.

ПЕРЕЛІК ІМЕН ВИДАТНИХ ЛЮДЕЙ, ЯКІ НЕ УВІЙШЛИ ДО ОСНОВНОГО СПИСКУ

Антків Михайло – 80 років від дня народження, (23.03.1923, с. Острів Терноп. р-ну) – музикознавець, педагог, доцент Львівської консерваторії.

- Барвінський Василь – 115 років від дня народження (20.02.1888-9.06.1963, Тернопіль) – український композитор, піаніст і педагог.
- Безпалько Михайло – 65 років від дня народження (6.06.1938, в Ліонському передмісті Гіні (Франція)) – драматичний актор.
- Відацький Станіслав – 120 років від дня народження (27.04.1883, с. Баковці на Львівщині – 1940, замордований в тюрмі) – довоєнний бургомістр Тернополя (1934-1939).
- Давидко Люся – 55 років від дня народження (18.11.1948, Тернопіль) – драматична акторка, народна артистка України (2001).
- Зілінський Володимир – 75 років від дня народження (1928 р., с. Гадинківці Гусятинського р-ну) – фольклорист.
- Климишин Іван – 70 років від дня народження (17.01.1933, с. Кутиська Лановецького р-ну) – доктор фізико-математичних наук з 1971 р., професор, заслужений працівник вищої школи України, дійсний член НТШ, академік АН вищої школи України, член Міжнародної Астрономічної спілки з 1964 р.
- Ковальков Юрій – 50 років від дня народження (24.02.1953, смт. Антоніни Красилівського р-ну, Хмельницької обл.) – краєзнавець, публіцист, громадський діяч.
- Корницький Євген – 65 років від дня народження (7.10.1938, с. Ценів, Козівського району) – хоровий і театральний диригент, хормейстер, заслужений артист УРСР (1979).
- Мотика Ярослав – 60 років від дня народження (10.01.1943, с. Староміщена Підволочиського р-ну) – український скульптор, лауреат Шевченківської премії.
- Пундик Юрій – 85 років від дня народження (4.11.1918, с. Печірня Ланівецького р-ну – 28.10.1973, США) – громадський діяч, активний член ОУН, вчений-економіст.
- Стецько Богдан – 60 років від дня народження (30.08.1943, Львів) – драматичний актор, заслужений артист УРСР (1980).
- Стецько Дмитро – 60 років від дня народження (28.11.1943, с. Полонна Сяноцького повіту Ряшівської обл.) – український художник, член Спілки художників України (1989), живе і працює у Тернополі.
- Уейський Корнель – 180 років від дня народження (12.09.1823-19.09.1897, с. Берем'яни Заліщицьк. р-ну) – польський поет, громадський діяч.
- Филипович Корнель – 90 років від дня народження (20.10.1913, Тернопіль) – польський прозаїк.
- Хворостецький Іван – 115 років від дня народження (18.04.1888-19.11.1958, с. Юридики під Почаєвом) – український живописець.
- Чайковський Богдан – 115 років від дня народження (29.02.1888, Бережани) – громадський діяч, диригент, книголюб.
- Шаповал Юрій – 50 років від дня народження (1953 р., с. Пробіжна Чортківського р-ну) – професор, доктор історичних наук.
- Шатківський Олекса – 95 років від дня народження (28.05.1908, Почаїв – 28.06.1979, Львів) – український живописець та графік.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Агнон Ш.Й.

Андріяшик Р.В.

Барна В.А.

Блажкевич І.Д.

Бордуляк Т.Г.

Будзиновський В.Т.

Будний С.Ф.

Величко Г.

85 років з часу створення УГА

85 років з часу утворення ЗУНР

Вітошинський Й.С.

Герета І.П.

Грушевська М.С.

Гушалеви́ч І.М.

90 років з часу заснування Тернопільського краєзнавчого музею

95 років Черніхівської трагедії

Дудар Є.М.

Дучимінська О.

Завадович Р.М.

Заставецька О.В.

Зозуляк Є.Т.

Іванчук А.М.

Карманський П.С.

о. Ковалик З.

Коритко Е.С.

Коцюлим М.П.

Крушельницький А.

Лавренюк В.А.

Лазарчук І.А.

Лепкий Л.С.

Лепкий М.С.

Лукіянович Д.Я.

Лучаківський В.

Манастирський А.І.

о. Михалеви́ч М.

Назарук О.

Нижанківський О.Й.

Панькевич Ю.І.

Паращук М.І.

Попович-Боярська К.К.

540 років з часу заснування Підгаєць

45 років з дня заснування музичного училища ім. С.Крушельницької

Стадник Я.Й.

Студинський К.Й.

155 років з часу скасування панщини і кріпосного права в Галичині

170 років з часу створення гуртка “Руська трійця”

395 років з часу закінчення будівництва церкви Різдва Христового

Француз К.-Е.

Чопик М.Т.

450 років з часу заснування першої козацької Січі нашим земляком Д.І.Вишневецьким

(Байдою)

455 років з часу утворення Тернопільського ставу
Яструн М.

ЗМІСТ

Від укладача

Знаменні та пам'ятні дати Тернопільщини на 2003 рік

Коцюлим М.П.

Будзиновський В.Т.

Нижанківський О.Й.

Дудар Є.М.

Бордуляк Т.Г.

Попович-Боярська К.К.

Чопик М.Т.

455 років з часу утворення Тернопільського ставу

Лучаківський В.

155 років з часу скасування панщини і кріпосного права в Галичині

Зозуляк Є.Т.

Заставецька О.В.

Андріяшик Р.В.

90 років з часу заснування Тернопільського обласного краєзнавчого музею

95 років Черніхівської трагедії

Карманський П.С.

Барна В.А.

Дучимінська О.

Вігошинський Й.С.

о. Михалевич Микола

Панькевич Ю.І.

Агнон Ш.Й.

395 років з часу закінчення будівництва церкви Різдва Христового у Тернополі

Крушельницький А.

Блажкевич І.Д.

Лазарчук І.А.

о. Ковалик Зиновій

Будний С.Ф.

Назарук О.

45 років з дня заснування музичного училища ім. С.Крушельницької

Стадник Я.Й.

Лукіянович Д.Я.

Іванчук А.М.

Герета І.П.

Студинський К.Й.

Величко Г.

Француз К.-Е.

Яструн М.

85 років з часу утворення Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР)

Манастирський А.І.

Грушевська М.С.

Паращук М.І.

Лепкий М.С.

Гушалеви́ч І.М.

Лепкий Л.С.

Лавренюк В.А.

Завадович Р.М.

Коритко Е.С.

540 років з часу заснування м. Підгаєць

450 років з часу заснування першої козацької Січі нашим земляком Д.І.Вишневецьким
(Байдою)

170 років з часу створення гуртка “Руська трійця”

85 років з часу створення Української Галицької Армії

Перелік пам’ятних дат, які не увійшли до основного списку

Перелік імен видатних людей, які не увійшли до основного списку